

A MAKÓI LENIN TSZ.
FEJLŐDÉSÉNEK UTJA

Készítette:
Köpösdí Vera

A témát adta és feldolgozását irányította:

Dr. Mérei Gyula
egyetemi tanár

DISS.

B 311

B E V E Z E T É S

Makó város és környéke hírnevét a hagymatermelés alapozta meg, amely - különösen "az utóbbi évszázadban - legfőbb formálója volt e tájnak és népe fejlődésének",^{/1/} s a hagymatermelés szab ma is irányt további gazdasági fejlődésének a mezőgazdasági termelést illetően.

Makó és környéke hírneve azonban az utóbbi évtizedben sajátos módon bővült termelőszövetkezetei révén, ugyanis országos hírű termelőszövetkezete, ill. termelőszövetkezetei is egyre inkább ismertté teszik. Itt mindenekelőtt a makói Uttörő Tsz-t kell megemlíteni, de gazdálkodási eredményei révén a Lenin Tsz. is szorosan fölzárkózik az Uttörő Tsz. mögé.

A Lenin Tsz. Csongrád megyében a termelőszövetkezetek versenyében több évben is első helyezést ért el. Országos versenyben - bár első helyezést nem ért el - több évben a 15 legjobb tsz. között volt, nemzetközi kiállításon pedig legutóbb 1962-ben, Erfurtban nyertek kiváló minőségű hagymájukkal nagydíjat. Így gazdálkodásuk módjának, termelésük tapasztalatainak leírása mindenképp hasznos lehet, különösen akkor, ha tapasztalataikat más - elsősorban hasonló adottságu - termelőszövetkezetek is hasznosítani tudják.

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS.

A Lenin Tsz. földterületeinek nagyobb része Makó város, Kiszonbor és Klárafalva községek területén helyezkedik el. E helyek felszabadulás előtti képét röviden a következőkben vázolhatjuk:

Makó nem volt a nagybirtokok és nagy uradalnak hazája a felszabadulás előtt sem. Az 1928. évi birtokmegoszlás szerint nagybirtok nincs Makón, de még középbirtok sem, viszont jelentős a nagygazdák, de méginkább a törpe- és kisbirtokosok, valamint a törpebérlek és földnélküli napszámosok száma. A kapitalizmus fejlődésével a nevezett paraszti rétegek között az elkülönülés egyre élesebbé vált, s bár a hagymatermelés mint belterjes kultúra Makón - az országos arányokat tekintve - egy viszonylagosan magasabb életszínvonalat eredményezett, a napszámosok és törpebérlek a lakosság legnagyobb része/kizsákmányolása itt is igen nagymértékű volt. A szegényparaszti kizsákmányolás főbb formája Makón a napszámosok kizsákmányolása mellett a magas haszonbérleti díj és a részesművelés rendszere - általában hármadában kiadott részesművelés - volt. Tekintve azt, hogy Makón a lakosság számához viszonyítva kevés volt a földterület - 1928-ban 1 kh-nál alig jutott több 1 lakosra -, így a makói hagymakertészek Makótól sokszor 5-20 km. távolságra is béreltek földterületeket /1928-ban pl. Zonboron termelték a makói hagyma mintegy 1/4-ed részét /2/. S ha ezt a körülményt is hozzászámítjuk az előzőekben már vázolt kizsákmányolási formákhoz, különösen szembeütővé válik, hogy milyen nagy fáradtsággal és mennyi munkával tudták itt Makón megteremteni a hagymakertészek a már említett viszonylagos jobblétet.

Kiszonboron és Klárafalván már jelentős nagyságu uradalnak voltak a felszabadulás előtt. A községek lakossága jórészt mint eseléd, vagy napszámos dolgozott az uradalnakban.

Kiszonbor község termelése jórészt a makói hatáskörzetbe tartozott, a már említett hagymatermelés és egyéb belterjes kultúrák, pl. cukorrépa, zöldségfélék termelése révén, s az intenzívebb termelés itt is egy meglehetősen, illetve viszonylagosan jobb életszínvonalat alakított ki, a makói hagymakertészeknél azonban rosszabbul éltek.

Legrosszabb volt a megélhetés a vizsgált területek közül Klárafalván. A korabeli irodalom "súlyos anyagi viszonyok"-at és "nagy szegénysége"-t említtve jellemzi Klárafalva lakói életét.

A II. világháborút követő forradalmi események vetettek véget a vázolt paraszti sorsnak a vizsgált területeken is a társadalmi viszonyok gyors megváltoztatásával, és a fejlődés feltételeinek megte-

rentésével.

A földreform - mivel a földterület kevés volt Makón, főként más községek határából elégítette ki némiképp a parasztság földigényét, de nem teljesen, s éppen ezért a földreform után újra kezdődött a harc a földért, s a már vázolt kizsákmányolási formák ellen. A külterjesebben gazdálkodó Klárafalva területén pedig a gazdasági felszerelések hiánya okozott problémát.

Döntő változást a termelőszövetkezetek megalakulása hozott. Makón 1949-ben alakult meg az első tsz., majd ezt követően fokozatosan uralkodóvá vált ez a gazdálkodási forma, amelyben már nem a szegényebbeknek a tehetősebbek által történő kizsákmányolása, hanem a termelés fellendítéséért és az emberek jobb életkörülményeinek megteremtéséért folytatott harc a döntő, s hogy ez a küzdelem nem volt hiábavaló, azt a Lenin Tsz. fejlődésének utja is szemléletesen bizonyítja.

A L E N I N T S Z F E J L Ő D É S É N E K F Ő B B A D A T A I

A tsz. megalakulása és "felfejlődésének" vázlatos képe

1955. szeptember 25-én alakult meg a mai Lenin Tsz. "őse", Haladás Tsz. néven. A makói Haladás Tsz. a makói Felszabadulás Tszes-ből vált ki, néhány ember ugyanis a Felszabadulás Tszes-ben elhatározta, hogy magasabb típusu termelészövetkezeti formában kíván dolgozni, ha elhatározásukat az állami szervek támogatják. A támogatást megkapták, és így kilencen - mintegy 300 kh-nyi állami tartalékföldön - új tsz-t, III-ik típusút hozták létre.

A Felszabadulás Tszes. tagjai és a még egyénileg dolgozók természetesen támadták az új kezdeményezőket, az utóbbiak száma azonban napról-napra növekedett. Már az alakuló közgyűlésen is sok újabb tag irta alá belépését, s 1955. végére számuk 58-ra, a földterületük pedig 389 kh-ra növekedett. Vetőmagot az első év őszén kölcsönkértek. Gazdasági felszerelésük csak az volt, amelyet a tagok bevitték, tekintve azonban, hogy az alapító tagok többsége teljesen földnélküli agrárproletár volt, így a bevitt gazdasági felszerelés is nagyon csekély volt. A megalakult tsz. kis közössége azonban sikeresen birkozott meg az első év legnagyobb nehézségeivel is, s így már az első évben lendületes fejlődésnek indult gazdaságuk. Az 1956. évi elszámoláskor több mint 93,- forintot osztottak munkaegységenként.

Az 1956-os év sajátos - a tsz. tagjai akaratától független - törést jelentett a tsz. életében. A közös munkára szövetkezett tagok - az országos esetektől általában eltérően - semmiképp sem akarták a közös gazdaságot megszüntetni. A Haladás Tsz-be 1956. őszén is újabb tagfelvételek voltak, s az őszi munkákat is folyamatosan végezték. 1956. novemberétől azonban mégis vissza kellett alakulniuk I. típusu tszes-vé, ugyanis az akkori Városi Tanács és Városi Mezőgazdasági Osztály felszólítására le kellett adniuk - egyébként is kevés földterületeik - egy részét /egyelőre 100 kh-t, a többit pedig - mint mondták nekik - 1957. őszén/, s mivel a megmaradt földterületen a továbbiakban nem tudták volna biztosítani a tagok ellátását, így felosztották a földterületet a tagok arányában egyenlően. /A Városi Tanács ugyanis törvénytelennek nyilvánította a termelészövetkezet létrehozását és működését, mivel azt 1955-ben állami tartalékföldön hozták létre./

A tagok elégedetlenek voltak a kialakult helyzettel, s a vezetők megindították ezután a levelezéseket a felsőbb szervek felé, kérték hogy továbbra is a megkezdett módon gazdálkodhassanak, azonban egyi-

deig eredménytelenül.

1956. őszétől tehát ki-ki egyénileg művelte a földterületet, a közös állattállományt eladták, a hiteleket visszafizették, s a tagok munkaegységösszesedésének és minden egyéb tartozásnak a rendezése után a megmaradt mintegy 250 ezer forintot a Bankba tették a jövő termelési alapjának céljaira, ugyanis bíztak abban, hogy a következő gazdasági évvel visszaalakulhatnak III. típusu tsz.-szé. 1957. márciusában erre valóban engedélyt kaptak.

A tagok kitartása a közös gazdálkodás olve mellett - mint látható - igen példamutató volt, s ennek magyarázata főként abban van, hogy az alapítótagok zöme agrárproletár volt, akik valóban meggyőződésből léptek be a tsz.-be, és kitartásuk a tsz. mellett a nehéz időszakban is feltétlen volt.

A tsz. fejlődésének útját 1957-től az évenkénti állandó fúziók jellemezték. 1957-től minden évben vettek fel egy, vagy két, általában igen gyengén, vagy éppen ráfizetésesen gazdálkodó tsz.-t, s ez a sok, hét év alatt 9 tsz. felvétele, szinte állandó kisebb-nagyobb megrázkódtatást jelentett a tsz. számára, fejlődésében azonban nem vetette vissza. Mint majd látni fogjuk, növénytermelésük, segédüzemi tevékenységük, gépesítésük, jövedelmük, vagyoni helyzetük grafikonjai a sok fúzió ellenére is töretlenül ívelnek felfelé. Visszaesés csupán az állattenyésztésben mutatkozott, ennek azonban a tsz. gazdálkodásától független, objektív akadályai voltak.

A gyengébb tsz.-ek társulását egyébként - az 1963. év kivételével - a társulni akaró tsz.-ek, a gyengébb tsz.-ek vezetői kezdeményezték, a Lenin tsz. vezetői pedig azért fogadták el az ajánlatot, ill. ajánlatokat, mivel a tsz.-nek általában mindig kevés volt a földterülete a taglétszámához viszonyítva, a gyengébb társulni kívánó tsz.-eknek pedig általában nagyobb volt a földterületük. S hogy távolabbi települési tagokat, illetve tsz.-eket is többet felvett a Lenin Tsz., annak az az oka, hogy Makón általában a lakosság számához viszonyítva kevés a földterület. /Hosszu időn át 1 lakosra általában 1 kh. földterület jutott./

A fúziók alakulása évenként a következő:

1957-ben a kiszombori Új Klet Tsz.-t vették fel, ugyanis a Lenin ill. - akkor még Haladás nevű - Tsz. földterülete 1957-ben különösen kevés volt, a kiszombori tsz. viszont viszonylag nagyobb, mintegy 7-800 kh. földterülettel rendelkezett, a tagok száma pedig csak 30-40 volt. A két sz. adottságai így jól kiegyenlítették egymást. A neveztet tsz. deficitos volt az 1957-es évben.

1958-ban a szintén mérlegehiányos kiszombori Petőfi Tsz.-t vették

fel. 1959-ben a makói Köztársaság Tsz. társult, s az egyesülést kinondó közgyűlésen elhatározták, hogy 1960. január 1-től megváltoztatják a tsz. nevét, s a Haladás név helyett a Lenin nevet veszik fel.

A Köztársaság Tsz. 872 kh. közös területet és 147 tagot hozott a felvevő tsz-be, ezenkívül 2 371 155 Ft. állóeszközértéket, 962 448 Ft. értékű forgóeszközt és 983 783 Ft. felnomosztatható szövetkezeti alapot. Egy munkaegység értéke itt - utolsó zárszámadásuk szerint - 39,40 Ft. volt. Valamennyi felvett tsz. közül ez volt a legnagyobb munkaegységet fizető.

1960-ban a makói Felszabadulás Tszcs csatlakozott a Lenin Tsz-hez /amelyből a Lenin Tsz. 1955-ben Haladás néven kivált/. Ezek szintén nagyobb területet, 1002 kh.-t és kevés tagot, 97-et hoztak a Lenin Tsz-be, így jelentősen enyhítették annak földproblémáját. A Felszabadulás Tszcs-ben, egészen az egyesülésig, még 1960-ban is egyénileg művelték a földterületeket a tagok.

1961-ben két gyenge tsz. csatlakozott a Lenin Tsz-hez, a makói Alkotmány Tsz. fele, és a makói Béke Tsz. fele, a nevezett tsz-eket ugyanis a Lenin és Kossuth Tsz. /makói/ között osztották meg. Mivel mindkét, 1961-ben fuzionált tsz. csak igen gyenge eredményt tudott felmutatni, az illetékes hivatalos szervek is engedélyezték, sőt támogatták ezeknek a jobb tsz-ekbe történő beolvasztását. A két tsz. fontosabb gazdálkodási adatai a következők:

Megnevezés:		Alkotmány Tsz.	Béke Tsz.
Terület	kh.	513	882
Taglétszám	fő	70	197
Állóeszközérték	Ft.	302127	2553066
FENOSZA	Ft.	70024	994981
Forgóeszköz.ért.	Ft.	232380	490319
1 munkaegység ért.Ft.		19,20	29,28

Mindkét tsz. gyenge gazdálkodási eredményének oka a megfelelő vezetés hiánya, de emellett más belső ellentétek is bomlasztották mindkét tsz. gazdálkodását.

Ez évben még egy harmadik tsz. is kérte fölvételt, azonban a túlságosan nagy terület - és taglétszámnövekedés félté volt, hogy nagyon megnehezíti a Lenin Tsz. helyzetét, így azt már nem vállalták.

1962-ben a kissonbori Május 1. Tsz. csatlakozott a Lenin Tsz-hez 991 kh. földdel és 209 fővel. Állóeszközeik értéke: 3 228 110 forint, forgóeszközeik értéke 1 459 090 forint, FENOSZA 664 288 forint, 1 munkaegység értéke 24,92 forint az utolsó zárszámadásuk szerint.

1963-ban ismét 2 tsz. társul, a klárafalvi Haladás, és a rákosi Új Élet Tsz. A rákosi Új Élet Tsz. csatlakozását a Lenin Tsz vezetői

kérték, mivel Rákoson kitűnő hagymaföldek vannak, s a nevezett tsz. földterületének nagysága, valamint taglétszámuk alacsony volta is kedvező volt a Lenin Tsz. számára. A felsőbb szervek azonban úgy engedélyezték csak ennek a tsz.-nek a felvételét, ha ezzel egyidőben a deficitos klárafalvi Haladás Tsz.-t is felveszik. A két tsz. főbb gazdasági mutatói a következők:

Megnevezés:		Haladás Tsz.	Uj Mlet Tsz.
Taglétszám	fő	164	189
Földterület	kh	965	2838
Állóeszközérték	Ft.	2697660	6160038
FENOSZA	Ft.	1202220	2498365
Forgóeszköz ért.	Ft.	910491	3029903
1 munkaegység ért.Ft.		17,82	30,94

Megjegyzendő, hogy a klárafalvi Haladás Tsz 17,82 Ft-os munkaegységértékét nem a nevezett tsz. termelte meg, hanem a Lenin Tsz. minden munkaegységük után önként vállalt 10,- Ft-os kifizetést, egyébként ott 1 munkaegység értéke csak 7,82 Ft. lett volna.

Összesen tehát - 1957. és 1963. között - 7 év alatt 9 tsz.-t vett fel a Lenin Tsz, mint láttuk, általában gyenge, vagy deficitos tsz.-eket s ennek ellenére - nemcsak a korábban már említett termelésük és vagyoni helyzetük mutatói, hanem - a tagok személyes jövedelme is állandóan emelkedett. A fölvelt tsz.-ek egy munkaegységének értéke ugyanis mindig jóval alatta volt minden évben a Lenin Tsz. átlagos, 60,- Ft. körüli munkaegységértékének, s miután a nevezett tsz.-ek beolvadtak, a következő évben azok tagjai munkaegységének értéke is a 60,- forintos szintre emelkedett, s ez a korábbi munkaegységértékekhez viszonyítva mintegy kétszeres, háromszoros értéknövekedést jelentett.

Ez a vázolt rövid kép is már igen jellemzően mutatja a Lenin Tsz. gazdálkodásának rendkívül pozitív voltát.

Az eredmények miéértjét vizsgálva mindenképp a nagy hozzáértéssel rendelkező vezetést kell kiemelnünk és tervezésüket, ugyanis egy-egy év termelését a jövedelem szempontjából is mindig úgy tervezték, hogy az az adott számú tagoknak biztosítsa a megfelelő évi jövedelmet. Az eredmények további okaira a - későbbiekben - a Lenin Tsz. gazdálkodásának leírása, jellemzése és értékelése fog rávilágítani.

A taglétszám alakulása
/Dec.31-i állapot/

Év:	Tagok			Ebből					Kilépett tagok száma
	1958 = 100%			nő		férfi			
	Lenin Tsz.		Orsz.	Lenin Tsz.		Orsz.	Lenin Tsz.		
	fő	%		fő	%		%	fő	
	fő	%	%	fő	%	%	fő	%	
1955.	58	37,6		25	43,1		33	56,9	2
1956.	83	53,8		40	48,2		43	51,8	-
1957.	100	64,9		45	45,0		55	55,0	10
1958.	154	100,0	100,0	57	37,1	25,4	97	62,9	21
1959.	265	172,0	366,6	122	46,1	28,9	143	53,9	32
1960.	896	581,8	650,3	381	42,5	35,3	515	57,5	19
1961.	1259	817,5	844,0	539	42,8	38,1	720	57,2	9
1962.	1554	1009,0	823,6	665	42,8	38,1	889	57,2	2
1963.	2052	1332,4		911	44,4		1141	55,6	121

1955. és 1963. között a taglétszám igen nagymértékben megnövekedett, 1963-ban az 1955. évinek 35-szöröse a Lenin Tsz-ben.

A növekedés üteme - mint azt a grafikon is szemlélteti - nem egyenletes. 1959-ig általában mérsékelt a fejlődés, 1960-tól pedig szinte minden évben ugrásszerű, évenként általában 300-600 között van a taglétszám emelkedése. A tagok zöme tehát az utóbbi 4 év alatt lépett a tsz-bo. Ennek fő oka az, hogy az országos nagyarányú felfejlesztés erre az időre esik, s ez nakői vonatkozásban is érezteti hatását, másrészt itt a fuziók növelik nagymértékben a tagok számát.

A mezőgazdasági tsz-ek országos adatai szerint az országos taglétszám alakulása 1958. és 1961. között nagyobb mértékű, mint a Lenin Tsz-ben 1961-től azonban a Lenin Tsz. fejlődésének üteme megelőzi az országos átlagot.

Hogy a tagoknak a közös gazdasághoz való viszonya jó, azt leginkább a kilépések alacsony száma mutatja. 1963-ig nem volt jelentősebb kilépés. A szorványkilépések inkább csak családi eseményekkel magyarázhatók. 1963-ban megnövekedett a kilépők száma, többen más vállalatnál történő munkavállalás miatt, mások egyéni sértődöttség, stb. miatt léptek ki a tsz-ből. A kilépők főként a volt földnélküliek sorából kerülnek ki.

Figyelenreméltó a Lenin Tsz-ben a nők termelőszövetkezeti tagságának az arányszáma. Általában a tsz.tagok 42-44 %-a, tehát közel fele nő. Tekintve a mezőgazd.tsz-ek országos adatait, megállapítható, hogy az ország tsz-eiben általában kisebb a nők termelőszövetkezeti tagságának aránya, ugyanis ott az utóbbi években is csak maximum 38 %

A Lenin Tsz-ben nemcsak a nők arányszáma magas, hanem a munkában

való részvételük is nagyon jelentős. A hagymaféléket - amely a tsz. fő jövedelmi forrása, s amely pl. 1963-ban a megtermelt termelési értéknek több mint $1/3$ -át teszi ki, s az össznyereségnek is közel $1/3$ -át - szinte teljesen a nők termelik meg. Jelentős a szerepük a cukorrépa-termelés kézimunkáinál is, valamint a kertészetben. A nők munkája tehát alapvető feltétele a belterjes és jól jövedelmező gazdálkodásnak, s - az adatok tanúsága szerint - ha a nők nem vennének részt a tsz. munkáiban, akkor a megtermelt termelési értéknek $1/3$ -ával kevesebb értéket tudnának előállítani ugyanazon a területen, s jelentősen csökkenne a tsz. nyeresége, illetve jövedelme.

Tekintettel a női munkaerő magas számára, a Lenin Tsz-ben alkalmazkodnak a női munkaerő sajátos követelményeihez. Így pl. ha a lehetőségek, illetve a növényápolási munkák engedik, akkor a nők hetenként csak 5 napot dolgoznak, szabaddá teszik számukra a szombatot, hogy háztartásuk és családjuk rendbentartására is kellő idejük legyen.

A tsz. vezetőinek feleségei is dolgoznak a fizikai-, termelőmunkában, ez igen jó hatással van - példaként hat - a tsz. munkájában résztvevő nők számára.

A tagsűrűség alakulása

Év	100 kh red.közös szántóra jutó taglétsz.			
	Lenin Tsz.		Országos	
	fő	% 1958-100	fő	% 1958-100
1958.	19,8	100,0	11,8	100,0
1959.	24,3	122,7	.	.
1960.	22,5	113,6	15,4	130,5
1961.	24,8	125,2	15,9	134,7
1962.	25,0	126,2	15,3	129,7
1963.	23,1	116,6		

A tagsűrűség a Lenin Tsz-ben igen nagy, jóval az országos átlag felett van. A Lenin Tsz-ben 100 kh. szántóra általában 10 taggal több jut, mint országos viszonylatban. Ez összefügg Makó és környéke sűrű lakottságával.

A családok számának alakulása

Év:	Családok száma	1958 - 100		Egy családra jutó tag
		L.Tsz.	Mozg. tsz-körsz.	
1955.	47	41,9		1,2
1956.	59	52,6		1,4
1957.	60	53,5		1,7
1958.	112	100,0	100,0	1,4

/folytatás/

Év:	Családok száma	1958 L.Tsz.	= 100 Mezőgazd. tsz-k, orsz.	Egy családra jutó tag
1959.	204	182,1	396,3	1,3
1960.	698	623,2	710,9	1,3
1961.	974	869,6	929,0	1,3
1962.	1194	1066,0	914,1	1,3
1963.	1611	1438,3		1,9

A családok száma 1955-től 1963-ig 34-szeresére növekedett, tehát körülbelül azonos mértékű a növekedés, mint a tagok számának alakulása.

A családok száma növekedésének üteme sem egyenletes. 1959-ig e tekintetben is erősen mérsékelt a fejlődés, nagyobb arányú felfejlődés 1960-tól volt, s ez szintén összefüggésben van az országos nagy felfejlesztéssel, a belépő új családok, valamint a fuzionáló tsz-ek csatlakozásával.

A családok száma alakulásának ütemét összehasonlítva az országos felfejlődés ütemével megállapítható, hogy a Lenin Tsz-ben kezdetben - 1958-tól 1962-ig lassabb a növekedés mértéke az országosnál, 1962-től viszont jóval nagyobb arányú, mint az országos szinten általában.

A családok és tagok számának összehasonlításából, vagyis az egy családra jutó tagok számának alakulásából szintén igen jelentős fejlődés állapítható meg. 1955-ben egy családra 1,2 tag jutott, tehát egy családból átlagosan egy tag dolgozott a tsz-ben. Ezt követően - eltekintve az 1957-es 1,7-es aránytól - általában 1,3 volt az egy családra jutó tagok száma. Ugrásszerű változást e tekintetben 1963-ban következett be, amikor az 1 családra jutó tagok száma 1,9-re emelkedett. Ha leszámítjuk ebből az egyedülállóakat, valamint a munkaképes taggal nem rendelkező családokat, megállapíthatjuk, hogy általában minden családból a férj és feleség, sőt még más munkaképes családtag is részt vesz a tsz. közös munkájában teljesjogu tagként. /Egyébként erre utalt a nők magas arányszáma is./ S valóban, a munkaképes családtagok munkaköre nem lenne nélkülözhető a jelentős mértékben belterjes gazdálkodást folytató tsz-ben. Amint az egyéni gazdálkodásban is a föld "az egész család boldogulásának volt az alapja",^{15/} s azon általában nemcsak a családfő, hanem a család tagjai is dolgoztak, úgy a közös gazdaságban is szükséges, hogy a családokhoz tartozó munkaképes családtagok is részt vegyenek a közös munkában, azaz belépjenek tagként.

Segítő családtagokat a Lenin Tsz-ben csak munkacsúcsok idején foglalkoztatnak, egyébként csak az vehet részt rendszeresen a közös munkában, aki tagja a tsz-nek.

Annak érdekében, hogy a tsz. gazdálkodását olyan tagokra alapítsák, akik a mindennapi munkában rendszeresen és becsületesen részt vesznek, a tsz. a következő jónak bizonyult gyakorlatot vezette be: minden télen a vezetőségből u.n. "elbeszélgető bizottság"-ot alakítanak. Ez a bizottság minden tagot sorba behív, ^{76/} s elbeszélget azokkal az előző gazdasági év munkájáról, s főként az illető tag munkájáról; s az is elmondja, hogy hogyan látja a vezetőség munkáját. A hibákat tehát kölcsönösen feltárják, s meggyeznek annak kijavításában. Ezek az elbeszélgetések igen hasznosnak bizonyultak a Lenin Tsz. már több éves gyakorlata alapján.

A tsz-be lépett családok birtokkategória szerinti megoszlása
/Dec.31-i állapot/

Birtok kate- gória	1955.		1956.		1957.		1958.		1959.		1960.		1961.	
	é v b e n													
	család sz.	%	cs. sz.	%	cs. sz.	%	cs. sz.	%	cs. sz.	%	cs. sz.	%	cs. sz.	%
Földnélk.	10	21,3	20	33,9	55	91,7	74	66,1	87	42,6	246	35,3	330	33,9
0-3 kh-ig									34	16,7	183	26,2	325	33,4
3-5 kh-ig	29	61,7	32	54,2	5	8,3	27	24,1	38	18,2	107	15,3	128	13,1
5-7 kh-ig									19	9,3	53	7,6	63	6,5
7-15 kh-ig	4	8,5	5	8,5	-	-	4	3,6	15	7,4	77	11,0	92	9,4
15-20 kh-ig	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1,5	11	1,6	13	1,3
15 kh.felett	-	-	-	-	-	-	1	0,9	-	-	-	-	-	-
20 kh.felett	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,1	1	0,1
Egyéb nem megzőg.fogl.	4	8,5	2	3,4	-	-	6	5,3	8	3,9	20	2,9	22	2,3
Összesen:	47	100	59	100	60	100	112	100	204	100	698	100	974	100

Mint a számadatok, mind a kimutatások meggyőződen bizonyítják, hogy kezdetben a földnélküliek, az agrárproletárok száma a legnagyobb a tsz-ben. 1957-ben pl. 91,7 %. Ezt követően - a földdel rendelkező parasztság belépése nyomán - fokozatosan csökken részesedési arányuk az összes családok számának százalékából, 1958-tól ugyanis egyre inkább nő a 0-3 kh., illetve 3-7 kh.földdel rendelkezők belépéseinek a száma, s amint időben távolodunk, úgy egyre inkább a 7-20 kh-val rendelkezők belépéseinek a száma nő.

Makói viszonylatban - a volt egyéni házmakertészeket illetően - egyébként igen nehéz megállapítani, hogy hol van a határ a szegényparasztság, illetve kis- és középparasztság között, mivel a házmakertelés - mint mindenkor általában jól jövedelmező gazdálkodási ág - az országos átlagarányoknál jóval magasabb megélhetést biztosított az ezzel foglalkozók számára, s akinek itt Makón 1-2 kh. házmakertése volt, az általában rendelkezett nyí jövedelemmel, mint más terü-

5-6 kh-val rendelkező személy, aki általában kilterjesen gazdálkodott.

Mindenesetre a földnélküliek és a 0-3 kh-val rendelkezők aránya - a statisztikai kimutatás által utoljára vizsgált - 1961. évben is az összes családoknak több mint felét tette ki, 67,3 %-át, s ha ezekhez hozzászámítjuk még a 3-5 kh-val belépő családok számát is, akkor 80,4 %-ot kapunk. A tsz. tagjainak zömét tehát földnélküliek és a 0-5 kh-val rendelkező családok tették ki, s ez magyarázatát adja a tagok tsz.-hez való jó viszonyának, s a tsz. melletti kitartásának is.

Az 5-20 kh-val rendelkezők arányszáma alacsony, általában 16-17 %, a 20 kh-nál több földdel rendelkezők aránya pedig csak tizedszázalékkal fejezhető ki, ugyanis 1960-ban csak egy ilyen család lépett be a tsz.-be, s ezután sem volt ebből a birtokkategóriából belépés.

Az egyéb, nem mezőgazdasági foglalkozásuk belépési arányszáma is igen alacsony, 2-3 %.

1961. után a statisztikai hivatalok nem vizsgálják a belépett családok birtokkategória szerinti megoszlását, mivel ezeit már a családok zöme termelőszövetkezetben volt. Ezután már inkább a más tsz.-ből átlépni kívánók jelentenek problémát. Ezeket a Lenin Tsz.-be csak akkor veszik fel, ha az átadó tsz. vezetősége az illető tag átlépéséhez hozzájárul.

A tagok megoszlása életkor szerint /Dec.31-i állapot/

	1959.				1961.				1962.				1963.			
	fi	nő	Össz.	%	fi	nő	Össz.	%	fi	nő	Össz.	%	fi	nő	Össz.	%
20 év alatt	14	15	29	10,9	12	43	60	4,8	21	23	54	3,4	37	52	89	4,3
20-25	9	9	18	6,8	68	60	128	10,2	69	68	137	8,7	94	92	186	9,1
20-30	-	-	-	-	-	-	-	-	222	168	390	25,1	-	-	-	-
25-40	39	32	71	26,8	172	125	297	23,6	-	-	-	-	289	202	491	24,1
30-40	-	-	-	-	-	-	-	-	124	89	213	13,7	-	-	-	-
40-40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Össz.	48	41	89	33,6	240	185	425	33,8	415	325	740	47,5	383	294	687	33,2
40-50	28	31	59	22,2	109	69	178	14,1	90	49	139	9,0	112	172	284	14,0
50-55	-	-	-	-	75	56	131	10,4	90	49	139	9,0	118	69	187	9,1
50-60	39	29	68	25,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
55-60	-	-	-	-	68	35	103	8,1	-	-	-	-	145	58	203	9,8
60-60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Össz.	67	60	127	48,0	252	160	412	32,7	90	49	139	9,0	375	299	674	32,9
60-65	-	-	-	-	70	37	107	8,5	106	42	148	9,5	116	48	164	8,0
60-70	11	6	17	6,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
65-70	-	-	-	-	-	-	-	-	83	50	133	8,5	65	66	131	6,3
65 fel.	-	-	-	-	146	109	255	20,2	174	166	340	21,8	-	-	-	-
70 fel.	3	3	6	2,2	-	-	-	-	-	-	-	-	165	152	317	15,4
60 fi.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Össz.	14	6	20	7,5	216	146	362	28,7	363	258	621	39,8	346	266	612	29,6
Tagok sz.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Össz.	143	122	265	100	720	539	1259	100	889	665	1554	100	1141	911	2052	100

A tsz. tagok megoszlása életkor szerint nem a legkedvezőbb.

Legalacsonyabb a 20 éven aluliak aránya, legmagasabb általában a 20-40 éveseké, ezután következnek a 60 év felettiak, majd a 40 és 60 év közöttiek.

Bár mindegyik korcsoporton belül az évek folyamán a tagok száma fokozatos^{an} emelkedett, az összetagság százalékában az egyes korcsoportok részesedése évenként különböző.

Viszonylag legegyszerűsebb - egyenletesebben alacsony - a 20 év alattiak arányának. Ennek oka az, hogy a fiatalok nem szívesen vállalnak általában a mezőgazdaságban munkát, de számuk is jóval alacsonyabb az egyéb korcsoportbeliékénél.

Ezt követi - kisebb hullámzásokkal - a 20-40 év közöttiek részesedése az összetagság százalékában. Részesedésük általában 33 % körül volt minden évben, csupán 1962-ben volt kiemelkedően magas, 47 %.

A 40-60 év közöttiek aránya eleinte - 1959-ben - az összetagság közel 50 %-át tette ki. Az ezt követő két évben számuk és részesedési arányuk fokozatosan csökkent az 1962. évi 9 %-ig, majd 1963-ban 32 %-ra nőtt. A "hullámzások" oka mindkét korcsoportnál az időleges elvándorlás, kísérletezés más munkaterületekkel, majd az ismételt visszatérés.

A 60 év felettiak részaránya 1959-ben még egészen csekély, a következő években viszont fokozatosan növekszik részesedésük, és 1962-ben éri el csúcspontját. A 60 év felettiak magas részesedési aránya az átszervezés éveiben az idős, csökkent munkaképességű parasztok belépésével magarázható, amelyet a megjelent nyugdíjtörvény is elősegített. A nyugdíj, a földjáraadék, a háztáji és a közösben végezhető munkák ugyanis együttesen már megélhetést biztosítottak számukra.

A tsz. tagok életkorának alakulását az átlagos életkori adatok még jobban kifejezik. /Az átlagos életkori adatokat a következő oldalon levő táblázat mutatja./

A Lenin Tsz. tagjainak átlagos életkori adatait összehasonlítva az országos adatokkal megállapítható, hogy az előbbinél kedvezőbbek a viszonyok, ugyanis a Lenin Tsz.-ben évente átlagosan mintegy 5-6 évvel fiatalabbak a tagok, mint az ország tsz.-eiben általában.

Az átlagos életkori adatokat fejlődésükben vizsgálva megállapítható, hogy mind a Lenin Tsz.-ben, mind országos viszonylatban évről-évre romlott a tsz. tagok kor szerinti összetétele 1961-ig, ugyanis a természetes öregedésen túl "nagyobb mértékű öregedés" volt tapasztalható. Ez részben azoknak a fiatalabb és munkabíró tagoknak a kiválásával magyarázható, akik a mezőgazdaság átszervezése idején mezőgazdaságon kívüli ágazatokban /pl. ipar, stb./ helyezkedtek el, részben pedig az idősebbek-

nek a tsz. felé történő orientálódása miatt következett be, ugyanis az utóbbiak egyre inkább itt látták biztosítva jövőjüket.

A tsz. tagok átlagos életkora

Megnevezés	1959.	1961.	1962.	1963.
Lenin Tsz.	41	46	46	48
Mg.tsz-k Országos	46	51	52	

Érdekes, hogy ez a tendencia 1961-ig tartott. 1961-ben még a tsz. tagok 5 évvel voltak "idősebbek", mint 1959-ben, mind a Lenin Tsz-ben, mind országos szinten.

1961-től azonban már az "öregedés" sokkal kisebb mértékű, csak 1-2 éves, s ez összefüggésben van a mezőgazdaságból korábban elvándorolt fiatalabbak lassu visszavándorlásával, ennek oka viszont a tsz-ek megerősödése anyagilag, ugyanis ezidőtől a tsz-ek is egyre inkább tudták és tudják azt a megélhetési szintet biztosítani, amelyet a korábban elvándoroltak más munkahelyeken megtaláltak.

A tsz. tagok munkakör szerinti megoszlása

/Dec. 31-i állapot/

Meg- nev.	1957.		1958.		1959.		1960.		1961.		1962.		1963.	
	é v b e n													
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
Növ. term.	90	90,0	109	70,8	202	76,2	616	68,8	735	58,4	880	56,6	1126	55,0
Állat- teny.	3	3,0	12	7,8	14	5,3	87	9,7	69	5,5	126	8,1	157	7,7
Segédü. egyéb	7	7,0	27	17,5	21	7,9	33	3,7	90	7,1	156	10,1	176	8,3
Adm. és szakvez.									35	2,8	35	2,3	40	1,9
Dolgozó nyugdíjas							22	2,4	54	4,3	23	1,5	33	1,6
Nem dolg. nyugdíjas							111	12,4	184	14,6	318	20,4	373	18,4
Nyugdíjas														
Összesen			6	3,9	6	2,3	133	14,8	238	18,9	341	21,9	411	20,0
M. egys-t nem telj-tt					22	8,3	27	3,0	92	7,3	16	1,0	148	7,2
Tagok sz.														
Összesen	100	100	154	100	265	100	896	100	1259	100	1554	100	2052	100

A tagok munkakör szerinti megoszlása kapcsolatban van a tsz. termelésének irányával, ugyanis ez is jól mutatja, hogy a Lenin Tsz-ben a növénytermelés a fő termelési ág.

A növénytermelésben dolgozók száma azonban csökkenő tendenciát mutat, így az 1957. évi 90 %-ról ez 1963-ra 55 %-ra esett vissza. Ez összefüggésben van részben a növénytermelés gépesítésével, részben pedig a főirány megtartása mellett - más üzemágak jelentőségének és szerepének növekedésével.

Az állattenyésztésben a tagok 5-7 %-a, a segédüzemekben pedig általában 7-8 %-a dolgozik.

Az adminisztráció és szakvezetés 1961-től bár számban növekvő, az összetagság százalékában azonban egyre csökkenő tendenciát mutat. 1963-ban a tagoknak csak 1,9 %-át tette ki az ezen ágazatban dolgozók száma. Így a Lenin Tsz.-ben igen gazdaságos az improduktív munkák megoldása.

Mind a tsz. vezetősége, mind a tsz. tagsága körültekintően jár el az újabb tagok felvételénél már évek óta, ugyanis olyan tagokat vesznek fel elsősorban, akiknek becsületességéről, munkaszeretetéről meggyőződtek. Ezért vezették be azt, hogy a belépni szándékozót két tag ajánlja felvételkor a közgyűlésnek.

Földterület

A gazdálkodás területének alakulását a következő oldalon levő táblázat, és a csatolt "A makói Lenin Tsz. helyszínvázlata" című térkép szemlélteti.

A Lenin Tsz. földterületei óriási mértékben megnövekedtek a vizsgált 9 év folyamán. 1963-ra a közös földterület 29-szeresére, az összes földterület pedig 32-szeresére emelkedett az 1955. évhez képest.

A fejlődés nem egyenletes. Eppogy, mint ezt a taglétszám alakulásánál láttuk, 1959-ig csak igen kis mértékű, csak mérsékelt volt a fejlődés, 1959-től pedig igen jelentős ütemű. A legnagyobb arányú a növekedés 1960-ban és 1963-ban. Az előbbi az 1002 kh-t hozó Felszabadulás Tszes fuzionálása, az utóbbit az 1963-ban csatlakozó két, közel 4000 kh-t hozó tsz. csatlakozása magyarázza.

A földterület és a tagok arányának tekintetében megállapítható, hogy a Lenin Tsz.-ben általában földhiánnyal küzdöttek. A megfelelő számú munkaerő általában rendelkezésre állt. Mint már láttuk, a fuzionáló tsz.-eket is a földterületeik miatt vették fel.

Az 1 tagra jutó földterület itt jóval alatt volt minden évben az országos átlagnak, ez azonban évenként általában különböző volt,

a vizsgált 9 év viszonylatában a határértékek 2,8 kh. és 6,7 kh. között voltak e tekintetben, de általában 4-5 kh. közös földterület jutott egy-egy tagra.

A gazdálkodás területének alakulása.

/Jun.30-1 állapot/

Év:	Közös	Háztáji	Összes	1 tagra ju- tó közös Lenin Or- Tsz. szágos	1 családra jutó közös Lenin Or- Tsz. szágos		
földterület				kh.			
1955.	389		389	6,7	8,2		
1956.	259	39	389	4,3	6,0		
1957.	282	60	342	2,8	4,7		
1958.	810	96	906	5,2	7,2		
1959.	1279	122	1401	4,8	6,2		
1960.	4243	630	4873	4,7	7,1	6,7	8,1
1961.	5267	962	6229	4,2	7,1	5,4	8,0
1962.	6614	1073	7692	4,2	7,3	5,5	8,2
1963.	11478	1220	12698	5,5		7,1	

A belterjes kultúrákat mindig az adott évi körülményekhez, a tag- és területarányhoz tervezték, és természetesen a gépesítés színvonalához, így minden évben helyes tervezéssel határozták meg belterjességük szintjét, s tervezéseik általában jól sikerültek, reálisak voltak, bár előfordult pl. 1963-ban, hogy a hagymafélék vetésterületét kissé túlméretezték, s ez feszítettebb munkafüzetet követelt az év folyamán. Különösebb ellentmondás azonban a tagok és a földterületek arányában sohasem mutatkozott.

Az 1 családra jutó közös földterület nagysága is általában jóval alacsonyabb a Lenin Tsz-ben, mint országos viszonylatban. A Lenin Tsz-ben általában a 6 kh. jutott - a vizsgált években - egy családra, országos viszonylatban pedig 8 kh.

A háztáji terület aránya mindig az adott évi rendelkezéseknek megfelelő volt.

A Lenin tsz.földterületeinek /összes/elhelyezkedése a területek nagysága sorrendjében

/1963. márc. 31-1 állapot/

Sorszám	Község	Földterület kh.	1961	Birtoktagok száma
1.	Rákos	4701	675	1
2.	Makó	3220	795	34
3.	Kiszenbor	2567	801	30
4.	Klárafalva	905	219	8
5.	Apátfalva	720	294	10
6.	Doszka	224	160	6
átvital:		12337	2944	89

/folytatás/

Sorszám	Község	Földterület		Birtoktájak száma
		kh.	□-öl	
	áthozat:	12337	2944	89
7.	Királyhegyes	140	511	7
8.	Magyarcsanak	86	1402	2
9.	Kővagy	27	1396	1
10.	Kübekháza	5	610	1
11.	Mozókovácsháza	3	1234	1
12.	Békéssánszon	3	862	1
13.	Ásotthalom	2	1568	1
14.	Zákányszék	2	740	1
15.	Maroslale	2	43	1
16.	Ferencszállás	1	685	2
17.	Algyő	-	1559	1
18.	Óföldcák	-	1075	1
Összesen		12617	229	109

A Lenin Tsz. földterületeire - mint azt a fenti kimutatás, valamint a már korábban idézett "A makói Lenin Tsz. helyszínvázlata" c. térkép is szemlélteti - a rendkívül nagymértékű szétszórtság a legjellemzőbb. 18 község határában terülnek el földterületeik, a közel ötezer kh-s földterülettől a csak □-ben kifejezhető földterületekig.

Természetesen a csak néhány kh-s, és igen távolosó parcellákat nem a Lenin Tsz. műveli meg, hanem használatba adja olyan tsz.-eknek, amelyeknek földterületei határosak ezekkel a földterületekkel. Így 1962-ben 10 tsz.-nek adtak bárbe szórványterületet: Algyő, Maroslale, Zákányszék, Ásotthalom, Dószk, Békéssánszon, Mozókovácsháza, Óföldcák, és Magyarcsanak határában. A földeseréket ezen esetekben különösen célszerű lett volna megvalósítani, de ezt objektív tényezők akadályozták.

A vázolt rendkívüli mértékű szétszórtság nagyon megnehezíti a közös gazdálkodás irányítását és a termelés minden vonatkozásában igen gátlólag hat a nagyüzemi gazdálkodásra.

Sen belső, sen üzemk közti földrendezést nem végeztek, az utóbbi években. Egész határra kiterjedő földrendezés 1959-ben volt, azóta a tsz. földterületének szétszórtsága viszont az újabb belépésekkel csak fokozódott.

Igen szükséges lenne a tsz. földterületeinek rendezése, lehetőség szerint egy táblában történő kialakítása.

A tsz. földterületei az utóbbi években 3 központ köré csoportosulva helyezkednek el, Makó, Kiszonbor és Rákos területéknél, s az üzemegységeket is 1964-ben e három központ köré csoportosítva alakították ki.

A tsz. földterületeinek művelési ágak szerinti megoszlását a következő oldalakon levő kimutatás szemlélteti.

A tsz. közös földterületének megoszlása
művelési ágak szerint
/Jun. 30-i állapot/

Művelé- si ág	Művelési ág területe									
	1955.	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.	
	k h .									
Szántó	377	347	270	776	1078	3975	5026	6202	8871	
kert	-	-	-	-	-	-	-	1	4	
Szőlő t.gyümölcs	-	-	-	13	12	8	11	26	26	
Rét	-	-	-	1	40	-	74	107	156	
Legelő	-	-	-	1	120	190	96	210	2260	
Mg.terület /1-5/ Összesen	377	347	270	791	1250	4173	5207	6546	11317	
Erdő	-	-	-	-	-	-	22	27	40	
Nádas	-	-	-	-	-	25	1	2	1	
Fanet	12	12	12	19	29	45	37	39	120	
Egyéb ter.összesen	12	12	12	19	29	70	60	68	161	
Összes terület	389	359	282	810	1279	4243	5267	6614	11478	

Százalékos megoszlás

	1955.	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.		1962.		1963.	
	%	%	%	%	%	%	Mg.t. Orsz. %	%	Mg.t. Orsz. %	%	Mg.t. Orsz. %	
Szántó	96,9	96,7	95,8	95,8	84,3	93,7	75,5	95,4	73,9	93,8	72,6	77,8
Kert	-	-	-	-	-	-	0,8	-	1,0	0,1	1,2	0,1
Szőlő t. gyümölcs.	-	-	-	1,6	0,9	0,2	0,9	0,2	1,2	0,4	1,3	0,2
Rét	-	-	-	0,1	3,1	-	6,3	1,4	6,6	1,6	6,9	1,3
Legelő	-	-	-	0,1	9,4	4,5	10,9	1,8	11,2	3,2	12,0	19,6
Mg.terület	96,9	96,7	95,8	97,6	97,7	98,4	94,4	98,8	93,9	99,1	94,0	99,1
Erdő	-	-	-	-	-	-	2,7	0,4	3,5	0,4	3,8	0,3
Nádas	-	-	-	-	-	0,6	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1
Fanet	3,1	3,3	4,2	2,4	2,3	1,0	2,7	0,7	2,4	0,4	2,0	1,4
Egyéb ter. összesen	3,1	3,3	4,2	2,4	2,3	1,6	5,6	1,2	6,1	0,9	6,0	1,8
Összes terület	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

A művelési ágak aránya az évek egymásutánjában bizonyos - a

szántóterületet és legelőt illetően lényegesebb - változáson ment át.

A mezőgazdasági terület és az egyéb területek összesenje nem változott különösebben, az előbbi általában 93-95 % körül, az utóbbi 1-6 % körül ingadozott.

A mezőgazdasági területen belül viszont már lényegesebb változások voltak.

Igy a Lenin Tsz-ben mindenekelőtt a szántóterület arányának nagyobb mérvű csökkenése figyelhető meg az 1955. évi 96,9 %-tól az 1963. évi 77,8 %-ig, de még így is természetesen a szántó művelési ágak a legnagyobb az aránya. A szántóterület csökkenése kedvezőtlen jelenség a Lenin Tsz-ben, különösen ha azt tekintjük, hogy ez az aránycsökkenés a legelőterület javára történt. A szántóterület aránya a Lenin Tsz-ben azonban még így is jobb, mint a mezőgazdasági tsz-ek országos mutatója.

A kert mint művelési ág szinte említésre sem méltó a vizsgált tsz-ben, ugyanis csak az utóbbi két évben fordul elő 0,1 % arányban, s tk. az egyes szétszórt tanyákhoz tartozó kertrészt foglalja magában.

A szőlő és gyümölcsös művelési ága 1958. óta van a tsz-nek, a zombori terület csatlakozása óta. Bár ennek a területnek a nagysága 1963-ra az 1958. évinek éppen a kétszeresére nőtt, a részesedése az összterület százalékában 1/8-ára csökkent, ugyanis az egyéb területek növekedésének üteme jóval nagyobb volt, mint a szőlő és gyümölcsös területének a növekedése. A mezőgazdasági tsz-ek országos viszonylatában ennek a művelési ágak általában magasabb a részesedése.

A rét részesedési aránya igen kicsi a Lenin Tsz-ben 0,1 - 1,6 % között van. A mezőgazdasági tsz-ek országos adataiban ez nagyobb 6-7 %.

A Lenin Tsz. legelőterülete ugrásszerűen 1963-ban növekedett meg, a fuzionáló rákosi Új Élet tsz. ugyanis több mint 2000 kh. legelőt hozott a tsz-be. Így a Lenin Tsz. legelőterülete 0,1 %-ból 19,6 %-ra növekedett, s az utóbbi arányszám jóval a mezőgazdasági tsz-ek országos arányszáma fölött van.

Az erdő művelési ág a Lenin Tsz-ben jelentéktelen, csak tized-százalékokban fejezhető ki, s ezek mezővédő erdősávok. Az országos mutatók 3-4 % körül vannak.

A nádas is egészen jelentéktelen 0,1 % a Lenin Tsz-ben.

A földadó-alá-nen-eső területek /telepitések, szérők, utak, stb./ részesedési aránya mind országos, mind a Lenin Tsz. viszonylatában 1-2 százalék.

A művelési ágakat a Lenin Tsz-ben általában nem változtatták, csak az újabb gyümölcs- illetve málnatelepitéseket és az erdősávokat lehet esetleg e tekintetben megemlíteni.

A földterületek tulajdonjog szerinti megoszlása

A Lenin Tsz. földterületei tulajdonjog szerint 1963-ban a következőképp oszlottak meg: /nárcius 31-i állapot/

1./ Tagok által bevitt földterület:	7684 kh 573 □
2./ Állami tartalék	4895 " 952 □
3./ Bérelt földterület	31 " 60 □

A tagok által bevitt földterület aránya tehát a legnagyobb, az össz használatban lévő területnek mintegy 60 %-a. Ez a földjára-dék fizetése szempontjából fontos mutató, s jelzi azt, hogy a tsz. jelentős kifizetéseket eszközöl még a nem munka utáni jövedelmi részesedésekre.

Az állami tartalék aránya jóval kisebb, 38 %.

A tsz. 1963-ban 7 tsz-től és 2 magánostól vett bérbe földterületet - ez az összterület 2 %-a -, szórványterületeket.

A G A Z D Á L K O D Á S F E L T É T E L E I

Természeti feltételek

A mezőgazdasági termelés természeti feltételek az ország különböző tájain nem egyformák. Lényeges különbségek vannak a föld természetes termőképességében, a felszíni-, a vízrajzi-, és éghajlati- és talaj-, stb. adottságokban, pedig ezek a tényezők nagy mértékben befolyásolják egy-egy mezőgazdasági terület termelésének mennyiségi és minőségi tényezőit, jövedelmezőségét, stb. Például a rosszabb természeti feltételekkel rendelkező gazdaságokban azonos földterületeken kevesebb termelési értéket tudnak előállítani, és több munka- és anyagrafordítás szükséges adott termékmennyiség előállításához, s mindez kedvezőtlenül befolyásolja az adott gazdaság jövedelmi viszonyait is.

A természeti adottságok tehát fontos előfeltételei a termelésnek, éppen ezért szükséges ezek tényezőinek feltárása a vizsgált terület, a Lenin Tsz. viszonylatában is.

A Lenin Tsz. földterületeinek földrajzi helyzete /7/

A Lenin Tsz földterületei Csongrád megye legnagyobb részt makói járásában szétszórtnak, 18 község határában helyezkednek el, természetföldrajzilag az alföldi medence középső részén.

Déli területei a $46^{\circ}08'$ É-i szélességen helyezkednek el.

Északi területei a $46^{\circ}25'$ É-i szélességen.

A Ny-i határ a K-i hosszúság $20^{\circ}15'$ -én a K-i határ pedig a K-i hosszúság $20^{\circ}47'$ -én helyezkedik el.

Földrajzi elhelyezkedése, a Kárpát-medencében elfoglalt helyzete döntő hatású éghajlatára, talaj és természetes növényvilágának kialakítására.

A tsz. központi és nagyobb földterületei a Maros jobbpartján Makótól keletre, É-i irányba húzódva helyezkednek el, földterületei kisebb része pedig a Maros balpartján, Makótól, nyugatra, illetve dél-nyugatra.

Az üzemegységek távolsága Makó város szélétől és Szegedtől a következő:

A kiszombori üzemegység klárafalvi területei Makótól 13,7 - 15,00 km.-re, Szegedtől 16,7 - 18,00 km.-re; a kiszombori terület Makótól 10,7 km.-re, Szegedtől 28,00 - 29,00 km.-re helyezkedik el.

A makói üzemegység Makótól 3,2 km.-re, illetve a távolabbi rész 9,00 km.-re van, Szegedtől pedig 29,00 km.-re.

A rákosi üzemegység közelebbi területei 11,00 km-re, távolabbi

részei 14,00 km-re helyezkednek el Makótól. Szegedtől való távolsága 40 km.

Az egyéb kisebb területek elhelyezkedése Makóhoz viszonyítva 5 - 40 km. között változik.

A felszín kialakulásának rövid története

/Geológiai mult/

A terület geológiai áttekintését, a kifejlődött földtani rétegeket nem lehet jellemezni - aránylag csekély kiterjedésű - közgazdasági határok között, ezért a kérdést a makói járás területén keresztül szükséges megvilágítani.

A járás - geológiai kifejlődése tekintetében - két nagy területre különül:

1./ Maros völgye,

2./ Békés-Csanádi lösztábla DNY-i része.

1./ Maros völgye

Geológiai kialakulás szempontjából a Tisza völgy D-i részével tart rokonságot. Mind az erózió, mind a feltöltés a két folyó együttes munkájának eredménye. A földtörténeti pleisztocén korban kifejlődött nedvestérszíni lösztáblát a Maros eróziója kb. 20 m. mélységig szétrombolta, majd üledékeivel feltöltötte. Így a folyó völgyét nagy-kiterjedésű öntési eredetű anyagfoltok és eliszaposodott nedvestérszíni /infúziós/ löszszigetek - melyeket az erózió megkinélt - kísérik.

A Maros völgyét tehát zömmel holocénkori öntéstalajok borítják. Az árterületen /mely nem azonos a mai védtöltések közé zárt hullántérrel/ a hordalék ismétlődő lerakódása alakította ki ezeket a talajokat. Kevés humuszt tartalmaznak, mert az évenként megismétlődő elöntések megakadályozták a növényzet megtelepedését.

Öntéstalaj az ármentesítés óta csak a hullántéren képződik, de az üledék osztályozása már nem olyan értékű, mint a régi, több km. széles árterületeken volt a geológiai multban. Az ármentesített területek /árvédelmi töltésen kívül/ talajai már a réti, illetve a csernozjom dinamika /mezőségi/ irányába tolódnak el, illetve fejlődnek, a rajtuk kialakult növényzet és az alkalmazott agrártechnika következtében, s egyre kevésbé mutatják az eredeti váztalajok jellemző tulajdonságait.

2./ Békés-Csanádi lösztábla DNY-i része

Földtani kifejlődés szempontjából a járás területe a Békés-Csanádi lösztáblához tartozik. A Maros völgye felé nehéz elhatárolni a területet, a különböző geológiai kialakulás ugyanis átmeneteket képez. A felszín onyhén lejt a Maros torkolata felé. Az alapot az Ős-Maros tör-

melékkupja képezi K-ről Ny-felé - a durva homoktól a finon szemcséjű agyagig - finomodó szemcseösszetétellel.

Erre a törmelékkupra települt a nedvestérszíni lösz. A járás Ny-i részein legtöbbször iszapos lösz formájában jelenik meg. A lefolyástalan mély síkokon pedig szikes agyagos lösz formájában van kifejlődve. Ha további löszképződés eltemette ezeket az agyag, illetve elszikesedett agyagrétegeket, úgy azok mint vízzáró agyagrétegek, vagy mint altalajszikes talajhibák jelentkezhetnek és befolyásolják talajdonságaikkal, hatásukkal a mezőgazdasági termelést. Az infúziós löszszel borított nagy területet helyileg kiemelkedő száraztérszíni löszszigetek tarkítják. Egészen kis foltokban találunk ilyen homokbuckákra települt száraztérszíni löszet Makó határában.

A legnagyobb változatosságot jelentik a táj arculatában a régi vízfolyások elhagyott és feltöltődött medrei. Ezeket a pleisztocénkori folyók, erek ásták maguknak. A medret helyenként eltemette az utolsó löszképződés lerakódása, helyenként azonban a pleisztocénkori medrek helyén holocénkori vízfolyások alakultak ki, melyek a löszfelszínen csekély mélyedéseket is erodáltak. E medreknek a helyét többnyire erősen humuszos alluvium, vagy réti agyag borítja. Ez alatt megtalálható a pleisztocénkori mederhomok. A folyóvízi lerakódások alulról felfelé egyre finomodnak. A közép-, majd aprószemű homok fölött iszapos finon homok, majd iszap, végül agyagos iszap, illetve agyag következik. A lösz alatti rétegek felfelé való finomodása a medence süllyedési mértékének csökkenését jelenti, végül a felszínen a lösz megjelenése a süllyedés megszűnését jelenti.

Vízgazdálkodási szempontból legfontosabb a lösz alatti rétegek szemcseösszetétele. Legerősebb vízátbocsájtók azok a területek, amelyeken a lösz- mégpedig a száraztérszíni lösz - partidűne homokra települt. Ilyen terület a makói járásban igen jelentéktelen nagysága. A legnagyobb azoknak a területeknek a kiterjedése, ahol nedvestérszíni lösz települt folyóvízi homokra. A Maros völgyétől É-ra elhelyezkedő területek teljesen ilyen genetikájúak. Az elhagyott folyó és érmedrek /Makótól ÉK-re/ laza mederhomokja felett, vízzáró iszap, illetve agyag helyezkedik el, vízzárókéességük az ásványi összetétel és a réteg vastagságának a függvénye.

A terület leírt földtani felépítettségéből megállapíthatjuk, hogy mezőgazdasági szempontokat figyelembe véve a makói járás - néhány kis kiterjedésű területét leszámítva - előnyös adottságokkal rendelkezik.

A föld természetes termőképessége

A természeti feltételek közül legfontosabbnak a föld természetes termőképessége tekintendő. Erre a legáltalánosabban ismert és használatos mutató a kataszteri tiszta jövedelem, az u.n. aranykorona érték.

A Lenin Tsz. földterületeinek aranykorona értéke az utóbbi években a következőképp alakult:

1961-ben 17,0;

1962-ben 17,2;

1963-ban 14,5.

1963-ban az átlagos aranykorona értéket a - mintegy 2000 kh-nyi -

legelőterület rontotta le, amely 1963-ban csatlakozott a Lenin Tsz. területéhez.

Ha a fenti mutatókat összehasonlítjuk a mezőgazdasági tsz-ek 1961. évi országos adataival, megállapíthatjuk, hogy a Lenin Tsz. földterületeinek minősége, természetes termőképessége kedvező feltételű, ugyanis 13,0 aranykorona értéken felüli termőképességű földterületen a mezőgazdasági tsz-eknek csak kisebb hányada, 24,6 százaléka termelt, a többi tsz. ennél kisebb átlagos aranykorona értékű földön gazdálkodott: 8-nál kisebb aranykorona értékűn 34,1 %, 8,1 - 13,0 közöttin 41,3 %.

A föld minősége, természetes termőképessége szempontjából tehát a Lenin Tsz. kedvező feltételekkel rendelkezik, az ország - ilyen szempontból - legjobb feltételű tsz-ei közé tartozik.

Felületi-, domborzati viszonyok

Makó és környéke felszínének vázlatos képét a csatolt morfológiai térkép szemlélteti.

Amint a magasságpontok ezt jól mutatják, a Tisza völgyétől a járás keleti határáig /kb. 50 km./ a felszín egyenletesen 15-20 métert emelkedik. Az egész járást mintegy földrajzi egységrészt szemlélve, ezek a szintdifferenciák domborzati szempontból elhanyagolhatók.

A valóságban azonban nem ennyire egyenletes a felszín, mert mindig vannak kisebb-nagyobb kiemelkedések és mélyedések, különböző irányú és meredekségű lejtőkkel. A tényleges felszín tehát mindig tagolt, s ezért a terület mikro- és mezodomborzata változatos. A járás domborzata nem befolyásolja a felette kialakuló éghajlatot, de a kis domborzati formák már erősen alakítják a talajmenti légkörtegek mikroklimáját. Legjobban a napsugárzás intenzitását és a talajok hőháztartását befolyásolja a domborzat.

Az egyenlőtlen talajfelszínen a sugárzások energiája is egyenlőtlenül oszlik el. Azok a terephajlatok, néhány méteres domboldalak,

melyek a sugárzással szemben állnak, több energiát fognak fel, mint a terepalakulatok sugárzással átellenes oldalai. Ennek következtében tehát az égtáj szerinti elhelyezkedés erősen befolyásolja a felszín hőháztartását, s ez természetesen átalakítja a felette lévő levegőréteg felszínéhez közeli mikroklimáját. A napfénydifferencia azonban csak a besugárzás időszakában /nappal/ nagy a terepalakulatok DK-i, D-i és DNY-i lejtőjén az ÉK-i, É-i és ÉNY-i lejtőkhöz viszonyítva. A kisugárzás szakaszában /éjjel/ fénydifferenciáról - a jelentéktelen szórt fényt leszámítva - egyáltalán nem is beszélhetünk.

A hőmérsékleti különbség a besugárzás időszakában erőteljesen jelentkezik az É-i és D-i lejtőoldalak között. Éjszaka a hőmérsékleti különbségek a terepalakulatok mindkét oldalán - tekintettel a kis szintdifferenciákra - jelentéktelenek az év nagy részében. Más a helyzet azonban a tenyészidő első szakaszában, főleg májusban. Teljesen derült, felhőmentes éjszakákon a hőkisugárzás nagyon erőteljes lehet. Ekkor a magasabb térszintek hideg levegője - mivel a fajsúlya hűlés következtében nehezebbé válik, mint a víz "lefolyik" a domborzati mélyedésekbe és elfoglalja az innen felenelkedő könnyebb fajsúlyú melegebb levegő helyét. Ha nincs szélmozgás, akkor a hideg levegő ezekben a domborzati mélyedésekben megroked, nagymértékben tovább hűl, így keletkeznek az ugynevezett "hideg légtavak". Ezeket a hideg levegőt felfogó mélyedéseket "fagyzugoknak" nevezzük. Ilyen helyekben sajnos a járás is bővelkedik.

Fagyzugnak számít, bár inkább "fagyvonulat"-nak nevezhető a Marost végigkísérő, a hullántéren kívül elhelyezkedő 1,0 - 1,6 km. széles fagyveszélyes övezet. Ez különösen az öntözött korai zöltségtermesztő környezetekre veszélyes. A domborzati okokra visszavezethető fagyveszély a járás K-i részén a legkisebb, a Marosmentén a legnagyobb.

Összefoglalva láthatjuk, hogy a domborzatnak - egyenletessége, a nagy távolságot figyelmen kívül hagyva, jelentéktelen szintdifferenciája miatt - természetföldrajzi, éghajlati szempontból nincs jelentősége. Néhány méter magas buckák, dombok azonban a talajmenti légrétegek mikroklimáját már erősen befolyásolják. A napsugárzás, hősugárzás közti különbségek és a fagyzugok jelenlétével a járás területén elhelyezkedő gyümölcs, és elsősorban zöldegtornelő mezőgazdasági üzemeknek az adott időszakban számolniuk kell.

A felszín tagozódása a talajművelést nem akadályozza, illetve nincs a talajművelésre jelentős kihatással, sőt sík, illetve enyhén emelkedő, illetve lejtős volta a szántóföldi művelésre a legalkalmasabb.

Mint a színvonalas térképről ez jól látható, a tsz. legalacsonyabban fekvő területei a klárafalvai területek, legmagasabban fekvő a rákosi terület. A makói terület a tengerszint feletti magasság szempontjából is közbeeső helyet foglal el a két üzemegység között.

Vizrajzi viszonyok

A járás D-i részén Maroslele, Makó, Apátfalva, Csanádpalota, Nagylak, Kiszombor, Ferencszállás és Klárafalva határrészein folyik keresztül a Maros, kb. 42 km. hosszúságban DNY-i irányban. A Ny-i részen mély ártéren folyik, K felé haladva partjai mind magasabbak, Apátfalvától K-re pedig a felszín magasságánál fogva a terület árvé-

delenre nem szorul. A tsz. Maros menti területei tehát műszakilag ármentesített, belvizveszélyes területen helyezkednek el.

Néhány jellemző adat a Maros folyóról:

A makói vízmérce "0" pontjának magassága: 80,13 m /országos/

Legkisebb vízállás	- 78 cm.
Legmagasabb vízállás	+ 580 cm.
Vízszint ingadozás	6,58 m.
Legkisebb vízhozam	22 m ³ /sec.
Legnagyobb árvízi vízhozam	1800 m ³ /sec.

A vízállásból adódó ingadozás nagysága és a vízhozam mértéke igen fontos tényezői az öntözési adottságoknak, illetve vízkivételi lehetőségeknek.

Nagyon fontos tudni, hogy a marosi árvizek idején - geológiai okok miatt - az árvédelni töltésen kívül 800-800 m-es sávban a geológiai és talajrétegekben telítettség áll elő, a mélyebb helyeken pedig nyílt vízborítás. Ilyen szempontból veszélyeztetett Kiszombor, Ferencszállás, Klárafalva, Maroshoz közel fekvő területei.

A Maros vize az aradi ipartelepek és az Előviz /Mezőhegyesi Cukorgyár, Nagylaki Kendergyár szennyvizeit szállítja/ miatt Makóig öntözésre nem alkalmas.

Felszín alatti vizek

A talajvíz ingadozása szélsőséges esetekben belvizkárokat, illetve aszálykárokat okozhat. A víztükör mozgásában szabályos periódusok ismerhetők fel. A szint ingadozás a járás D-i és K-i része in 4 m., a többi részen 3 m. között van.

Néhány középtalajvízszint terop alatti mélységadata:

Makónál	221 cm. legmagasabb talajvízszint	49 cm.
Csanádpalota	210 cm. " "	30 cm.
Rákos	452 cm. itt kedvezőbb a helyzet	
Kiszombor	202 cm. legmagasabb talajvízszint	88 cm.
Klárafalva	324 cm. itt kedvezőbb a helyzet	

A járási adatok közül csak azokat ismertetjük, melyek támpontul szolgálnak a tsz. számára.

Összegezve tehát megállapíthatjuk, hogy a járás területének nagyobbik - D-i és K-i - része jó vízháztartású. É-i része vizet át nem eresztő geológiai felépítettsége miatt. Ezért itt, valamint még fokozottabb mértékben a Királyhegyes-Rákos térségében elhelyezkedő mélyfekvésű szikes talaju érmedreiben /a tsz. területén is/ jelentős a belvizveszély.

A felazítás alatt álló rétegek jelentősége nagymennyiségű ivó- és ártéri vizet tartalmaz, aránylag már csekély mélységben /25-100 m./. Vizhozamuk 50-100 l/perc, szivattyuzással 1200-1500 l/perc ezeknek a kutaknak a vízhozama. Az alatta elhelyezkedő rétegek vízhozama - a rétegek anyagi felépítettsége miatt - már csökken. A rétegvizek helyi öntözéses kulturák kialakításához elegendő jóminőségű vizet biztosítanak. Ezt a tsz. Makó, Rákos, Királyhegyes-en elhelyezkedő területein figyelni kell venni.

Öntözés:

A mezőgazdaság fejlesztése szempontjából döntő jelentőségű az öntözés fejlesztése.

A járás területén az öntözés fejlesztése 1948. és 1953. között indult meg. A kezdeti sikerek után az öntözés monokulturás rizstermesztéssé alakult át, rablógazdálkodássá vált, s a terület kizsárolása után hanyatlani kezdett.

Jelenleg ismét növekvőben van az öntözött területek nagysága.

A járás legnagyobb öntözési területe a Maros jobbparti öntözőrendszere, ahol 8000 kh-át ellátni képes öntözőmű már elkészült. Az öntözőfűrtöt 93,0 % szántóföldi és 7,0 % rizs öntözésére tervezték $4,5 \text{ m}^3/\text{sec.}$ vízkivétellel.

A járás területén ezen kívül öntöző telepek vannak még: Nagylak, Makó, Magyarcsanak, Ferencszállás területein. Ezen kívül számtalan öntözött hagyma-, és bulgárkertészet ismert a járásban.

Az öntözőtelepek, melyek a folyó mellett helyezkednek el, a Marosra épített szivattyú vízkivételi-művekkel üzemelnek.

Az É-i részek öntözött kulturáit pedig érdemes rétegvizekre épített csökutakból üzemeltetni.

A tsz. területei közül a Klárafalva és Ferencszállás területén elhelyezkedők a Deszk-Fehértó-i belvízöblözetben, valamint a Ferencszállás-i belvízöblözetben helyezkednek el. A csatornasűrűség $0,60 \text{ km/km}^2$ az a szám nem magas, tehát a terület mind belvízlevezetőcsatornák, mind öntözőcsatornák szempontjából rosszul állatott.

A Kiszombor K-i részében elhelyezkedő tsz.-területek a Kiszombor-Csipkés-Ladány-i belvizöblökben helyezkednek el. Csatornasűrűsége $1,11 \text{ km/km}^2$, tehát jobb adottságokkal sem rendelkezik, mint az előbbi belvizöblözet.

A tsz. többi - Makótól ÉK-re elhelyezkedő - területei részben a Nagyfa-Szárazér-Makó-i, részben a Sámson-Apátfalva-Szárazér-i belvizöblözetek D-i területein helyezkednek el.

A csatorna ellátottság itt a leggyengébb, $0,60 \text{ km/km}^2$ és $0,39 \text{ km/km}^2$, ennek következtében a vízszállító képesség is a leggyengébb. A rendszer feladatának sem belvizlevezetés, sem öntözés szempontjából nem tud megfelelni. A tsz. birtokában lévő valamennyi földterület öntözhető talajtanilag.

A járással kapcsolatban meg kell még állapítani, hogy a terület a Földeák ÉK-i határától Apátfalváig húzható vonaltól NY-ra elhelyezkedő részek árvízszint alatti ár- és belvizrendezett, a K-re elhelyezkedő részek pedig árvízszint feletti területek.

Éghajlat

A vizsgált terület éghajlata - mint Magyarország területei általában - kontinentális.

A Lenin Tsz. területének éghajlatát a gazdaság törzsterülete, Makó város 50 éves éghajlati átlagadataival jellemezhetjük legáltalánosabban és legjobban. A többi területek, így Klárafalva, Kiszombor, Rákos is idevonható, mivel lényeges eltérések a környező területek és Makó éghajlata között nincsenek.

Az Országos Meteorológiai Intézet Makóra vonatkozó 50 éves átlagadatai szerint a vidék éghajlata a következőképp jellemezhető:

Hőmérséklet:

Alapvető adatait a következő oldalon levő táblázat szemlélteti. A hőmérséklet évi középértéke $11,3^\circ \text{C}$, tehát az ország legmelegebb tájai közé tartozik.

A feltüntetett átlaghőmérsékleti adatok alapján a következőképp jellemezhető Makó és környéke hőmérsékleti viszonyai:

A tél leghidegebb hónapja január, februárban már lassu felmelegedés tapasztalható általában. A téli hónapok különösen a kalászosokra veszélyesek, ha nincs megfelelő hótakaró és a hőmérséklet túl alacsony, ilyenkor ugyanis az elvetett magok kifagyhatnak.

A zord napok száma: 12, /8/

A fagyos napok száma: 100

Téli napok száma: 30.

A hőmérséklet, a napfénytartam és a hőösszeg átlagainak alakulása Makón 50 év /1901-1950/ megfigyelése alapján

Időszak	Hőmérséklet C°				Napfénytartam átlagóra	Hőösszeg átlag- óra
	Átlag	maxi- mum	mini- mum	75 % val.		
I.	- 1,3	5,4	- 8,7	- 2,7	63	45
II.	0,4	6,3	- 8,2	- 0,8	87	63
III.	6,2	10,3	- 0,1	4,9	140	193
IV.	11,4	15,4	8,2	10,5	185	343
V.	17,0	20,5	12,4	16,0	255	528
VI.	20,1	23,6	17,9	19,3	269	605
VII.	22,6	25,8	19,3	21,7	304	700
VIII.	21,6	25,4	18,1	20,6	281	670
IX.	17,7	21,5	12,5	16,4	206	532
X.	12,0	17,5	7,6	11,2	149	362
XI.	5,9	12,0	0,7	4,1	77	177
XII.	1,4	5,9	- 5,2	0,0	50	82
Évi összeg	11,3	12,8	9,0	11,0	2066	4300
Tél XII-II.	0,2				200	
Tavaszi IV-V.	11,5				580	
Nyár VI-VIII.	21,4				854	
Ősz IX-XI.	11,9				432	
Tenyésztési IV-IX.	18,4				1500	

A tavasz folyamán már jelentős hőmérsékletemelkedés tapasztalható, bár talajmenti fagy még májusban is előfordulhat. Április a mezőgazdasági munkák szempontjából döntő fontosságú, itt nemcsak a hőmérsékleti középértékeket, hanem a munkák tervezésénél, /növénytermelés/ az utolsó fagyosnap időpontját is figyelembe kell venni, így Makón és környékén IV. 10-t /75 %-os valószínűség mellett/.

A nyár és az év legmelegebb hónapja július, de augusztus is igen magas átlaghőmérsékletű. Ezt bizonyítja a hőségnapok magas száma is, amely 30 fölött van.

Az ősze jellemző a szeptember végi és október elejei hőmérsékletemelkedés, de október végén - az 50 évi átlag szerint - már e vidéken is jelentkezhethet az első fagyos nap: október 28. /75 %-os valószínűség./ Az első fagyos nap kezdete - az utolsó fagyosnaphoz hasonlóan - igen fontos a mezőgazdasági növénytermelés szempontjából.

A vázolt átlagos tényektől azonban igen gyakoriak az eltérések, éppen a szélsőséges éghajlatból következőleg. Így pl. a téli hideg gyakran eltolódhat januárról februárra, vagy ritkábban decemberre,

vagy télen is jelentős felmelegedések lehetségesek, az időjárás rövid ideig igen kellemes is lehet, szinte tavaszi, viszont lehet igen hideg is.

A nyári kánikula is jelentkezhet már júniusban, s nyáron is hűvös- és hőségnapok egyaránt előfordulhatnak, sőt szélsőséges értékek bármelyik hónapban jelentkezhetnek és jelentkeznek is, s ez a növénytermelés szempontjából nem kedvező jelenség.

Igen fontos még egy adott terület hőösszegeinek, és napsütéses órák számának az ismerete is.

Makón az évi átlagos hőösszeg 4300 óra, a napsütéses órák száma pedig 2066, s az utóbbiból pl. 72 % jut a tenyészidőszakra. Hazánkban mindkettő igen magas érték, és ez biztosítja a vizsgált területen a hőigényes növényfélék - így elsősorban a hagymafélék és gyümölcsstermelés - termelési lehetőségét.

Csapadék

Alapvető adatait a következő táblázat szemlélteti:

A csapadék, a csapadékos napok száma és a relatív légnedvesség alakulása Makón 50 év /1901-1950/ átlaga alapján

Időszak	Csapadék mm.				Csapadékos napok sz.	Relatív nedvesség %
	Átlag	maxim.	minim.	75 % valószínű.		
I.	31	93	4	19	10	83
II.	33	114	1	16	9	79
III.	35	79	2	15	10	73
IV.	45	106	2	24	11	66
V.	60	206	13	35	11	64
VI.	75	178	11	51	10	62
VII.	50	165	3	25	8	58
VIII.	48	139	5	31	8	59
IX.	47	125	4	29	8	65
X.	49	160	4	22	10	73
XI.	50	139	2	22	11	82
XII.	42	108	8	23	12	84
Évi összeg	565	794	371	494	118	71
Tél XII-II.	106	175	39	82		
Tavaszi III-V.	140	249	69	103		
Nyár VI-VIII.	173	328	67	138		
Ősz IX-XI.	146	291	43	108		
Tenyészidő	325	537	170	285		

Csapadékban az ország legszegényebb vidékei közé tartozik a vizsgált terület, a csapadék 50 évi átlaga 565 mm.

A csapadék évszakonkénti és havonkénti megoszlását vizsgálva a következőket tapasztalhatjuk:

A terület szárazföldi éghajlati jellegének megfelelően télen a legkevesebb a csapadék. A téli hónapok közül decemberben lehetséges a bőségebb esőzés, de a másik két téli hónap, január és február már száraz. Igen fontos ebben az időszakban a mezőgazdasági termelés szempontjából a szükséges hótakaró megléte. A hótakarós napok száma: 35, a hótakaró átlagos magassága: 60 cm.^{19/} Természetesen szélsőségek a téli csapadékviszonyokban is előfordulnak, így pl. az első hó leesését illetően, ugyanis előfordult már havazás novemberben is, s márciusban is még.

A tavaszi hónapokban fokozatosan emelkedik a csapadék mennyisége, júniusban éri el legmagasabb pontját. A tavaszi hónapokban le hulló csapadékok közül a májusi a legszükségesebb a növénytermelés szempontjából. Makón és környékén e hónapban is nagy szélsőségek adódnak. A májusi szárazság különösen akkor káros, ha a talaj a tél folyamán sem biztosított elegendő nedvességet.

Az évi csapadékmegoszlás nyár elején éri el maximumát. Az év hónapjai közül a június a legcsapadékosabb. Ebben a hónapban hull le az évi csapadékmennyiség 25 %-a.

A június elejei csapadékokra a növényeknek rendkívül nagy szükség van. Szélsőségek e tekintetben is bőven adódnak Makón és környékén is. A júniusi csapadékhiány igen nagy kárt okozhat a növénytermelésben, s ennek hiányát sem a májusi, sem a júliusi csapadékbőség nem pótolhatja. A nyári évszak többi hónapjainak csapadékmennyiségeiben is igen nagy szélsőségek adódhatnak. Némely évben a nyár bővelkedik csapadékban, és ez főleg a kapásnövények termelésének alakulásában érezteti kedvező hatását, máskor viszont hosszabb időszakra száraz, aszályos idő köszönt be. Az aszályos hónapok általában a július és az augusztus. Az aszályos időszak után rendszerint viharral beköszöntő esőfront sok esetben igen nagy kárt okozhat a mezőgazdaságban. /Ledönti a lábönálló gabonát, stb./

Az őszi hónapokban a csapadék eloszlása egyenletesebb. Szeptember általában száraz, meleg, október-november már csapadékosabb, s ez a csapadékmennyiség biztosítja a földbe-került mag fejlődését, hiánya viszont sok kárt okozhat. Szélsőségek e tekintetben is bőven adódnak. A tenyészidőszak csapadékmennyisége 324 mm.

A légnedvesség értékek januártól augusztusig csökkennek. A nyári évszak alacsony légnedvesség értéke a vidék fásítására hívja fel a figyelmet. Ezzel biztosítani lehetne a száraz nyári időszakokban is a növényzet számára a szükséges párákat.

Makó és környékének csapadékszegény éghajlata a kevésbé csapadék-

igényes növények termelésére hívja fel a figyelmet, s e tekintetben szintén a hagymaféléket kell elsősorban megemlítenünk.

Az időjárási tényezők közül még a szélviszonyok vannak hatással leginkább a termelésre. Az uralkodó szélviszonyokat Orosháza adataival¹⁰ kívánom jellemezni, mivel jobb adatokat nem találtam, s a két terület között lényeges eltérések nincsenek. A szél évi átlagos sebessége 2,5 m. Uralkodó szélirányok: januárban ÉK-i szél, tavasszal a D-i és DNY-i nyár elején ÉNY-i, majd a nyár folyamán NY-i, É-i és ÉK-i; az ősz folyamán ÉNY-i, majd decemberben a DNY-i és D-i szél az elsődleges.

Talajviszonyok

/A tsz. talajviszonyait a csatolt talajismereti térkép szemlélteti/

A Lenin Tsz. területén a következő talajfélések fordulnak elő: /gyakorlati kötöttség szerint/ 1./ vályog /típus szerint ide sorolhatjuk: mészlepedékes csernozjom; mélyben sós mészlepedékes csernozjom/; 2./ agyag /réti csernozjom, mélyben sós réti csernozjom/; 3./ termő és terméketlen szikes /réti szolonyec/.

Mészlepedékes csernozjom. A talaj felül apró, morzsás szerkezetű, alul kötöttebb. Kénhatása senleges, vagy gyengén lugos. A humuszos réteg vastagsága: 70-150 cm. Szervesanyagtartalma 3-4 %. A szénsavas mésztartalom: 1-15 %.

A szántott réteg alatt a szénsavas mész mennyisége jelentősen növekszik és magas százalékat is elérhet, míg a réteg humusztartalma lefelé fokozatosan csökken. Az alföldi mészlepedékes csernozjom /az üzem területén ez a kevesebb/ alapkőzete vízben áttiszapoltt lösz, elég nagy agyagtartalommal. A típusos mészlepedékes csernozjom /az üzemre többnyire ez a jellemző/ általában homokos löszön fordul elő.

Mélyben sós mészlepedékes csernozjom. Az előbbi típustól abban különbözik, hogy a talaj mélyebb szintjeiben sófelhalmozódás van. Ilyen típus elsősorban a rákosi üzemegység területén fordul elő a szikes területek szomszédságában.

Réti csernozjom. Réti talajokból alakultak ki úgy, hogy kialakulásukat a talajvíz közelsége, vagy a belvizek jelenléte határozta meg. A humuszos réteg színe: fekete, vagy barna. Vastagságuk: 30-150 cm. Szervesanyagtartalmuk 3,5 - 4 % között van. A talaj szerkezete szemcsés, sokszögű. A mésztartalom a felszínen változó, van ahol hiányzik, de ha jelen is van, értéke csekély, lefelé haladva a CaCO_3

tartalom fokozódik. A vízhatás jelei a vaskiválások, az alsó szintekben jelennek meg. Aszerint, hogy a közvetlen feltalaj tartalmaz-e CaCO_3 -at, vagy sem, beszélünk karbonátos és nem karbonátos réti csernozjomról. A nem karbonátos terület a makói üzemegység területén van.

Karbonátos réti csernozjon terület a zombori üzemegység területén van.

Mélyben sós réti csernozjon: Olyan, mint az előbbi típus, csak az altalajban sófelhalmozódás van. Kiterjedése a vizsgált területen jelentéktelen.

Réti szolonyec. Szikes talajon azokat a talajképződmenyeket értjük, melynek kialakulásában és tulajdonságaiban a vízben oldható sóknak döntő szerepük van. A feltalaj többnyire nem tartalmaz szén-savas meszet, és az oldható sók is a szolvénny mélyebb szintjében koncentrálnak. Míg a réti szolonyecet körülölelő talajtípusoknál a talajvíz 3-5 m. mélyen van, addig a réti szolonyec szolvénnyében a talajvíztükör 1-2 m. sőt az év egy részében belvízborításúak. A szolvénny felső szintje kb. 15 cm. világos színű, többnyire poros szerkezetű /szárazon/. Gyöngén savanyú, vagy semleges kémhatású. Humusztartalom 2-3 %. A felhalmozódási szint sötét szürkő, vagy fekete, szerkezete oszlopos. Ez a sófelhalmozódás szintje, az alsó részében vörösesbarna vaskiválásokkal és gelyfoltokkal. A legalsó szintben agyagos lösz található, melyet az előző két viáláson kívül mészkonkréciók is tartoznak. A talaj tömődöttségén /feltalajt leszámítva/ altalajlazítással kell segíteni. Ilyen terület: a rákosi üzemegység területén van elsősorban.

Közlekedési és szállítási viszonyok

A tsz. ut- és közlekedési viszonyai. A tsz. Klárafalván elhelyezkedő területeit portalanított ut köti össze Makóval és Szegeddel. Vasuton Szegedtől 18 km.-re Makótól 13 km. távolságra van.

A tsz. kisonbori területeit Szegeddel portalanított ut, Makóval Kisonbor belterületéig 5,3 km. hosszú makadán ut, azon túl portalanított ut köti össze.

A makói üzemegység területeit Makóval makadán ut köti össze. Két vasutállomása van.

A rákosi üzemegységet Makóval III. osztályú kövesut köti össze, vasutja nincs.

A tsz. területei mellett tehát - különösen a Szegedhez közelebb eső területeken a fővonalakon jó minőségű portalanított utak vezetnek. A főutvonalak minőségét illetően legrosszabb a rákosi üzemegység helyzete.

Az egyéb országuti közlekedés a tsz. területein kedvezőtlen, mivel ott csak földutak vannak.

A vasuton történő szállításoknak kedvező a lehetőség a rákosi üzemegység kivételével, ugyanis az üzemegység többi területeiről a

vasutállomásokhoz jó minőségű utak vezetnek.

A tsz. gazdasági környezete kedvező. Hódmezővásárhely, Szeged, és Mezőhegyes irányába 1-1 vasutvonal fut. Makóról ezenkívül makadám utak is vezetnek a nevezett helyekre.

A mezőgazdasági termékek piaca szempontjából Szeged a legjelentősebb, de Makónak is igen élénk a piaci forgalma, nemcsak a helyi lakosság, de-a hagymapiacot illetően - az ország egészen távol levő helyei lakóinak időleges piaci látogatottsága miatt is.

Tehát megállapítható, hogy a tsz. gazdasági környezete kedvező értékesítési és piaci lehetőségek is jók, az áruk szállításának feltételei részben a vasuton, részben pedig egyéb utakon biztosítottak. Az utviszonyoknak a termelőszövetkezet területén jelentős javításra van szükség.

A Lenin Tsz. természeti- és közlekedési, valamint szállítási viszonyainak áttekintése nyomán megállapíthatjuk, hogy mind a természeti feltételek, mind a szállítási viszonyok általában kedvezőek a mezőgazdasági termelés szempontjából. Mindez azonban csak előfeltétele a jó terméseredményeknek, ugyanis ezek a feltételek korábban is adva voltak, s még sem érte el a terület egyéni parasztjainak termés-eredménye a tsz. jelenlegi termelésének színvonalát. Így a jó terméseredmények magyarázatát nemcsak, és nem elsősorban a kedvező természeti és gazdasági környezetben kell keresni, hanem a termelés helyes megszervezésében, sőt azon is túl: a nagyüzemi termelésben, s a nagyüzemi termelés adta lehetőségek helyes kihasználásában.

N Ö V É N Y T E R M E L É S

A természeti feltételek tárgyalásakor láttuk, hogy a vizsgált terület a Lenin Tsz. területe - az ország legjobb természeti feltételű tájai közé tartozik.

A szántóterület aránya nagy, a talaj minősége messzire meghaladja az országos átlagot, a klimatikus tényezők is kitűnő feltételeket teremtenek nemcsak a szántóföldi növénytermelés számára, hanem a belterjes kultúrák számára is. Mindebből természetesen következik, hogy a szántóföldi növénytermelés ezen a területen nemcsak a mezőgazdaság, de az egész gazdálkodás /népgazdaság/ legfontosabb ágazata.

A szántóföldi növénytermelés szerkezete és iránya

A szántóföldi növénytermelés megítéléséhez elsősorban a vetésszerkezetet és annak alakulását kell vizsgálat tárgyává tenni, ugyanis a különböző termelési ágak /növénycsoportok/ aránya és azok változása mutatja legjobban az adott gazdaság jellegét, fejlődésének tendenciáját.

A következő oldalon lévő táblázat 8 év távlatában mutatja a Lenin Tsz. vetésszerkezetének alakulását, összehasonlítva azt az országos adatokkal.

A vetésszerkezet alakulását - adott időszakban - különböző tényezők befolyásolják. Így mindenekelőtt figyelembe kell venni az ország, a népgazdaság szükségleteit, a közös gazdálkodás természeti, gazdálkodási adottságait, illetve lehetőségeit és szükségleteit, a rendelkezésre álló munkaerőt, azok szakképzettségét, és azt, hogy mihez értenek legjobban, a gépesítés színvonalát, s hogy mely növények termesztésével tehető jövedelmezőbbé a növénytermesztés, stb. Az említett tényezők összehangolása nyomán alakítható ki egy adott időszakra a különböző növények egymáshoz viszonyított helyes aránya. A számszerű adatok jól szemléltetik a Lenin Tsz. növénytermelésének fejlődési irányát.

A kenyérgabona vetésterülete 1960-ig nagyarányú csökkenést mutat. Ezt elsősorban az okozta, hogy egyre nagyobb arányban termeltek a

kenyérgabonánál nagyobb holdankénti értéket adó növényeket, elsősor-

ban ipari-, és zöldségnövényeket, de az alacsony felvásárlási árak is szerepet játszottak a vetésarány csökkenésében. A kenyérgabona részesedése a vetésszerkezetben 1959-ben éri el minimumát a Lenin Tsz.

területet kellett termelésének biztosítani. Az 1960. évi termőterület emelkedését azonban az is befolyásolta, hogy a fölfeljesztés révén belépett tagok is a bevitt földterületük bizonyos részén általában termeltek kenyérgabonát. 1961-től ismét csökkent a kenyérgabona vetésterületének aránya - bár most kisebb mértékben, mint 1960. előtt-, majd az 1963. évi termelési stagnálás után 1964-ben ismét emelkedett termőterületének aránya.

A vetésszerkezet alakulása
/június 30-i vetéster.alapján/

Meg- neve- zés	1956.	1957.	1958.	1959.	1960	1956-60 é.átl.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n					%			
	L.TszL.T.	L.T.	L.T.	L.T.L.T.	L.T.	Orsz.L.T.	O.	L.T.	O. L.T.
Kenyérgab.	39,5	38,2	22,6	20,1	25,0	29,1	29,4	24,3	24,6 23,6 25,8 23,6
Szenestak.	26,2	37,0	32,0	32,0	32,4	31,9	36,6	33,4	37,8 33,3 37,4 32,5
Hüvelyes	1,7	-	0,4	2,8	1,2	1,2	1,4	2,0	1,7 1,0 2,2 1,1
Ipari növ.	6,6	0,7	11,4	15,7	10,0	8,9	5,2	9,7	6,8 7,4 6,2 4,5
Burgonya	0,6	2,6	0,6	0,3	0,3	0,9	4,4	0,2	4,6 0,2 4,1 -
Zöldségf.	8,3	14,8	5,5	11,8	13,3	10,7	2,2	14,3	1,9 16,5 2,3 16,8
Ebből: hagymaféle	8,3	14,8	5,5	10,7	12,3	10,1	.	12,7	0,1 15,2 0,2 15,7
Szálaskak.	15,0	6,7	19,1	16,8	17,7	15,1	13,3	15,6	13,5 17,3 12,7 20,8
Egyéb növ.	2,0	-	8,4	0,5	0,2	2,2	7,5	0,3	9,1 0,7 9,3 1,4
Szántó	100	100	100	100	100	100	100	100	100 100 100 100

/A hagymafélék országos adatai csak a vöröshagyma vetésterületére vonatkoznak./

Az országos kenyérgabona arányok általában megközelítik a Lenin Tsz. vetésterülete kenyérgabona arányával a vizsgált 8 év alatt.

A hüvelyesek részesedési aránya a vetési szerkezetből általában kicsi, és 1-2 év kivételében általában nem éri el az országos arány nagyságát.

A hüvelyesek vetésszerkezeti aránya az évenkénti összehasonlítás nyomán szinte szabályos hullámzást mutat, szemben az országos arány mérsékelt, de egyenesen felfelé ívelő alakulásával. Vetésterületük - 1962. kivételével - fokozatosan emelkedett, de ez az emel-

kedés nem állt arányban a Tsz. összes szántóterületeinek növekedésével.

A "hullámzást" több tényező magyarázza. Így pl. az, hogy a hüvelyesek nem tartoznak a tsz. fő gazdálkodási irányához, s így kisebb figyelmet fordítottak erre az ágazatra, 1961-től, a külföldi búzafajták ter-

nelésének időszakától kezdve pedig a betakarítási időszak egybeesése hat a két növénynél kedvezőtlenül, s ez 1964-ben a hüvelyesek részesedését illetően még további területarányesültséget fog eredményezni.

Az ipari növények részaránya a vetésszerkezetben általában magasabb minden évben az országos átlagnál.

A 8 év fejlődését vizsgálva a Lenin Tsz.-ben nem egyenes vonalú a fejlődés. 1959-el bezárólag fokozatosan emelkedett az ipari növények részaránya, 1959-ben volt a legmagasabb, majd 1960-tól fokozatosan csökkent az ipari növények vetésaránya. Az emelkedés időszakában az állami szervek a belterjes kultúrák közé elsősorban nem a zöldségfélék, hanem az ipari növények, s ezek közül is elsősorban a cukorrépa vetésarányának nagyobb mérvű növelését igényelték, s így az ipari növények részaránya 1960-ig nagyobb a tsz.-ben, mint a zöldségféléké. Az 1959-es magasponthoz pedig az olajosnövények és a cukorrépa termőterületének további emelése mellett a len nagyobb mértékű termelés részesedése okozta. 1960-tól csökken az ipari növények részaránya. Ennek az az oka, hogy az állami irányítás a fő termelési feladatot a makói körzetnek elsősorban a hagymafélék termesztésében határozta meg az ipari növények rovására, jóllehet a természeti viszonyok az ipari növények számára is kedvezőek az adott területen.

A burgonya általában nem jellegzetes növénye a vizsgált területnek, vetésterülete így általában mindig rendkívül alacsony volt a Lenin Tsz.-ben is, s részesedése a vetésszerkezetben jóval az országos átlag alatt volt mindig a vizsgált 8 évben. Általában a burgonya termelésével a Lenin Tsz.-ben nem szívesen foglalkoznak, mivel a burgonya és hagymafélék növényápolási és betakarítási ideje egybeesik. A főirány a hagymatermesztés, s mivel minden figyelmet és energiát erre összpontosítanak, így 1962-től burgonyaterületük már egyáltalán nem is volt.

A zöldségfélék - ezen belül a hagymafélék - elsőrendű fontosságuk a Lenin Tsz. gazdálkodásában. Részarányuk az országos vetésszerkezeti arányokat messze felülmúlja, 1961-ben és 1962-ben pl. a Lenin Tsz. zöldségféléinek részaránya hétszerese az országosénak, ezen belül a vöröshagyma vetésterülete több mint százszorosa az országos vetésarányának, s ez egyben jelzi a tsz. gazdálkodásának irányát is. Főtermékük a hagyma, erre fordítanak legtöbb gondot, ennek a termeléséhez értenek a tsz tagok a legjobban, ebből értékesítik a legtöbb

árut, ez adja a legfőbb jövedelmet.

Már a tsz megalakulása első évében is magas volt a hagyma termesztésének részaránya, s ez az 1958-as visszaesés után fokozatosan növekedett. Az 1958-as visszaesést az okozta, hogy a tsz azonban te-

rületén nem lehetett akkor még hagymát termelni, mivel a kellő szakértelemmel és gyakorlattal rendelkező munkaerő csak a makói területen állt rendelkezésre. 1958. után aztán visszaesés nélkül növekedett a zöldségfélék - ezen belül elsősorban a hagymafélék - termelőterülete. Ebben különösen 1960-tól nagy szerepe van azon állami intézkedésnek, illetve állásfoglalásnak is, mely szerint a makói területen elsősorban a hagymatermelést kell fejleszteni.

Meg kell említeni még a zöldségfélék és az ipari növények vetésterülete változásának ellentétes tendenciájáról is. Az előbbiek területe egyre inkább növekszik az utóbbiak rovására.

Szenes-, szálas- és nedvdus takarmányok. A takarmánytermelésre a szenes takarmányok termelése a jellemző, amely általában a szántó területe 32-33 %-át foglalja el a legtöbb évben a Lenin Tsz.-ben, de ez a szint alatta van az országos átlagos 36-37 %-os arálynak.

A szálastakarmányok részesedése a vetésszerkezetből a Lenin Tsz.-ben általában - 15-20 % körül - szinte évenkénti szabályos hullámzást mutat, jórészt az állatállomány, illetve állatsűrűség változó nagyságától függően. Az országos arány ezzel szemben 13 % körül mozgott a vizsgált években, s kisebb mértékben csökkenő tendenciát mutat.

Lényeges, bár még kezdeti szintű átalakuláson ment át a Lenin Tsz. takarmánytermelése az utóbbi két évben, ugyanis a szálastakarmányok termőterülete növekedést, a szenestakarmányok vetésterülete pedig csökkenést mutat. Ebben az a helyes törekvés tükröződik, hogy a takarmányozást az olcsóbb tömegtakarmányokra építsék, és lehetőleg csökkentsék a drágább szenestakarmányok felhasználását.

A nedvdus takarmányok nagyarányú területcsökkenést mutatnak mind országos viszonylatban, mind a Lenin Tsz.-nél, sőt az utóbbi helyen 1959. óta nedvdus takarmányt, répát, stb. egyáltalán nem is termelnek.

A Lenin Tsz. vetésszerkezetét összehasonlítva az országos arányokkal összefoglalóan és általánosságban a következőket állapíthatjuk meg: kenyérgabonát és takarmánynövényeket általában azonos mértékben termeltek, az intenzív növények, pl. ipari növények, de főként zöldségfélék - s ezen belül elsősorban a hagymafélék - termelése tekintetében a Lenin Tsz. nagasan felülmúlja az országos szintet, s ez gazdálkodásuk belterjességére utal.

A következőkben a vetésszerkezet ágazati csoportjai alapján részletesebben áttekintjük az egyes növénycsoportok termelésével kapcsolatos alapvető sajátosságokat.

Kenyérgabona

A kenyérgabona termelés a Lenin Tsz.-ben azonos a búzatermeléssel, mivel másfajta kenyérgabonát nem termelnek.

A buza vetésterületének alakulását az alábbi adatok szemléltetik:

1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
é v b e n k h.							
137	103	176	217	987	1223	1463	2095

Bár a számszerű adatok a vetésterület állandó növekedéséről tanuszkodnak, az összszántóterület viszonylatában vizsgálva a tényeket arra a megállapításra jutunk, hogy az összterület növekedésének mértékét nem követte a buza terület arányos növekedése. Ennek okait a vetésszerkezetnél már megvizsgáltuk.

A buza termelésének megszervezésénél mindennekelőtt a vetési sorrendre vannak figyelemmel. Gabona vetése gabona elővetemény után nem igen fordul elő, legfeljebb csak akkor, ha pl. nagyobb táblát kívánnak kialakítani s a volt megfelelő elővetemény, a kapások területe nem elegendő a nagyobb terület kialakításához.

A buza, - általában a kalászosok - munkafolyamatai, így a pl. a műtrágyaszórás, szántás, vetés stb. a szántóföldi növények közül a legjobban, szinte 100 %-ig gépesített a Lenin Tsz.-ben.

Trágyát, szervest és műtrágyát általában korlátozott mértékben tudnak csak a buza alá is adni - mint a többi növényféléseknél is általában -, mivel a Tsz. szervestrágya készlete nem tudja fedezni a növénytermelés szervestrágyaszükségletét.

A búzát általában - a területi éghajlati adottságainak megfelelően - november 10. körül vetik. A vetőmagot minden esetben csávázzák, üszög ellen higanyos szerekkel. A csócsárlók kártétele ellen - ha szükségesnek látszik - hidegméreg porozást alkalmaznak. Gyomirtó porozást 1963. előtt két évben alkalmaztak, de nem voltak megelégedve annak hatásával, így a későbbiekben elhagyták. 1964-ben ismét alkalmazni fogják, annálisinkább, mert főterményüket, a hagymát általában kalászosok után vetik, s cél azt minél tisztább talajba vetni, illetve ültetni.

A betakarítás gépesítettségi foka is igen magas volt szinte már az első évektől kezdve, mégis fejlődés mutatkozik e tekintetben is, ugyanis 1961-ig általában 16 - és egyéb vontatású aratógépekkel dolgoztak, kombájnokat szinte addig egyáltalán nem alkalmaztak, viszont

kézi aratást is csak minimális mértékben és csak azon a helyen, ahol az aratógép nem tudta az aratást elvégezni. Egy évben rendrearatóval kísérleteztek, de ez nem vált be, mivel a 8 nap beérési idő után a gépállomás még hosszú ideig nem tudott - a munkatorlódások miatt - rendfelfeszítő kombájnt biztosítani, s ez nagymértékben veszélyeztette a gabonát. Ezután ilyen betakarítási formát nem is alkalmaztak. 1961-től a kombájnok az aratógépeket szinte teljesen kiszorították a munkából. Az egyenletben végzett aratás-cséplés azért nagyon jelentős, mert rövid időre sűriti a betakarítás összes munkáit, s lényegesen kisebb munkaerőt is igényel. A munkaszervezés szempontjából figyelemre-méltó, hogy a gépeket mindig egy helyre, egy táblába összpontosítják, s ez megkönnyíti a szállítási szervezését is, s teljesebbé teszi a szállítógepek kihasználását.

Bár a buza - s általában a kalászosok - területegységre eső termésének mennyisége - a többi növényekéhez viszonyítva - aránylag kevés, a termés beszállítása mégis nagy munkacsúcsot jelent, mert termelésük mérete területben nagyarányú. Aratás idején szinte minden szállítóeszköz, teherautók, vontatók pótkocsikkal, sőt még lövontatású gumiskocsik is hordják a gabonát a kombájnszerűre. A kombájnszerűket általában majorek és istállók környékén jelölik ki, s itt történik a beállított cséplőgépek segítségével a buza tisztítása és szárítása.

A gabona tisztításával párhuzamosan a tarlón lévő szalma elhordásáról is gondoskodnak, hogy a tarlómunkákat idejében meg tudják kezdeni. A buza kellő tisztítása és szárítása után az árugabonát azonnal eladásra szállítják, hogy ezáltal a kétszeri kezelés - rakodás és szállítás - költségeitől megszabaduljanak. A belső felhasználásra szánt gabona mennyiségét pedig magtárba szállítják. A gabonát a magtárba 1962-ig emberek zsákolták, 1962. óta ezt a munkát két darab légszivő teljesen helyettesíteni tudja.

A buza termésátlaga az évek folyamán az alábbiak szerint alakult:

1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
é v b e n q.						
L.T. 0.	L.T. 0.	L.T. 0.	L.T. 0.	L.T. 0.	L.T. 0.	L.T.
10,7 9,0	8,1 7,2	13,2 9,8	10,6 9,7	11,6 11,0	10,9 10,3	11,9

A buza termésátlaga a Lenin Tsz-ben minden évben felülmúlja az országos átlagokat.

A buzatermelés színvonalának növekedésében a külföldi buzafajták elterjedése játszott a legnagyobb szerepet.

A Lenin Tsz-ben először 1960-ban kísérleteztek külföldi buzafaj-

ták - 10 kh. San Pastore és 10 kh. Produktore olaszbuza - termelésével. A kísérletek alapján a San Pastore 16,65 q., a Produktore pedig 20,86 q. termést adott kh. 30 %-os kifagyási veszteség mellett. Ezen az eredményen felbátorodva vetettek 1961-től évről-évre egyre nagyobb területen külföldi buzaajtákat.

A hazai és külföldi buzaajták termelési adatait 1961-től a következő táblázat szemlélteti:

Főbb őszi buzaajták termelési adatai

1961.						1962.						1963.					
é v b e n																	
kh	%		Átl. term.		kh	%		Átl. term.		kh	%		Átl. term.				
	L.	O.	L.	O.		L.	O.	L.	O.		L.	O.	L.				
Bánkúti																	
1201.										318				7,2			
Bánkúti	923																
1205.			9,8	10,2	848			9,1	8,7	119				7,7			
Fertődi					125			11,7	12,1	448				14,5			
293.																	
Csár	923	75,4	83,6	9,8	10,2	973	66,5	57,5	9,4	9,1	885	42,2	44,6	11,0			
szesen																	
őzösz-																	
ája 4	100		14,2	15,5	200			16,2	11,8	560				11,2			
őzösz-																	
ája 1										400				13,6			
zörösz-																	
elka																	
3/B					130			10,0	11,3	50				16,9			
an pas-																	
oor	100		19,3	18,6	40			12,9	11,7	100				14,6			
utonó-																	
ia	100		18,0	15,8	120			14,0	12,1	100				11,6			
ülfeidi																	
ssz.	300	24,6	16,4	17,1	16,2	490	33,5	42,5	13,7	11,9	120	57,8	55,4	12,5			
agyar és																	
ülfeidi																	
zött	1223	100	100	11,6	11,0	1463	100	100	40,8	9,1	2095	100	100	11,9			

/Állami Gazdaságok és Mezőgazdasági Tsz.-ek együttes adatai a többi országos adat az országos összesenre vonatkozik./

Mind a Lenin Tsz.-nél, mind országos viszonylatban igen nagyarányu a külföldi buzaajták vetésterületének növekedése a hazai buzaajták rovására. A fejlődés - az országos és Lenin Tsz. adatait il-

letően - megközelítően azonos mértékű a vizsgált 3 évben.

A hazai buzaajták közül mind a Lenin Tsz.-ben, mind országos viszonylatban 1963-ig a legnagyobb területet a Bánkúti 1201-es fajta

foglalta el. Az utóbbi években a Fertődi 293. termelése bizonyult a legeredményesebbnek, s éppen ezért a Lenin Tsz. is 1963-ban - az 1962. év eredményein felbuzdulva - már ezt a fajtát termelte a legnagyobb arányban. A külföldi intenzív búzafajták vetésterületének részaránya 1961-től fokozatosan növekedett, elsősorban a hazai szőlőséges időjárást jobban tűrő, hazánkban jobban bevált szovjet fajtákat termeljük. 1962-ben még a Lenin Tsz. szántóterülete 24,6 %, országos viszonylatban pedig 16,4 % a külföldi búzák területaránya. 1963-ban pedig már mindkét esetben a szántóterület 50 %-át meghaladó mértékűvé növekedett. 1964-ben a Lenin Tsz.-ben már szinte teljesen csak intenzív, - külföldi búzafajtákat fognak termelni.

A hazai - és külföldi búzafajták termésátlagait vizsgálva megállapíthatjuk, hogy hazai búzafajtáink közül - a legnagyobb területen termelt Bánkúti 1201. átlaghozama mind országos szinten, mind pedig a Lenin Tsz. esetében 1961-től minden évben a külföldi és a többi búzafajta alatt maradt, így a búzafajta jelentőségét mindjobban elveszíti.

A magyar búzafajták közül a vizsgált három évben mind országos szinten, mind a Lenin Tsz. esetében a Fertődi 293. adta a legjobb eredményt, általában 2,5 - 3,5 g-val haladta meg a hazai fajták átlagos terméshozamát.

A külföldi búzafajták közül mind országos szinten, mind a Lenin Tsz. esetében 1961-ben az orosz fajták termelése volt a legeredményesebb, 1962-ben pedig a szovjet fajtáké.

1961-ben főként az enyhe téli időjárás, valamint az a körülmény, hogy a vetésterület kisebb hányadán történt csak a búzafajta termelése, s így sikerült optimális körülményeket biztosítani számára: ez magyarázza az orosz búzafajták nagy termésátlagát.

1962-ben viszont a kedvezőtlen téli időjárás, valamint nagyobb területen az intenzívebb körülmények megteremtésének a lehetetlensége visszavetette a búzafaj átlagos hozamát, viszont a kedvezőtlenebb körülményeket a szovjet búzafajták jobban bírták. A Lenin Tsz.-ben a szovjet búzafajták közül a Szkoroszpelka 3/B adta a legnagyobb termésátlagot, a Beosztája 1. és a Beosztája 4. évenként eltérő eredményeket mutatott.

A buza hozamának növelése érdekében a mezőgazdasági üzenek évről-évre több műtrágyát használnak fel. A kiszórt műtrágya mennyi-

ség és a termésátlagok között egyenes arányosság mutatkozik, vagyis a kiszórt trágyamennyiség növelésével arányosan növekszenek a termésátlagok is. Természetesen a buza szárának nem kielégítő szilárdsága határt szab a tárgyfelhasználás bizonyos határon túli fokozásának.

Végül a Lenin tsz. viszonylatában meg kell vizsgálni azt a tényt.

hogy - az elmondottak ellenére - miért nem mutatkozott a meglévőnél még erőteljesebb termésátlag emelkedés az intenzív búzafajták termelése nyomán, különös tekintettel az 1962. évre.

Általában elmondhatjuk, hogy a vizsgált 3 évben a buza termésátlaga 11 q. fölött volt 1962. kivételével, sőt megközelítette a 12 q.-t kh-kénti átlagot, a vizsgált 3 évet megelőző évben viszont 11 q-s átlag fölötti terméseredményt csak egy évben értek el. Az 1962. évi gyengébb terméseredményt természeti-, éghajlati tényezők magyarázzák. A tavasz folyamán ugyanis a búzavetés erős jégverést kapott és ennek következtében Szkoroszpalka 3/B. búzából 70 kh-t, Bánkúti 1205.-ből 27 kh-t ki kellett szántani, 10 kh. területén pedig a tavaszi esőzések következtében a belviz pusztított. 107 kh. termése tehát kiesett, viszont a termésátlag számításakor ezt a területet is beszámították, s ezért oly alacsony az 1962. évi termésátlag. Cél az, hogy kisebb területen is elő tudják állítani a tagok, illetőleg az állam részére szükséges kenyérgabona mennyiségét.

A buza össztermelésének és felhasználásának alakulását az alábbi táblázat szemlélteti.

Kenyérgabona termelése, felhasználása és értékesítése

Év	Összes hozam	Belső felhasznál.		Árutermeletés				Árutermeletés összesen	
				Állami és szöv. szervek felé		Szabad piac és egyéb			
	q.	q.	%	q.	%	q.	%	q.	%
1958.	1477	1424	96,4	-	-	53	3,6	53	3,6
1959.	3428	3085	90,0	343	10,0	-	-	343	10,0
1960.	10451	9325	89,2	1083	10,4	43	0,4	1126	10,8
1961.	14490	10289	71,0	3758	25,9	443	3,1	4201	29,0
1962.	15960	14348	89,9	1358	8,5	254	1,6	1612	10,1
1963.	25852	19474	75,5	6004	23,1	374	1,4	6378	24,5

Az adatok tanúsága szerint a kenyérgabona legnagyobb részét a tsz. mindig belső felhasználásra fordította, azonban a belső felhasználás mértéke az utóbbi időben csökkent a korábbi átlagos 90 %-tól 75 %-ig.

Az állam felé történő értékesítés viszont 10 %-tól a 25 %-ig növekvő tendenciát mutat.

A szabadpiaci értékesítés jelentéktelen.

A buza termelésének önköltsége a Lenin Tsz-ben a következőképp alakult:

1961-ben 128,65 Ft.

1962-ben 107,37 Ft.

Az önköltség tehát csökkenő tendenciát mutat, s az 1962. évi önkölt-

ség különösen jó eredményt tükröz, összehasonlítva a 100 mezőgazdasági tsz. 1961. évi búzatermelési önköltségével, amely 104 forintot mutat. S ha az önköltségi árakat összevetjük az állami felvásárlási árakkal, akkor jól láthatjuk, hogy a búzatermelés jövedelmezőségi fokoka milyen mértékű.

Hüvelyesek

A hüvelyeseket - mint azt a vetésszerkezet vizsgálatakor már láttuk - a szántóterületnek csak kis, - általában 1-2 - %-án termelnek a Lenin Tsz-ben.

Vetésterületük alakulását az alábbi táblázat szemlélteti:

Meg- neve- zés:	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n				kh.			
Bab	-	-	-	-	-	-	5	5
Borsó	6	-	3	30	50	92	50	99
Hüv. összesen	6	-	3	30	50	92	55	104

A régebben és nagyobb mértékben termelt hüvelyes a borsó. 1957. kivételével minden évben volt borsó vetésterülete a tsz-nek, bár a borsó vetésterülete állandóan emelkedő tendenciát mutat, a vetésterület emelkedésének mértéke nem volt arányos a szántóterület növekedésének mértékével, így részesedése az összszántóterületből hullámzó.

Szerződéssel, élelmezési célra, étkezési borsóként termelik érett, szemes állapotban értékesítve.

Előveteményei általában a jól trágyázott kapásnövények, borsó után viszont általában kalászosokat vetnek. Műtrágyát vetésterületükre nem használtak és nem használnak. Őszi mélyszántású és jól elmunkált talajba vetik. Gyomtalantásra kérni eljárást nem alkalmaznak.

Betakarítása hagyományos módon történik, kézi nyűvéssel, mely igen fáradtságos, és a sok kézi-munkaerő ráfordítás miatt nagyon költséges is a termelése. Cséplése korábban cséplőgéppel, néhány év óta kombájjal történik. Legnagyobb gondot ez a munkafolyamat okoz, ugyanis a kalászosokkal egyidőben érnek be, s ez nagy munkacsúcsot jelent adott időszakban. 1961. előtt, amikor még szinte teljes egészében csak magyar búzafajtákat termeltek, a hüvelyesek cséplése általában jól be-

iktatható volt, ugyanis a buza és árpa cséplése között mindig adódott bizonyos időköz, amelyet a hüvelyesek cséplésére fordíthattak. A külföldi búzafajták nagyarányú térhódítása miatt viszont ez az időköz felszámolódott, s a kalászosok és hüvelyesek cséplése teljesen egybe-

csik, ami kedvezőtlenül hat a kalászosok betakarítására. Így borsót későbbiekben a tsz. szinte egyáltalán, vagy csak igen kis mértékben kíván termelni.

A borsó zsisziktelenítését nem a termelő gazdaság, hanem a felvásárló állami vállalat végzi.

Babot csak igen kis mértékben és csak az utóbbi két évben termeltek részben fővetésükként, részben pedig kukorica között köztesként, étkezési célra.

Vetésnél a soros vetési formát alkalmazzák. Talajelőkészítési - növényápolási - és védelmi -, valamint betakarítási munkái meggyeznek a borsó azonos munkafolyamatai olvégzésének módjával.

A hüvelyesek termésátlagának alakulását az alábbi táblázat szemlélteti:

Megne- vezés:	1956.		1957.		1958.		1959.		1960.		1961.		1962.		1963.	
	é v b e n q.															
	L.T.	O.	L.T.	O.	L.T.	O.	L.T.	O.	L.T.	O.	L.T.	O.	L.T.	O.	L.T.	O.
Bab														4,8	2,5	1,2
Borsó	.		.		.	10,7	.		9,8	8,6	9,1	6,8	5,9	6,5	5,9	

Mind a borsó, mind a bab termésátlaga, összehasonlítva azokat az országos átlagszámokkal, kedvező képet mutat. A borsó termésátlaga csak 1962. évben nem érte el az országos átlagtermés színvonalát.

Hüvelyesek termelése, felhasználása és értékesítése:

Év	Összes hozam	Belső felhasznál.		Árutermelés				Árutermelés összesen	
				Állami és szöv. szervek felé:	szabad piac és egyéb				
1958.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1959.	452	-	-	452	100	-	-	452	100
1960.	753	23	3,1	730	96,9	-	-	730	96,9
1961.	835	.	.	1105	.	2	.	1107	.
1962.	299	.	.	519	.	-	.	519	.
1963.	592	.	.	646	.	1	.	647	.

/A hüvelyesek össztermelésénél csak a fővetésük terméseredménye van feltüntetve, az áruterelésnél viszont a köztesek terméseredménye is. Kellő anyag hiányában, így sem a belső felhasználás, sem az áruterelés foka nem értékelhető pontosan./

A hüvelyesek össztermelésének felhasználásának fő formája - a rendelkezésre álló adatok szerint - az állam felé történő értékesítés volt, a belső felhasználás csak kismértékű. A belső felhasználást takarmányként hasznosították.

A borsó önköltsége 1962-ben 294,31 Ft. Ez elég magas, tekintve a 100 tsz. 1961. évi adatát, amely 202,- Ft-os önköltséget mutat. A sok kézinunkaráfördítés okozza a magasabb önköltséget, így a termény jövedelmezősége mérsékelte.

Ipari növények

Az ipari növények vetésterületének alakulását az alábbi táblázat szemlélteti:

Megnevezés:	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Napraforgó	7	-	24	-	-	-	68	40
Olajlen	-	-	-	60	50	112	50	-
Repce	-	-	-	-	-	-	17	-
Olajosn.össz.	7	-	24	60	50	129	118	40
Cukorrépa	16	2	65	110	350	340	343	360
Cirok	-	-	-	-	-	30	-	-
Egyéb ip.növ.ö.	16	2	65	110	350	370	343	360
Ip.növ.összesen	23	2	89	170	400	499	461	400

Amint a táblázat mutatja, a különböző ipari növények közül a területi részesedés alapján a cukorrépa áll az első helyen, ezt követik az olajosnövények, s végül - a csupán egy évben termelt - cirok.

A cukorrépa vetésterülete az évek folyamán állandóan növekedett, bár a növekedés nem állt arányban a szántóterület növekedésével, s így a szántóterülethez viszonyítva a terület részesedése inkább csökkenő tendenciát mutat.

A Lenin Tsz-ben általában korán vetik a nemesített magot, úgy, hogy a töszámuk kh-ként 50-60 000.

A talajelőkészítés munkái teljes egészében gépesítve vannak, egyelőre hagyományos, kapálása mintegy 50 %-ban gépesített. Betakarítása Zetor traktorra szerelt lazítószerszeggel történik, s ennek a gépesítési foka is igen magas, általában 80-90 %.

A cukorrépa termésátlagának alakulása

1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.						
é v b e n													
L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.						
158,0	97,9	200	123,3	117,6	109,7	17,6	142,3	145,8	153,4	104,3	157,9	121,2	174,4

Anint a táblázat mutatja, a Lenin Tsz. cukorrépa átlagtermése kinagaslóan jó, az országos adatokat - 1960. kivételével minden évben tulszárnyalja.

A cukorrépa felhasználása szinte 100 %-ig minden évben az állam felé történő értékesítés. Önköltsége a következőképp alakult:

1961-ben 23,05 Ft.

1962-ben 23,04 Ft.

Az 1962. évi önköltség kevésbé jó, mint az 1961. évi, bár általábanavéve mindkettő igen jó eredményt takar, különösen akkor, ha összehasonlítjuk ezeket a 100 tsz. 1961. évi vizsgálati adataival, amelyek 34,00 Ft. önköltséget mutatnak ki /az ország 100 legjobb tsz-ére számítva/.^{/11/} Ez a jó terméseredmény a megfelelő éghajlati adottságokkal a magas kh-kénti átlagtermésekkel és a megfelelő gépesített-ségi fokkal, vagyis a kézimunkaerő fokozott visszaszorításával magyarázható. A cukorrépatermelés az egyik legjövődolmezőbb ága a Lenin Tsz. növénytermelésének.

Olajos növények. Az olajos növények közül a legnagyobb jelentőségű a napraforgó, de ezt a Lenin Tsz-ben csak igen kis mértékben termelik. Mindössze 4 évben volt vetésterülete. Általában vizállásos területek kihasználására szokták felhasználni, ha más növényi kultúra termelésére az már nem felol meg. Háromzor is vetik egymásután ilyen helyekre, és csak takarmányozásra használják fel az egész termést.

Sorosan vetik, betakarítása kézi erővel történik, hagyományos módszerekkel, de cséplése cséplőgéppel történik. Darálva használják fel az állatok takarmányozására. Tervben sohasem szerepel vetésterülete, csak alkalomszerűen vetik, ha az adott területet másként nem tudják kihasználni.

Az olajlen vetésterülete a legnagyobb a Lenin Tsz-ben az olajosnövények közül. 1959. óta termesztik folyamatosan, 1960-ban már nincs vetésterülete. Főként nagjáért termesztik. Betakarítása megfelelően gépesített. Az olajlent általában takarónövényként vetik lucernával, mivel azonban 1963-ban a lucernát tisztán, takarónövény nélkül vetették, így az olajlen vetésterülete ezévben teljesen megszűnt.

Repcét csak egyetlen évben termeltek szerződéses módon, állami értékesítésre.

Egyéb ipari növények közül csupán cirkot termeltek egy évben a helyi Vegyesipari KTSZ kérésére, tehát városellátáshoz, seprükészítés felhasználására.

Az olajosnövények termésátlagának alakulása

Megne- vezés	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n							
	L.T. O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.
Napraforgó	12 5,9	-	0,2 6,8	-	-	-	5,4 6,1	5,5
Olajlen	-	-	-	4,0 5,2	8,5 4,9	3,4 4,3	3,2 3,2	-
Repce	-	-	-	-	-	3,4 5,8	- 6,6	-

Az olajosnövények termésátlaga ingadozó, általában nem éri el az országos termésátlagok szintjét. A napraforgó termésátlagának alacsony voltát - mint ezt már korábban láttuk, - a nem megfelelő művelési ráfordítások magyarázzák. Az olajlen termésátlaga is mindössze csak egy évben magasabb az országos átlagnál. Általában az olajosnövények termelése nem irányta a Lenin Tsz termelésének, így a ráfordítások is alacsonyabbak és így a gyengébb természetű eredmények is főként ennek tudhatók be.

Ipari növények termelés, felhasználása, értékesítése

Évek	Összes hozam	Belső felhaszn.		Á r u t e r m e l é s				Áruterme- lés összesen	
				All. és szöv. szervek felé		Szabad pi- aci és egyéb			
				q	%	q	%		
1958.	7651	5	0,9	7646	99,1	-	-	7646	99,1
1959.	18941	-	-	18941	100,0	-	-	18941	100,0
1960.	50196	-	-	50196	100,0	-	-	50196	100,0
1961.	52601	75	0,2	52583	99,8	1	0,02	52584	99,8
1962.	54750	235	0,4	54515	99,6	-	-	54515	99,6
1963.	63002	165	0,2	62785	99,7	52	0,1	62837	99,8

Mint a táblázat mutatja, az ipari növényeket szinte teljes mértékben, minden évben 99 v. 100 %-os arányban az állami- és szövetkeze-
ti szervek felé értékesítik. A belső felhasználás és szabadpiaci ér-
tékesítés minimális, csak tized, illetve század százalékokban érté-
kelhető.

Burgonya

A burgonya termelése a Lenin Tsz-ben a kezdeti évektől kezdve csak igen kismértékű volt, 2 kh-tól 14 kh-s határok között mozgott, s az évek egymásutánjában még így is állandó hullámlás figyelhető meg a vetésterületekkel illetően. 1960-ban már egyáltalán nem is foglal-

koznak fővetésű burgonyatermeléssel, csupán köztesként termelik kisebb mértékben.

A burgonya vetésterületének alakulását az alábbi táblázat szemlélteti:

1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
é v b e n k h.							
2	7	5	4	14	12	12	

Főként Rózsa és Gülbaba fajtákat termeltek étkezési célokra és nagyrészt áruértékesítés céljából. Az első években főként szerződésre korai fajtákat értékesítettek. A burgonya megmunkálása - a talajmunkák kivételével - szinte teljesen kézierővel történt. A vetési-, növényápolási - és betakarítási munkák közül egyedül a burgonya töltését végezték nem teljes emberi erő ráfordítással: fogattal.

A burgonya termelés nem kiegyensúlyozott voltát mutatja a termésátlagok nagymértű ingadozása is.

A burgonya termésátlagának alakulása: év/kh.

1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.
1b, 53,3	7b, 64,7	33b, 62,3	48b, 59,1	42b, 60,5	72,4 39,2	63b, 51,9	-

/A Lenin Tsz. 1956. évi átlagorendményében a köztesek terméserejében is benne van./

A Lenin Tsz. átlagtermései általában az országos szint alatt vannak, s az évek egymásutánjában meglehetősen nagy eltéréseket mutatnak. Ezt az időjárási tényezők mellett a termelt fajták vetőmaganyainak gyenge minősége magyarázza. Ez egyébként országos probléma is. A burgonya önköltsége 1962-ben 101,55 Ft. jövedelmezősége így megfelelő mértékű.

A burgonya termelése, felhasználása és értékesítése

Év:	Összes hozam	Belső felhasznál.		Á r u t e r m e l é s				Árutermelés összesen	
				Áll. és szöv. szervek felé		Szabad piaci és egyéb			
	q.	q.	%	q.	%	q.	%	q.	%
1958.	226	108	47,8	-	-	118	52,2	118	52,2
1959.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1960.	601	5	0,8	460	76,6	136	22,6	596	99,2
1961.	869	187	21,5	560	65,6	112	12,9	697	78,5
1962.	837	132	15,7	683	81,7	22	2,6	705	84,3
1963.	756	90	11,9	339	44,9	327	43,2	666	88,1

A burgonya össztermelése felhasználásának főformája kezdetben az állam felé történő értékesítés volt, később ez csökkent, s növekedett a szabadpiaci értékesítés, amely a városellátás szempontjából jelentős. A borsó felhasználás 10 % körül van.

Zöldségfélék

A zöldségféléknek - ezenbelül elsősorban a hagymaféléknek - mint azt már a vetésszerkezet elemzésekor is láttuk, rendkívül fontos szerepe van a Lenin Tsz. gazdálkodásában. Gazdálkodásuk főiránya is ez.

A zöldségtermelés mindkét ága: 1. szántóföldi zöldségtermelés /száraz kertészet/, és 2. az öntözéses kertészet megtalálható itt a jelzett ágazaton belül, de részarányuk erőteljesen a szárazföldi zöldségtermelést hangsúlyozza, ugyanis öntözéses kertészeti területük általában 10-14 kh., szemben a szántóföldi zöldségtermelés - pl. 1963-as 1480 kh-s területével.

I. Szántóföldi zöldségtermelés. A szántóföldi zöldségfélék vetésterületét az alábbi táblázat szemlélteti:

Megnevezés	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n kh.							
Vöröshagyma	24	40	22	81	364	418	691	954
Fokhagyma	-	-	8	1	87	100	148	276
Dughagyma	5	-	11	18	40	123	107	148
Zöldhagyma	-	-	2	-	-	-	-	20
Petrezselyem	-	-	-	-	-	40	45	50
Uborka	-	-	-	5	9	5	6	10
Dinnye	-	-	-	6	10	15	22	20
Összesen:	29	40	43	111	510	701	1019	1478

Amint a számadatok mutatják, a hagymaféléknek kiemelkedően fontos szerepük van a szántóföldi zöldségfélék termesztésében, de ezen túl az egész zöldségtermelésben, sőt a Lenin Tsz. egész gazdálkodásában is, így ezek termelését részletesebben meg kell vizsgálnunk.

Hagymatermesztés. Mint ismeretes országos viszonylatban is Makó a központja a hagymatermesztésnek. Ebben nagy szerepet játszik a kitűnő termőtalaj, mivel leginkább ez a vidék rendelkezik azokkal a tápsókkal, amelyek a hagyma zamatának kialakításához szükségesek, továbbá az éghajlati és csapadékviszonyok is kiválóan alkalmasak itt ennek a kultúrának a termelésére.

Makó és környéke - mint a természeti viszonyok tárgyalásánál

láttuk - az ország legnelegobb tájainak egyike. A vöröshagyma nagy nelegigényű növény, kinondottan szükséglete a növénynek a hosszú, magas napsütésos óraszámú napok léte, s ezt ezen a területen negtalálja. Csapadékigénye viszont nem nagy, s Makó és környéke e tekintetben is kedvező feltételeket teremt a hagyma termesztésére, mivel csapadéokban az ország legszegényebb tájai közé tartozik.

A jelzett természeti adottságokhoz hozzájárul a Makó vidéki hagymatermelők több mint két évszázados gyakorlati tapasztalaton alapuló tudása, ^{/12/} fáradhatatlan szorgalma és kertészkedési hajlana, s mirdezekon túl a népgazdaság szükséglete és a magas exportolási lehetősége.

A hagymaféléket a Lenin Tsz-ben is - mint Makó és környékén általában - 3 éves növényként termelik. Kisérleteztek már a 2 éves termelési móddal is, de a csapadékszegény éghajlat miatt itt nem vált be a közvetlen magról való termesztés.

A hagymafélék talajelőkészítése. A hagymafélék talajának trágyázása nem közvetlenül történik, hanem közvetve a termelést megelőző évben. A Lenin Tsz-ben általában 150 g/kh. szervesstrágyát használnak fel a hagyma termőterületére. Műtrágyát nem használnak e növény termesztésénél.

Előveteménye kalászos, ha rendkívül szükséges a területbővítés és nincs más megoldás, akkor kukorica után is vetik.

A hagymafélék kiválóan előkészített, gyommentes, morzsalékos talajt igényelnek. A Lenin Tsz-ben ezt háromszori szántással biztosítják. 1. A közvetlen aratás utáni tarlóhántás, 2. 18-21 cm. mélységű keverőszántás, 3. a 32-40 cm. mélységű őszi mélyszántás. Ha a tábla adottsága engedi, akkor az előző szántás irányát keresztetve szántanak, amely mind a talajkeveredés, mind a talajegyengetés, stb. szempontjából is igen hasznos. Tavasszal traktorra szerelt nehéz fűgás és láncborona segítségével egyengetik a talajt. Fogatot e munkákban az utóbbi időkben csak szükségben alkalmaznak, ha más módon e munka nem oldható meg.

A hagymatermesztés 3 éves módja.

Dughagyma termesztése. /1. év/ A vetőmagot minden esetben higanytartalmu vegyszerrel porcsávazzák. A vetés 1959-ig jórészt kézi vetőgéppel, illetve fogatos vetőgéppel történt, 1959-től Bruder-Kovács-fé-

le géppel vetettek általában, kh.-ként 52 kg.-os vetőmagnormával, 12 cm-es sortávolságra. A vetés utáni talajsinitás is géposített.

A dughagyma növényápolása 1959-ig teljesen kézi erővel, a kis hagymakaparóval történt, illetve tolókapával a sorközök gyomtalani-

tása. 1959-től a sorköz kapálást - az egész idő alatt háromszor - az onlitett gép segítségével végezték el, a sorok gyomlálása viszont kézi erővel történt mindig, általában kétszer.

Megjegyzendő, hogy 1959-ben	1 drb.
1960-62-ig	2 drb.
1963-ban	2 drb. korábbi típusu és

1 drb. újabb típusu, nagyobb teljesítményű hagymagép dolgozik a Tsz-ben.

A dughagyma szedése előtt a seprést, valamint a talajból történő kiemlést mindvégig hagyományos módon, kézi erővel végezték és végzik. A nevezett gép - legalábbis első változatát - nem tudták jól beiktatni a munkafolyamatokba.

A felszedett hagymát ezután szintén kézi erővel megrostálják a földtől, majd elszállítják a gyűjtőhelyre, ahol a dughagyma osztályozását, - a 6 különböző nagyságcsoporthoz szerint - elvégzik. A dughagyma osztályozása a Lenin Tsz-ben 1960-ig - az osztályozó rosták segítségével - kézi erővel történt. 1961-ben a MÉK cséplőre szerelt holland rostával bérben osztályozta a megtermelt dughagymát, 1963-ban pedig már saját üzemben gépesítve van az osztályozás, ugyanis a jelzett holland rosta megfigyelése nyomán a szükséges kellékeket elkészítették, saját cséplőgépre szerelték, s ez így nagyon jól használható. A gép teljesítménye 120-150 q dughagyma osztályozása napenként.

Igen sok gondot okozott - különösen a korábbi években - a dughagyma hőkezelése a tsz-ben, de a területen is jelentős fejlődés mutatkozott a későbbi időszakokban.

1960-ig a dughagymát kiadták tagoknak, akik bizonyos munkaegység jóváírása ellenében hagyományos módon - kemencék fölött - nádrácson végezték el a közös gazdaság már osztályozott dughagymájának szárítását.

1960-62-ig a MÉK-kel hőkezeltették a szükséges dughagymamennyiséget bérben, s 1963-64-ben már elkészült a saját hőkezelőjük, mintegy 60 vagon befogadóképességű, amelyben már a szükséges mennyiség mintegy 3/4 részét tudják hőkezeltetni. A fennmaradó részt a MÉK hőkezelő bérben.

A megépített hőkezelő a legmodernebb berendezésű, ahol meleg levegő befúvással, szabályozható, részben az osztályozott hagymákat ládában elhelyezve, részben pedig kb. 2 m. vastagságban ömlesztve tárolják november közepétől a kiültetésig. A párák levegő cserélődéséről az állandóan működő ventilátorok gondoskodnak.

A dughagyma termelés gépesítési foka 1959-től mintegy 50 %.

A dughagyma termésátlaga:

1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
é v b e n q.							
L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T.O.	L.T. O.
.	-	.	91,8	39,5	.	44,3 34,3 39,7 46,6	50,9

A termésátlag mind az országos, mind a tsz. viszonylatában rendkívül ingadozó. Ennek főoka az éghajlati viszonyokban, valamint a vetőmag minőségében keresendő. A MTK-től vásárolt vetőmag ugyanis nem megfelelő /mintegy 30-35 %-os csirázási képességű/, az éghajlat vonatkozásában pedig az esetleges csapadékhiány okoz problémát. Ugyanis, ha a dughagyma kritikus fejlődési időpontjában, az ugynevezett "kaszahányás" idején nem kap megfelelő csapadékot, akkor csak igen gyenge terméseredmény várható. Ezen a ponton legalább egy öntözőberendezés beállítása a Lenin Tsz.-ben nagyon indokolt lenne.

A dughagyma önköltsége 1961-ben 257,66 Ft.

1962-ben 309,07 Ft.

Az 1962. évi magasabb önköltséget az ezévi gyengébb terméseredmények magyarázzák.

A dughagyma költségei még mindig magasak, bár növényápolása jórészt már gépesített, a betakarítás gépesítése viszont még megoldásra vár. Az önköltséget nagymértékben növeli még az is, hogy az embereket gyakran 18-20 km-re kell szállítani a távolabb fekvő területek megmunkálásához. Jövedelmezősége azonban még így is megfelelő mértékű.

Étkezési hagyma termesztése. /2.év/ A különböző hagymafajták közül az étkezési hagymát termelik a legnagyobb területen és a legnagyobb mértékben. Az étkezési hagyma vetésterületének alakulását a következő táblázat szemlélteti:

A vöröshagyma vetésterületének alakulása a szántóter.%-ában:

Év:	Orsz.	Mg.tsz.	Makói tsz-k			
			Lenin	József A.	Kossuth	Uttörő
1958.	0,1		5,5			
1959.	0,1		10,7			
1960.	0,1	0,17	12,3	10,0	13,9	10,8
1961.	0,1	0,14	12,7	11,8	13,6	13,3
1962.	0,2	0,2	15,2	11,6	14,2	13,4
1963.			15,7	11,2	12,5	14,3

A vöröshagyma vetésterületének magas százalékarányát a Makóvidéki tsz-okban - összehasonlítva azokat az országos adatokkal - ,

a kimutatás jól szemlélteti. Az utóbbi időben a Lenin Tsz. vöröshagyma vetésterületi aránya volt a legmagasabb.

A vöröshagyma termelési munkafolyamatait és azok műveléstechnikai vonatkozásait, valamint gépesítés fokát a következőkben ismertetem:

Az étkezési hagymát dughagymáról termelik. A dughagyma ültetése előtti sorkijelölés 1963-ig a Lenin Tsz.-ben hagyományos módon, kézi utallók segítségével történt, 1963-ban alkalmazták először a Bruder-Kovács-féle hagymagép tökéletesített változatát sorvonalzásra, amely a korábbi 9 sor kijelölés és megmunkálás helyett már 27 sor kijelölését, illetve művelését tudja elvégezni. A nevezett gép korábbi változatát az étkezési hagyma termesztésénél nem is használták, mivel minden 9 sor után a traktor nyomtávolságának hasznosítás nélküli kihagyása a tenyésztőterületből jelentős, mintegy 18-20 %-os területkiesést jelentett volna, így nem látszott célszerűnek alkalmazása. A 27 soros új gépnél viszont a területkiesés egészen jelentéktelen, így ennek az alkalmazása nagyon hasznos, sok nehéz munkától szabadítja meg az emberi munkaerőt, és teljesítménye is nagyon jelentős. /kb. 15 kh/óra./

A dughagyma ültetését mindvégig kézierővel végezték és végzik, ugyanis ennek a gépesítése még egyáltalán nincs megoldva. A hőkezelt és osztályozott dughagymák közül először a nagyobbakat, az I., II. és III. osztályt ültetik a legjobb szürke földekbe általában, és ezek közé köztesként zöldséget is vetnek. Ezeket a fajtákat szokták zöldhagymaként, főként azonban vágott hagymaként korábban értékesíteni. A korábbi betakarítás kedvező a köztes zöldség további fejlődésére. A kisebb hagymákat általában a nelegebb, fekete talajokba ültetik, amelyek jobban elősegítik a kisebb dughagyma kifejlődését.

Az ültetés utáni növényápolást 1963-ig a sorközöknél tolókapával, a sorokban pedig kézi erővel, hagymakaparók segítségével végezték, az előbbi általában háromszor, az utóbbit általában kétszer. 1963-tól a vöröshagyma növényápolását jórészt géppel, a nevezett nagybolteljesítményű 27 soros Bruder-Kovács-féle hagymamegmunkáló géppel végezték, legalábbis a sorközművelést tolókapa helyett, a sorművelést továbbra is kézierővel. A hagymaművelő gép 15-18 kh-s munkateljesítménye a növényápolási munkákban óriási mértékű segítséget jelent.

Az étkezési hagyma szedését mindvégig, még ezévből is hagyományos módon, kézi erővel végzik, kis félkéz ásók segítségével. 1964-ben azonban már mintegy 2 kh. kísérleti parcellán kipróbálják a sorvonalzásnál és a sorközművelésnél ezévből már használt és jól bevált hagymagépet abban a tekintetben is, hogy a hagymának a talajban való kieme-

lését, esetleg csomóbahuzását illetően milyen a gép munkája, s amennyiben pozitív tapasztalattal zárul a kísérlet, úgy az étkezési hagyma szedését is jórészt géppel fogják végezni. A további betakarítási munkákat is kézzel végzik.

Mint láthattuk, az étkezési hagymatermesztés nagyon munkaigényes, s a gépesítés - a talajmunkák kivételével - 1963-ig szinte 0 % volt, 1963-ban történt jelentős előrelépés, s így ezévből az étkezési hagymatermelés gépesítési színvonala kb. 50 %.

A vöröshagyma termésátlagának alakulása:

Évek	Orsz.	Mg. tsz-k Orsz.	Makó és vidéke tsz-ai	Makói Tsz-k				Egyéni Gazd.
				Lenin	József Attila	Kossuth	Uttörő	
1956-60								
évek átl.	58,4	51,7	60,4	70,0	66,0	.	75,0	
1960.	54,0	52,5	63,4	75,0	68,1	70,5	98,1	
1961.	45,8	45,6	55,6	60,0	56,6	59,0	70,0	53,1
1962.	57,4	57,3	79,5	95,2	75,4	75,6	90,4	63,4
1963.			89,7	90,9	90,2	86,4	114,9	

A Lenin Tsz. termésátlagait összehasonlítva az országos és a mezőgazdasági tsz-ek országos eredményeivel azt tapasztalhatjuk, hogy a vizsgált tsz. eredményei minden esetben és minden évben felülmúlják az utóbbiak átlageredményeit. A Makó-vidéki és makói tsz-ek viszonylatában is csak az Uttörő tsz. eredményei előzik meg egy év, az 1962. év kivételével. Az egyéni parasztok termésátlagát is messze meghaladja a Lenin Tsz. átlageredménye.

A vöröshagyma, illetve általában a hagymatermesztés tájjellegét Makó város és vidékéhez kapcsolódóan a termésátlagok vázolt és szelvéltetett volta is bizonyítja.

A Lenin Tsz. termésátlagainak gazdaságon belüli évenkénti ingadozását főként a különböző időjárási tényezők befolyásolják, de más körülményeknek, így pl. a dughagyma minőségének is szerepe van a termésátlagok alakulásában. 1958-ban pl. a dughagyma rossz minősége, valamint a sok apróbb, III. és IV. osztályu dughagymavetés miatt volt alacsonyabb a termésátlag. 1960-ban pedig a nyár folyamán a kétszeri jégverés okozta a nagymérvű területkiesést, aminek következménye az átlagtermésben is erősen megmutatkozott, sőt ezévből a hagyma minőségét is erősen lerontotta. Az ezévi 60 g/kh. terméseredmény volt egyébként a tsz. sok évi gazdálkodásában a leggyengébb eredmény.

Önköltsége - 1961-ben 116,38 Ft., 1962-ben 79,91 Ft. - jelentős csökkenést mutat, s tekintve a szerződéses vöröshagyma átlagos 160,-

forintos árát, igen jövedelmező a termelése. A gépesítés fokozásával még inkább nőne a jövedelmezőség foka.

Hagyma-termesztés. /3.év/ Hagyma-termesztéssel a Lenin Tsz. - az utóbbi két évet leszámítva - egyáltalán nem, de a termesztés éveiben is csak kisebb mértékben foglalkozott. Ezt bizonyítja az is, hogy 1962. előtt saját vetőmagot szinte egyáltalán nem vetettek, 1962. előtt az 1962-ben a MTK-től és a Mezőker.-től vásárolták meg mindég a szükséges vetőmagot. 1963-ban már a termelt dughagymát 25 %-ban saját magról termelték, 1964-ben pedig saját termelésű fokotemaggal tudják megtermelni a dughagymát, sőt egyéves tartalékot is biztosítanak, esetleges rossz termés esetére. A saját hagyma-termesztésre főként az készítette a Lenin Tsz vezetőit, hogy a vásárolt vetőmag csírázási %-a legtöbbször nem volt megfelelő, általában 35 % körül volt, s pl. 1963-ban a csírázás foka még ennél is gyengébb volt.

A maghagyma termesztésre általában pitloest és III. és V. osztályu hagymát szoktak ültetni, tehát inkább kisebb méretű dugványokat. A betakarítási munkák torlódása miatt a Lenin Tsz-ben általában tavasszal ültetik el a kiválasztott egyedeket.

A maghagyma-termesztés szinte teljes egészében hagyományos módon történik, kézi erővel, egyedül a sorközök művelésénél végeznek fogatos ekekapázást. A leszedett hagyma-vegetációt 1-2 napig zsákban füllesztik, hogy a cséplése ezáltal könnyebb legyen, majd kombájnszerűnk forgatással szárítják, s ezután cséplőgéppel elcsépolik. A maghagyma-termesztés gépesítése is megoldásra váró feladat.

Átlagtermés 0,5 q/kh-tól 2,5 q/kh-ig ingadozott a Lenin Tsz-ben, jórészt az időjárástól függően.

Önköltsége 3806,40 Ft./q. 1962-ben. A szerződéses ár általában 7000,- Ft. körül van, így jövedelmező a termelése, az alacsony átlagtermések azonban nérséklük jövedelmezőségének fokát, különösen akkor, ha összehasonlítjuk a vöröshagyma, vagy a dughagyma jövedelmezőségével. Termesztése azonban olyan kiterjedt hagyma-termesztést folytató tsz.-nél, mint a Lenin Tsz. feltétlenül szükséges.

Zöldhagyma-termesztés. Kiseb mértékben kimondottan zöldhagyma-termesztésével is foglalkoznak. Két évben, 1958-ban és 1963-ban volt vetésterületük. 1963-ban termésátlaguk 24 q volt. A zöldhagymát is dughagymáról - hőkezelésnélküliről - termelik. Kora tavasszal ültetik. Növényápolása azonos az étkezési hagymánál elmondottakkal. A zöldhagymát általában mind szabadpiacra értékesítik.

Fokhagyma-termesztés. A fokhagyma talaj- és egyéb igényei általában azonosak a vöröshagymánál elmondottakkal, bár ez inkább a kötött talajokat szereti, és a mélyebb talajművelést is igen meghálálja. El-

sőként mindig a fokhagymát ültetik a hagymafélék közül.

A Lenin Tsz.-ben a fokhagyma-termesztés a legelmaradottabb gépesítési színvonalát illetően, ugyanis valamennyi munkafolyamata hagyományos, kézi művelésű. Ennek oka elsősorban a növény kötött talajigénye, s a kötöttebb talajon nehezebb a gépesítés megvalósítása is. Termésátlagának alakulását az alábbi kimutatás szemlélteti:

1958.		1959.		1960.		1961.		1962.		1963.	
é v b e n q.											
L.T.	O.	L.T.	O.	L.T.	O.	L.T.	O.	L.T.	O.	L.T.	O.
.	.	23,0	.	26,0	.	42,7	19,6	18,6	14,5	22,5	.

A fokhagyma átlagtermése - összehasonlítva azt az országos adatokkal - jónak mondható, az évenkénti összehasonlításban azonban az eredmények rendkívül ingadozóak.

Önköltsége 1961-ben 259,09 Ft., 1962-ben 545,62 Ft. Összehasonlítva az önköltségi árakat a szerződéses és szabadpiaci árakkal, megállapíthatjuk, hogy a fokhagymatermesztés jól jövedelmező ága a Lenin Tsz. gazdálkodásának.

A hagymafélék vegyszeres gyomirtása még megoldatlan a Lenin Tsz.-ben, pedig a kézimunkaerő megtakarítása szempontjából ennek is óriási jelentősége van. A Lenin Tsz.-ben eddig még csak a dughagyma vetésén próbálkoztak vegyszeres gyomirtással, de az eredménytelennek bizonyult.

Állati kártevők kevésbé szekták a hagymavetéseket megtámadni, inkább gombabetegségek, ezek ellen a megfelelő permetezéssel védekeznek.

Megoldásra váró főbb problémák a hagymatermesztésben:

Dughagymatermesztésnél: az időjárás hatásainak csökkentése szempontjából legalább egy öntözőberendezés beszerzése, amely a kritikus időpontban lehetővé teszi a dughagyma öntözését; és a betakarítási munkálatainak gépesítése a lehetőségekhez mérten.

Étkezési hagymánál: szintén a betakarítás gépesítése.

Hagymaszar- és fokhagymatermesztésnél pedig a hagyományos művelési mód teljes uralmának megtörése, s a már eddig elért gépesítési eredmények felhasználása e két növényféléseggel termelésénél is.

Természetesen a hagymatermesztésnek számos problémája, munkaigényének további csökkentése, további gépesítése, valamint kemizálása, a hőkezelés kérdésének gazdaságosabb megoldása, stb. még mind hazai, mind külföldi viszonylatban jórészt megoldásra váró problémák. Ezek megoldása forradalmasíthatja igazán a hagymatermesztést, tohetti jóval olcsóbbá ezek termesztését, szabadíthatná meg nagy mértékben az

is. Csongrád megye - s ezen keresztül a Makó-i Lenin Tsz - exportja 1959-től általában a következő országok felé irányul: Anglia, Ausztria, Csehszlovákia, NDK, NSZK., Svájc, Svédország, Kuba, Hollandia, Auszt-
rália, stb.

Az állam felé történő értékesítésen túl a belső felhasználásnak van nagyobb jelentősége /vetőmag/, amely általában 4-7 % körül van. A szabadpiaci értékesítés csupán a városellátást szolgálja, s csak 1-2 %-ot tesz ki.

A hagymafélék a legjövedelmezőbb növénytermelési ágát képezik a Lenin Tsz. növénytermelésének, sőt egész gazdálkodásának.

Egyéb szántóföldi zöldségfélék. A szántóföldi zöldségfélékhez tartozik - a hagymaféléken kívül - a Lenin Tsz-ben még három növény: a petrezselyen, az uborka és a dinnye.

Petrezselyen: vetésterülete 1961-től elég jelentős, általában 40-50 kh. között van. E szántóföldi kultúrának szintén hagyományai vannak Makón. Petrezselymet nemcsak fővetésként, hanem hagyma között köztesként is termelnek, s szerződéses alapon állami szervek felé értékesítik. Növényápolási munkái jórészt kézi, hagyományos jellegűek.

Uborkát általában 5-10 kh. földön termeltek konzervgyári feldolgozásra, szerződésre. Művelése teljesen kézi erővel történik.

Dinnyét szintén kis területen termelnek általában, inkább csak szabadpiaci értékesítésre, városellátás céljából.

Egyéb szántóföldi zöldségfélék termésátlagának alakulása

Megne- vezés	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n							
	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T.O.
Petrezsely.	-	-	-	-	-	90,0	38,4	80,0 42,1 60,0
Uborka	-	-	-	81,2	33,8	40,8	26,4	78,1 37,0 64,6
Görögd.	-	-	-	150	653	100	524	17,5 47,6 156 56,6 123,3
Sárgad.	-	-	-	50	42,9	70	325	23,5 34,0 48,2 39,2 75,6

Termésátlaguk - mint láthatjuk - általában magasabb az országos átlagnál, mint a legtöbb növény termésátlagának általában a Lenin Tsz-nél az országos adatokkal történő összehasonlítás nyomán.

Önköltségük alakulása:

1 q. gyökér alakulása 1962-ben	58,78 Ft.
1 q. uborka	" 91,68 Ft.
1 q. dinnye	" 69,53 Ft.

Összehasonlítva ezeket a szerződéses árakkal megállapíthatjuk, hogy jövedelmezőségi felük kielégítő.

II. Öntözéses kertészet. A zöldségfélék termesztésének másik ágazata az öntözéses kertészet. Területaránya a szántóföldi zöldségfélékhez viszonyítva elenyészően csekély, általában 10-21 kh-n való-sítottak meg minden évben öntözéses kertészeti gazdálkodást.

Megneve- zés	1956.	1957.	1958.	1959.	19560.	1961.	1962.	1963.
	évben kh.							
Paprika	-	-	-	6	-	7	3	8
Paradicsom	-	-	-	3	-	3	-	1
Zeller	-	-	-	-	-	1	-	1
Káposzta	-	-	-	2	-	2	-	1
Karaláb	-	-	-	-	-	3	-	1
Karfiol	-	-	-	-	-	2	1	1
Kékkáposzta	-	-	-	-	-	1	-	1
Egyéb zölds.	-	-	-	5	20	21	4	14
Összesen:	-	-	-	16	20	21	4	14

Amint a táblázatból is látható, az öntözéses kertészet vegyes zöldségtermelő. Berendezését tekintve bolgár-rendszerű öntözéses ker-tészet, a Maros partján helyezkedik el, s az öntözéshez szükséges vi-zet is a Marosból nyeri. Korszerűtlen, elavult berendezésű öntözési forma ez, nem teszi lehetővé a gépesítést, s így a termelés szinte teljesen emberi munkával történik, és ez nagyon költségessé teszi a termékek előállítását. A talajmunkák és a vegyszeres növényvédelem kivételével minden munkát kézi erővel végeznek.

A kertészet évenkénti trágyafelhasználása kh/150 q. szervestrágya és 20 q/kh. műtrágya.

Talajfertőtlenítést minden évben végeznek, vegyszeres növény-permetezést is 2-3-szor, illetve a szükségletnek megfelelően. A meg-határozott növényssorrendet kialakították a területen is.

Palántaneveléssel és prinör-, valamint földény utáni friss áru termelésével is foglalkoznak, a rendelkezésre álló csekély melegágyi berendezéssel /10-15 ágy/. Rendszeres üvegalatti növénytermeléssel nem foglalkoznak. Palántát kb. 1 kh.-nyi területen termelnek holland-ágyi megoldással, s az innen nyert palántákat ültetik szét kézi erő-vel. Szerződéses termelésük a pritamin paprika, amelyet a konzerv-gyárnak adnak le. A többi vegyes zöldséget szabadpiaci úton értéke-sítik.

Önköltségük a sok kézimunka ráfordítás miatt magas, jövedelmező-ségük mérsékelt.

Az öntözéses kertészet növényei termésátlagának alakulása

Megne- vezés	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.		
	é v b e n q/kh									
	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.		
Paprika	—	—	—	45	—	56,1	69,2	103,6	19,9	71,3
Paradicsom	—	—	—	12	84,4	—	45,0	79,5	—	289,0
Zeller	—	—	—	—	—	6,7	33,7	—	—	45,0
Káposzta										
korai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78,0
Káposzta										
késői	—	—	—	110,0	—	98,0	67,1	—	—	—
Karaláb	—	—	—	—	—	46,3	58,9	—	—	35
Karfiol	—	—	—	—	—	57,5	39,1	9,0	44,7	99,0
Kelkáposzta	—	—	—	•	•	•	•	46,6	52,1	45,0

Mint láthatjuk, termésátlaguk általában az országos szint alatt van. Káposzta, karaláb és karfiol átlagtermésük 1-1 évében haladja csak meg az országos átlageredményeket.

Az öntözéses zöldségtermelés elavult berendezése és kisüzemi termelési módja rosszul illeszkedik be az általában jól gépesített, és egyre inkább nagyüzemi módszerekkel dolgozó tsz. növénytermelésőbe.

Cél: egy újabb, korszerű permetező rendszerű öntözőmű beállítása, amely révén már a kertészet növényei növényápolásának gépesítése is megoldható lenne, így a gépi palántázás, kapálás, stb. s ezt az öntöző berendezést a gazdaság a növénytermelés más területén is igen hasznosan és gazdaságosan tudná alkalmazni, pl. a dugghagyma termelésénél. A kertészet ezen ágát a tsz. különösebben fejlesztéⁿⁱ és területét bővíteni nem kívánja, inkább csak a városellátás szempontjait figyelembevéve, üzemeltetik.

Zöldségfélék termelése, felhasználása és értékesítése

Év:	Összes hozam	Belső felhaszn.	Á r u t e r m e l é s				Árutermelés összesen		
			All. és szov. szervek felé		Szab. piaci és egyéb				
			q.	%	q.	%	q.	%	
1958.	1954	146	7,5	1808	92,5	-	-	1808	92,5
1959.	7670	859	11,2	6378	84,5	333	4,3	6711	88,8
1960.	33349	961	2,9	30689	81,9	1759	5,2	32448	87,1
1961.	39948	197	0,5	38664	96,8	1087	2,7	39751	99,5
1962.	79582	2614	3,3	70400	88,0	6568	8,5	76968	96,7
1963.	109017	-	-	107061	98,2	1956	1,8	109017	100

Mint a táblázat is szemlélteti, a zöldségfélék legnagyobb ré-

szét az állam felé értékesítik, 81 %-tól 98 %-ig évenként változó arányban. A szabadpiaci értékesítés általában 4 %, a belső felhasználás változó mértékű, de általában 2-3 %.

Takarmánynövények

A szántóföldi takarmánytermő területek szerkezeti arányai

Megnevezés	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	Lenin Tsz.							
Szenes tak.	63,6	85,0	62,5	65,5	64,8	68,1	65,8	61,0
Szálas és növény tak.	36,4	15,0	37,5	34,5	35,2	31,9	34,2	39,0
Szántóföldi tak.össz.	100	100	100	100	100	100	100	100

Anint a fenti számadatok is mutatják, a takarmánytermelés több mint felét mindig /60 %-on felül levő hányadát/ a Lenin Tsz.-ben a szenestakarmányok teszik ki. Tehát a Lenin Tsz.-ben nagyobb mértékben termelnek jobb minőségi takarmányokat, mint gyengébb minőségűeket.

Szenestakarmányok

A szenestakarmányok vetésterületének alakulását az alábbi ki-mutatás szemlélteti:

Megnevezés	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n kh.							
Arpa	25	30	96	124	335	627	720	965
Zab	6	-	1	50	172	152	80	149
Kukorica	60	70	150	169	784	900	1267	1773
Szenestak. összesen	91	100	247	343	1291	1679	2067	2887

A szenestakarmányok közül minden évben a legnagyobb területaránya a kukoricának van. Ez egyik legfontosabb takarmánynövénye a Lenin Tsz.-nek is.

Többször is vetnek kukorica elővetemény után kukoricát. A talajt műlyszántással és megfelelő sinitőzással készítik elő. Hibridvetőmagot 1961. óta vet a tsz., általában középkorai fajtákat, s ennek hatása a magasabb átlagtermésekben kedvezően érezteti hatását. Ugyancsak jelentős 1960-tól a térszám növelése is, a hagyományos 11 ezerről 18 ezerre.

A kukorica műveléstechnikájában több éven át, így kb. 1960-ig

a hagyományos módot követte a Lenin Tsz. is, 1960. óta azonban jelentős fejlődés mutatkozik e területen is az újabb művelési módok alkalmazásával. Így pl. 1960. előtt a kapálást fogat- és kézierővel oldották meg, 1960-tól gépi erővel végzik a kapálást, emellett természetesen kézi kapálásra is szükség van a téllományt illetően. Fattyazást nem végeznek. Vegyszereses gyomirtást 1964-től fognak alkalmazni. A kukorica betakarítása részben hagyományos, részben új technikai megoldással történik. Hagományos a kukoricatörés, kézierővel, viszont a szár betakarítása teljesen gépesített.

Önköltsége 1961-ben 77,29 Ft., 1962-ben 73,19 Ft. Országos viszonylatban 100 tsz. 1961. évi eredménye 127,00 Ft. Mint láthatjuk, a Lenin Tsz. eredménye felülmúlja az országos mutatószámot, s így eredményük igen jónak mondható. Hatékony vegyszereses gyomirtás és gépesítés még tovább csökkenthetné a Lenin Tsz. önköltségi mutatóit, bár jövedelmezőségük a kukoricatermelést illetően így is számottevő.

Másik fontos takarmánygabonájuk az árpa. Vetésterülete nagyság szempontjából a kukorica után következik. A Lenin Tsz.-ben csak őszi árpát vetnek. Növényápolása, növényvédelme, gépesítettségi foka azonos a kenyérgabonáénál elmondottakkal.

A zab vetésterületének alakulása ingadozó. Ennek oka az, hogy ezt általában csak végső megoldásként termelik olyan területen, amelyen semmi más nem terem meg az adott évben. A zab termőterületének csökkenése összefüggésben áll a lőállomány csökkenésével is.

A szénestakarmányok termésátlagának alakulása:

	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.						
	é v b e n												
	L.T. O.	L.T.O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.						
Árpa	14,8	11,5	2,9	7,9	17,0	11,6	12,5	11,2	14,3	10,9	13,4	12,0	10,5
Zab	-	8,8	-	6,4	9,4	8,7	8,1	8,3	8,5	7,3	15,6	7,9	20,3
Kukor.	25,0	13,8	-	12,5	9,6	15,1	13,7	14,4	17,2	11,7	20,9	14,5	17,8

A szénestakarmányok átlagtermése a Lenin Tsz.-ben bár ingadozó - az időjárási viszonyoktól függően-, az országos eredményeket szinte minden évben felülmúlja.

Az árpa és a zab önköltsége 1961.-ben 87,17 Ft. volt, 1962-ben pedig 99,67 Ft. 100 tsz. 1961. évi eredménye őszi árpára vonatkoztatva 92,00 Ft. A lenin Tsz.-nek tehát jobb az eredménye. E növények termelése, jövedelmezősége megfelelő mértékű.

Szemestakarmányok termelése, felhasználása és értékesítése

Évek	Összes hozam	Belső felhaszn.	Á r u t e r m e l é s				Árutermelés összesen		
			Áll. és szöv. szervek felé		Szabad piaci és egyéb				
			q.	%	q.	%		q.	%
1958.	3031	2935	96,8	—	—	96	3,2	96	3,2
1959.	4207	4207	100,0	—	—	—	—	—	—
1960.	17260	16965	98,4	90	0,5	205	1,1	295	1,6
1961.	27042	26171	96,8	856	3,1	15	0,1	871	3,2
1962.	36887	36455	98,8	295	0,8	137	0,4	432	1,2
1963.	39856	39575	99,3	—	—	234	0,7	234	0,7

Mint láthatjuk, a megtermelt szemestakarmányok döntő részben belső felhasználásra kerülnek. Mind az állami, mind a szabadpiaci értékesítés általában csak tízed százalékokkal értékelhető.

Szálas- és nedvűs takarmányok

A szálastakarmányok - mint láttuk - kisebb mértékben részesednek a szántóterületből, mint a szemestakarmányok.

Évelő pillangósok

Az évelő pillangósok vetésterületének alakulása

Megnevezés	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n kh.							
Lucerna új vetés	10	9	23	3	86	-	50	195
Lucerna régi vetés				29	256	299	434	785
Vöröshere	13	9	12	20	-	-	132	100
Fűves here-takarmány	-	-	-	-	-	139	139	90
Évelő pill. összesen	23	18	35	52	342	438	755	1170

A legértékesebb szálastakarmányok az évelő pillangósok. Vetésterületük évről-évre növekedett az állattenyésztés szükséglete szerint. Az évelő pillangósokat a Lenin Tsz.-ben általában szénaként használják fel, zölden csak kisebb mértékben. A lucernát magfogás formájában is hasznosítják, és ez jelentős üzemi bevételt jelent. Általában a vetésterület 1/3-án, 1963-ban kb. 1/4-én fogtak magot.

4 évenként telepítenek új vetésterületet, bár ez attól függ, hogy milyen a vetésterület, ugyanis ha jó, akkor 5-6 évig is megtartják, van viszont olyan telepítés is, melyet 3, sőt 1 év után ki kell szántani.

Az évelő pillangósok betakarítása 1960. óta géppel történik, majd renden szárítják rendszérő alkalmazásával. Trágyaként is igen értékes a kiszántott évelő pillangósok felhasználása.

Az évelő pillangósok termésátlagának alakulása:

Negneve-	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
zés:	é v b e n q / k h .							
	L.T. 0.	L.T. 0.	L.T. 0.	L.T. 0.	L.T. 0.	L.T. 0.	L.T. 0.	L.T. 0.
Lucerna új				5,0	2,0 7,3	-	5,4 5,6	2,0
vetés	15 21,1	50 21,8	13 18,9					
Lucerna								
régi vet.				19,0	21,1 16,9	17,7 39	17,0	30,5
Vöröshere	10 22,4	25 21	9 18,8	2,0	-	-	27 12,6	16,2
Füves here-								
takarmány	-	-	-	-	-	.	5,0	8,1

Az évelő pillangósok termésátlagának alakulása mind a Lenin Tsz - ben, mind országos viszonylatban meglehetősen ingadozó a talajelőkészítéstől, a telepítés sikerétől és általában az időjárási viszonyoktól függően.

A pillangósok szénaértékére számított önköltség a Lenin Tsz-ben 1962-ben 42,28 Ft. 100 tisz. önköltségi mutatója 1961-ben lucernára számítva 48,00 Ft. Az összehasonlítás kedvező képet mutat a Lenin Tsz. viszonylatában. Az évelő pillangósok termelésének jövedelmezősége megfelelő mértékű.

Éves szálas- és nedvdus takarmánynövények
vetésterülete:

Negneve-	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
zés:	é v b e n k h .							
Őszi tak.kev.	-	-	-	23	31	-	55	24
Silókukorica	15	-	35	5	149	168	148	356
Csalamádé				20	-	-	29	-
Zabosbüköny	6	-	31	16	72	79	12	26
Őszi és tav.b.	-	-	-	55	50	-	-	-
sonkoró	-	-	-	-	58	-	77	80
Muhar	3	-	41	-	-	-	-	10
Egyéb szál.tak.	47	18	142	176	702	785	1076	1766

/folytatás/

Megnevezés:	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n kh.							
Egyéb szál.tak.	47	18	142	176	702	785	1076	1766
Tak.répa	5	-	6	5	-	-	-	-
Szálás és nedvdus tak.össz.	52	18	148	181	702	785	1076	1766

Vetésterületük jóval alacsonyabb az évelő pillangósokénál, jelentőségük is kisebb, az olcsó és szükséges takarmányellátásnak azonban igen fontos kellékei. Általában zölden etetik, szükség esetén azonban besilózzák.

Az éves takarmánynövények közül kiemelkedő jelentőségű a silókukorica, amely a legtöbb tápanyagot adja, vetésterülete éppen ezért az éves takarmányoknak több mint felét teszi ki. A silókukorica termeléséhez nem hibrid vetőmagot használnak. Ha a silókukoricát tartósításra szánják, úgy betakarítása teljes egészében géppel történik, járvasilózóval.

A silókukorica mellett a csalanádé egyre inkább elveszti jelentőségét, hasonlóképpen a zabosbüköny és az egyéb bükönyfélék is. Az őszi takarmánykeverék vetésterülete is csökkenő tendenciát mutat a Lenin Tsz.-ben. Sonkorót szerződéses alapon termeltek az utóbbi három évben nagértékesítés céljából. Takarmányrépa termelésük 1959. óta megszűnt, mivel jó minőségű silóval olcsóbban, jobb minőségű takarmányt tudnak termelni.

Szálás- és nedvdus takarmányok termésátlagának alakulása:

Megnevezés	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n							
	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.	L.T.O.
Őszi tak. keverék	-	-	-	200,0	150,0	-	22,5	56,0
Silókuk.	350 1129	-	105 126,8	223,0	205,0 114,5	150 71,6	155 99,4	96,7
Csalanádé	-	-	-	180,0	205,0	70,9	131 86,3	-
Zabosb.	120 19,8	-	736 157	100,0	8 17,5	40 15,6	40,2	30,9
Őszi és tav. büköny m.	-	-	-	24	4,8	-	-	-
Sonkoró	-	-	-	-	3,0 2,3	-	4,9 2,5	1,7
Muhar	-	-	-	-	-	-	-	103,6
Egyéb szálás borsó	-	-	-	-	-	34	-	-
Tak.répa	300 1477	-	287 153,5	210	-	-	-	-

Termésátlaguk ingadozó, főként az időjárási viszonyoktól függően, de a Lenin Tsz. termelési eredményei általában meghaladják az országos termésátlagokat ezen növények esetében is.

Szálas- és nedvdús takarmányok termelése, felhasználása és értékesítése

Év	Összes hozam	Belső felhasznál.	Á r u t e r m e l é s				Árutermelés összesen		
			Állami és szöv. szervek felé		Szab. piaci és egyéb				
	q.	q.	%	q.	%	q.	%	q.	%
1958.	11426	-	-	-	-	-	-	-	-
1959.	1833	1823	99,7	5	0,3	-	-	5	0,3
1960.	1316	1140	98,7	176	1,3	-	-	176	1,3
1961.	37575	37495	99,8	80	0,2	-	-	80	0,2
1962.	25839	25410	98,3	429	1,7	-	-	429	1,7
1963.	65493	65219	99,6	274	0,4	-	-	274	0,4

A szalmas- és nedvdús takarmányok felhasználása szinte teljesen üzemben belül történik. Egy-két százalék az állam felé történő értékesítés, szabadpiaci értékesítés nincs.

Az egy nyári szalmas- és nedvdús takarmányok önköltsége 1962-ben igen magas: 135,34 Ft., 100 tsz. őszi keverékre számított önköltségi adata 1961-ben 13,00 Ft. Az egy nyári szalmas- és nedvdús takarmányok magas önköltségét főleg a betakarítási költségek magas aránya okozza.

Egyéb növények

Az egyéb növények és vetetlen területek a következőképpen alakultak:

Megnevezés:	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n kh.							
Egyéb növ.	-	-	1	3	1	15	44	44
Vetetlen ter.	7	-	64	3	-	-	-	83

Vetetlen területe a tsz-nek - olyan, amelyet egész éven át nem hasznosítanak - nem szokott lenni, legfeljebb csak olyan, amely a statisztikai összeírás időpontjában vetetlen.

A nem fővetésű növényeknek kisebb a jelentősége, és évenként elég különböző vetésük aránya is, bár a területhasznosítás szempontjából ezeknek igen nagy jelentősége van.

Köztés növényként babot és burgonyát szoktak vetni, másod- és

tartlóvetésként csalamádét, silókukoricát és egyéb silótakarmányt, a keveréknövények közül a borsós buza, felülvetések közül pedig a lucerna és vöröshere bír jelentőséggel a Lenin Tsz.-ben.

Ezeknek a termelési eredménye, sőt termelése is, döntő részben az időjárás körülményeitől függ.

Más növelési ágak, így pl. gyümölcsös területén termelt növényük a burgonya és a bab.

Szőlő- és gyümölcstermelés

A szántóföldi növénytermelés mellett csak kis jelentősége van a szőlő- és gyümölcstermelésnek.

A szőlő- és gyümölcstermelés adatait - fejlődésében - a következő oldal táblázata szemlélteti.

Az adatokból megállapítható, hogy bár 1963-ban is igen kicsi a szőlő- és gyümölcstermelés termőterülete, ez is fokozatosan alakult ki az első év utáni két év bizonyos mértékű visszaesése után.

Az 1963. évi területek - 26 kh. - nem egyhelyen helyezkednek el, hanem különböző, kb. 14 helyen, amint azt a belépő tagok behozták a tsz.-be. A szőlő területe a gyümölcsösök között helyezkedik el. Területaránya jóval kisebb a gyümölcsöskénél.

Bár a szőlő- és gyümölcsterület is kisüzemi telepítésű, a talajmunkákat általában géppel végzik, csak ahol ennek megvalósítása nem lehetséges, ott használnak fogatot. A műtrágyafelhasználás általában 1-2 q/kh.

A pernetezés gépesített, mind a szőlő-, mind a gyümölcstermelésben, csak ahol gép nem használható, ott alkalmazzák a háti pernetezőt.

A szőlőtelepítések formája lugasrendszerű. A szőlőből mind csemegé-, mind borszőlőt termelnek. Mivel igen kicsi a terület, csupán kézihajtású feldolgozóeszköz, prés áll a tsz. rendelkezésére. 1964-ben 14 kh. csemegeszőlő létesítését tervezik.

A gyümölcsös területe vegyes gyümölcsfaállományu, legnagyobb mégis a téli alma területaránya. A korábbi években jóval alacsonyabb volt a gyümölcsfaállomány hozama, s ennek főként a rendszertelen növényvédelem volt az oka, a rendszertelen növényvédelemnek viszont a teljes gépesítés hiánya, ugyanis a pernetezéseket jórészt háti gépek segítségével végezték, ez azonban nehéz volt, s így nem győzték a sok munkát. A megfelelően képzett szakmunkaerő mind a szőlő-, mind a gyümölcstermelésben rendelkezésre áll.

A szőlő- és gyümölcstermelés területi adatai:

Megnev.	1958.		1959.		1960.		1961.		1962.		1963.	
	termő		termő		termő		termő		termő		termő	
	kh.	db.	kh.	db.	kh.	db.	kh.	db.	kh.	db.	kh.	db.
Téli alma					4	.	6	315	9,7	985	8	897
Nyári alma	2	.	2	.	-	-	-	-	-	-	-	-
Körte	2		2	.	-	-	-	-	0,7	115	1	115
Cseresznye	1	20	1	65	-	-	-	-	0,1	24	-	-
Birs	-	-	-	-	-	-	-	-	0,2	29	-	-
Heggy	-	-	-	-	-	-	-	-	0,6	75	1	89
Szilva	2	.	2	.	1	.	1	39	2,4	267	4	379
Kajszi b.	5	311	5	311	-	-	-	-	0,6	97	1	110
Őszi b.	-	-	-	-	-	-	-	-	1,1	289	1	252
Dió	1	-	-	-	-	-	-	-	8	218	-	-
Egyéb gy.	-	-	-	-	-	-	-	-	0,6	308	-	-
Malma	-	-	-	-	-	-	5	-	5	-	5	-
Nem termő	-	-	-	-	2	.	2	.	-	-	1	127
Gyümölcs t.												
Összesen	13	.	12	.	7	.	9	.	24	2408	22	1969
Szőlő												
Összesen	-	-	-	-	1	-	2	-	2	-	4	-
Mind												
Összesen	13	-	12	-	3	-	11	-	26	-	26	-

Vetésterületük a szántóterülethez van beszámítva, mivel a művelési ág változását csak 1963-ban jelentették, a gyümölcstermelés területénél így területüket nem kell beszámítani.

Gyümölcs és szőlő termelése, felhasználása és értékesítése

Év	Összes hozam	Belső felhasznál.		Ár ut e r m e l é s				Ár ut e r m e l é s összesen	
				Áll. és szöv. szervek felé		Szabad piaci és egyéb			
				q	%	q	%		
1958.	0,4	—	—	—	—	0,4	100,0	0,4	100,0
1959.	91,0	—	—	91	100,0	—	—	91,0	100,0
1960.	86,0	8	9,2	—	—	78,0	90,8	78,0	90,8
1961.	620,0	.	.	.	.	.	.	.	.
1962.	685,0	108	15,7	198	29,0	379,0	53,3	577,0	84,3
1963.	1757,0	365	20,8	251	14,3	1141,0	64,9	1392,0	79,2

Mint láthatjuk, a felhasználás megoszlik a szabadpiaci - és állami értékesítés és a belső felhasználás között a leírtak sorrendjében.

Ezt a művelési ágat a jövőben bővíteni kívánják, hiszen vannak erre megfelelő területeik, s a városellátás szempontjából is jelentős lenne a fejlesztése.

Rétek és legelők területe és terméseredménye

IV	R é t				L e g e l ő			
	Terület	Term.átl.		Összes	Terület	Term.átl.		Összes
	kh.	L.	O.	termés	kh.	L.	O.	termés
		g/kh.	g/kh.	q.		g/kh.	g/kh.	q
1958.	1	11,0		11	1	10,0	4,5	10
1959.	40	10,0		1360	120	4,5	5,5	550
1960.	-	-		-	190	1,4	5,1	267
1961.	74	8,0	10	1480	96	5,0	4,8	480
1962.	107	4,2	9,9	456	210	3,0	5	630
1963.	156	8,0		1248	2260	2,0		4520

A rétek és legelők jelentős hányadát foglalják el a tsz. területeinek, de hasznuk igen kevés. Vízállásos és főként szikes területeken vannak ezek, s inkább csak a juhtenyésztéssel tudják némiképp hasznosítani. A kimutatott terméseredmények becsült adatok, s a Lenin Tsz. terméseredményei általában az országos szint alatt vannak. Javításuk a ráfordítások magas értéke miatt nem célszerű.

ÁLLATTENYÉSZTÉS

Az állattenyésztés nem tartozik a Lenin Tsz. termelésének főirányához, mezőgazdasági termelés sajátosságaiból következően azonban az állattenyésztésnek is jelentős szerepe van.

A közös állatállomány alakulását és állomány szerkezetét számos állatban kifejezetten a következő oldal táblázata szemlélteti.

A Lenin Tsz.-ben - a rendelkezésre álló adatok tanúsága szerint nem minden évben tenyésztettek minden állatfajt. Így pl. 1958-ban 3, 1959-ben és 1961-ben 4, a többi évben általában minden állatfajt tenyésztettek.

Az állatállomány nagysága szíveszerűleg minden évben jelentős emelkedést mutat az előző évihez képest, a növekedés üteme azonban a tsz. területeihez viszonyítva már nem ilyen egyértelmű, mint ezt majd az állatsűrűség vizsgálatánál látni fogjuk.

Az állatállomány szerkezetét vizsgálva, a következő megállapításokat tehetjük:

Az állatállomány szerkezetére általában jellemző a szarvasmarha és a sertés részesedésének növekedése az összállomány szerkezetéből, a ló- és baromfiállomány csökkenő tendenciát mutat, a juhállomány részesedése eleinte csökkenő, később emelkedő jellegű.

A legjelentősebb állattenyésztési ág, amelynek részesedése az állomány számosságát százalékból mindig a legnagyobb volt és amely az összállományra több mint felét tette ki: a szarvasmarhatenyésztés. Országos viszonylatban is ez a legjelentősebb állattenyésztési ág.

Az évek egymásutánjában vizsgálva a Lenin Tsz fejlődését e tekintetben, a szarvasmarhaállomány részesedése az összállomány százalékában hullámzó, szemben az országos százalékarány - mérsékelt - emelkedő tendenciájával.

A sertéstenyésztés részesedése az összállomány szerkezetéből általában 15-20 % körül ingadozik, az országos százalékarány viszont - a vizsgált 6 évben - a 20 %-os arányt minden évben eléri. A második legfontosabb állattenyésztési ág a Lenin Tsz-ben és országos viszonylatban is a sertésenyésztés.

Az évek egymásutánjában vizsgálva a sertésállomány alakulását, a sertésenyésztés részaránya mind a Lenin Tsz-ben, mind országos szinten ingadozó, az országos részarányok "hullámozása" azonban sokkal mérsékeltebb, mint a Lenin Tsz-é.

A közös állatállomány és szerkezete

/Tavaszi állatösszeírás alapján/

	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n					
Lenin T. Orsz. L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.	L.T. O.
Szá % %	Szá % %	Szá % %	Szá % %	Szá % %	Szá % %	Szá % %
rvm. 3056,751,9	6843,052,7	26964,153,3	43561,353,8	6926154,2	108158,755,6	
tés 814,720,4	3824,123,3	6715,920,6	13118,523,2	2552524,9	36719,922,5	
ó 1628,619,4	1811,618,9	7217,216,9	13719,412,8	1701510,2	22111,999,9	
h - - 4,9	3421,3 5,1	10 2,5 5,6	- - 6,4	11 1 6,9	171 9,3 7,9	
omfi - - 3,4	- -	1 0,3 3,6	6 0,8 3,8	605 3,8	2 0,2 4,1	
esen 54 100 100	158 100 100	419 100 100	709 100 100	1134100100	1842 100 100	

A lóállomány fontosságában - a Lenin Tsz magas pózicitettségi foka ellenére is - még mindig a harmadik helyet foglalja el az öt állatfaj közül. Az 1958. évi 23,6 %-os részesedésből a Lenin Tsz-ben 1963-ra 11,9 % lett, a két határérték közt a változás azonban időle-

gos visszaesések, illetve emelkedések révén alakult ki, szemben az országos arányok egyenletes csökkenésével. A továbbiakban ezen állatfaj még további csökkenése várható.

A juhtenyésztés volt a legkigyensúlyozatlanabb a Lenin Tsz.-ben a vizsgált 6 évben. Két évben nem volt állományuk, 1959-ben 21 %-os a részesedése az összállomány százalékából, majd ezt követően az 1960-as 2,5 %-ról fokozatos az emelkedés az 1963-as 7,9 %-ig. Országos viszonylatban a juhállomány alakulása fokozatosan növekvő.

A legkevésbé jelentős állattenyésztési ág a baromfitenyésztés. Több évben nem is tenyésztettek baromfit, s ha tenyésztettek is, ezen ágazat részesedése az összállományból csak tízod százalékokban fejezhető ki, szemben az országos adatok általában növekvő tendenciájával.

A 100 kh. mezőgazdasági területre jutó állatsűrűség alakulását a következő oldalon levő táblázat szemlélteti.

A Lenin Tsz. állatsűrűségére mindenekelőtt az országos arányszámokkal történő összehasonlításban az a jellemző, hogy minden évben és minden állatfajt illetően jelentősen az országos átlagos szint alatt van.

Igy pl. a szarvasmarha állatsűrűsége 1958-ban az országosnak 30 százaléka, 1961-ben 65 százaléka, 1963-ban pedig 76 százaléka.

A sertésállomány állatsűrűsége még rosszabb arányokat mutat az országos adatokkal történő összehasonlításban. 1958-ban a Lenin Tsz. sertésállatsűrűsége az országosnak csak 20 %-a, 1961-ben 40 %-a.

A többi állatfajtnál is általában hasonló a helyzet.

A szarvasállatra számított általános állatsűrűség is - a 4 fő állatfajra számítva - minden évben jóval az országos átlag alatt van a Lenin Tsz.-t illetően.

Felnőről a kérdés, hogy az a tsz., amely olyan kiváló, országos viszonylatban is igen jelentős eredményeket tudott elérni a növénytermelés szinte minden ágában, miért nem tudja állattenyésztését úgy megszervezni, hogy az az országos arányokat - pl. az állatsűrűség tekintetében is - legalább jobban megközelítse.

A feltett kérdésre a válasz jó világos és egyértelmű: az állattenyésztés további szándékos fejlesztését objektív - a tsz.-tól, illetve vezetőitől független - gátló tényezők akadályozzák, így mindenekelőtt a férőhely hiánya. A Lenin Tsz. állattenyésztése ugyanis teljesen korszerűtlen férőhelyek tekintetében. E kérdés megoldásával évről-évre foglalkoznak, saját erejükből próbálják is a nehézségeket csökkenteni. Számos istállót és egyéb állatférőhelyet építenek évenként, mindez azonban nem kellő mértékű. Nagyobb épületberuházásokra lenne szükség, amelyek megoldanák az állatállomány fejlesztésének, s így az

állatsűrűség fejlesztésének problémáját is, hitelt azonban a tsz. erre eddig még - kéréseik ellenére sem - nem kapott. A hitelrészletek évenkénti törlesztésére pedig az anyagi tényezők rendelkezésre állanak. A férőhelyek elégtelensége mértékére az 1963. évi elnöki beszámolóból idézek egy részt: "Tarthatatlan az az állapot, mely szerint négy darab 50 férőhelyes istállóban 5-600 darab állat van elhelyezve, szabadon, lekötés nélkül," majd megjegyzi, hogy az állattenyésztésben "az elegendő, tényleg korszerű nagyüzemi épületek hozhatnak csak változást."

Az állatsűrűség alakulása
/Tavaszi összeírás alapján/

100 kh mezőgazdasági területre jutó																
Év	Szarvasmarha				Sertés				Ló				Juh			
	L.	Mg.	t.	Orsz.	L.	Mg.	t.	Orsz.	L.	Mg.	t.	Orsz.	L.	Mg.	t.	Orsz.
	Orsz.				Orsz.				Orsz.				Orsz.			
állomány db.																
1958	4,8	7,8	15,8	8,6	18,9	42,7	2,5	2,5	5,8	-	35,0	16,4	6,8	12,9	23,1	
1959	7,0	6,8	16,0	26,2	10,0	49,8	2,8	2,6	5,7	45,6	18,4	17,3	13,9	10,0	24,3	
1960	8,3	7,5	15,9	13,8	10,1	43,2	1,9	4,2	5,1	6,5	15,4	19,2	10,0	11,6	23,0	
1961	10,4	8,3	15,9	19,6	17,1	48,1	3,2	3,5	3,8	-	17,0	21,5	13,0	12,6	22,7	
1962	13,5	9,6	16,3	34,4	22,4	52,6	3,2	3,0	3,1	2,3	20,9	23,4	17,5	14,1	23,2	
1963	11,9	10,1	15,6	28,4	22,3	44,5	2,4	2,7	2,8	21,2	23,4	25,0	16,1	14,4	21,6	

A továbbiakban az egyes állatfajok tenyésztési körülményeit, irányát, jövedelmezőségi viszonyait részleteiben is áttekintjük.

Szarvasmarhatenyésztés

Az állatállomány szerkezetének vizsgálatakor láttuk, hogy a szarvasmarhatenyésztésnek a Lenin Tsz.-ben jelentős szerepe van. Az állatállomány több, mint fele szarvasmarha minden évben. A szarvasmarhaállomány alakulását és megoszlását kor és ivar szerint a következő oldalon levő táblázat szemlélteti.

A szarvasmarhaállomány alakulására a fokozatos növekedés a jellemző, 1963-ban azonban 100 kh-hoz viszonyítva - visszaesés mutatkozik. Ennek oka az, hogy a tsz. földterülete 1963-ra nagymértékben növekedett, s az állatállomány fejlesztése ezzel az ütemmel nem tudott lépést tartani.

A szarvasmarhaállományon belül a tehénállomány létszáma fokozatosan emelkedett, szemben az országos adatok általában csökkenő tendenciájával. A tehénállomány részesedése az össz-szarvasmarhaállomány szá-

A hizónarhaállomány is fokozatos növekedést mutat a Lenin Tsz-ben. Részesedési aránya az állományszázalékából mind a Lenin Tsz-ben, mind országos viszonylatban megközelítően azonos, 8-12 % körül van általában.

A szarvasmarhatenyésztés iránya a Lenin Tsz-ben hosszú időn át a tehenészet, a tejtermelés fejlesztése volt, 1961. óta azonban a hústermelés került előtérbe. A tejtermeléshez szükséges takarmányok, mind a jó minőségű szilastakarmányok, mind a szükséges koncentráltabb takarmányok rendelkezésre állnak, emellett a fogyasztóhelyek közelsége is igényli a tejtermelés fejlesztését. A hústermelés előtérbe kerülését viszont az utóbbi években a jó jövedelmezőség magyarázza, s emellett az a tény, hogy a szükséges takarmányok e tekintetben is rendelkezésre állanak, s a vágóállatok férőhely szempontjából sem igényesek.

Tehenészet

A tehenállomány kialakításánál az első években nem törekedtek különösebben a minőségre, inkább csak a megfelelő számú állomány kialakítására, csak később került előtérbe a kevesebb, de nagyobb hozamu egyedek beállításának feladata. A Lenin Tsz. adottságait tekintve ugyanis, ily módon előnyösebb a tejtermelés növelése, mivel a jobb, fehérjében gazdagabb takarmányok itt rendelkezésre állanak, és a gondosabb állattartáshoz szükséges képzettebb gondozók is. A továbbiakban is nem a tehenek számának, hanem minőségének növelése a célja a gazdaságnak.

A tehenállomány évi selejtezése általában tíz százalék, az átlagos tehenhasználat 8-10 év. A Lenin Tsz-ben tudatosan törekszenek a tehenészet állatai átlagos tenyésztésben tartási éveinek meghosszabbítására, hogy a tehéncserével járó veszteségeket csökkentsék.

A selejtezett állatok pótlása általában a saját szaporulat beállításával történik, a kisselejtezett állatok pedig az u.n. "lefejt" tehenészetbe kerülnek, onnan pedig feljavítás után értékesítésre, a selejtezett tehenek eladási ára ugyanis így növelhető, s így csökken a tehéncseréből származó veszteség.

A tenyésztésben lévő állatok évenkénti elletése általában 80-85 százalékos, a borjuszaporulat az anyaállományhoz viszonyítva ennél - az elhullások miatt - kevesebb. 1963-ban a szarvasmarha tenyésztés elhullási százaléka a Lenin Tsz-ben 1,9 %, a korábbi években ez magasabb volt. Az elhullások legnagyobb része a borjuállományt érinti, így pl. 1963-ban a borjak elhullási aránya 5,8 %. Kényszervágásra 1963-ban az állatok 3,5 százaléka került.

A tehenenkénti átlagos tejhozam alakulása /1/

Megnevezés:	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Lenin Tsz.	3016	2946	2381	2734	2798	2846
Országos	2105	2160	2190	2170	2115	

A tehenek évenkénti átlagos hozama a Lenin Tsz.-ben minden évben magasabb az országos átlagnál. A kezdeti évek alacsonyabb tejtermelési átlagát főként a gyenge, rosszminőségű állomány magyarázza. A belépő tagok is a legoroszabb egyedeket adták be a közösbe. A tejtermelés átlagos hozamainak fokozatos emelkedése a későbbi években viszont összefügg az állomány minőségének javulásával, ugyanis az évi átlagos 10 százalékos selejtezések alkalmával elsősorban a kis teljesítőképességű teheneket selejtezték ki, s helyettük nagyobb teljesítőképességűeket állítottak be. Ezenkívül évről-évre a jobb takarmányozás, a nagyobb hozzáértés és gondosabb kezelés is hozzájárult az átlagos eredmények növekedéséhez.

Tehéntej termelése, felhasználása és értékesítése

Év	Összes hozam	Belső felhasznál.	Á r u t e r m e l é s				Árutermlés összesen	
			Áll. és szöv. szervek felé		Szab. piaci és egyéb			
	1	1 %	1	%	1	%	1	%
1958.	78421	20500 26,2	38150	48,6	19771	25,2	57921	73,8
1959.	147313	28500 19,4	32569	22,2	86244	58,4	118813	80,6
1960.	291425	61000 21,0	147934	50,7	82491	28,3	230425	79,0
1961.	500400	85753 17,2	403409	80,6	11238	2,2	414547	82,8
1962.	683046	151126 22,2	520802	76,1	11118	1,7	531920	77,8
1963.	987769	168949 17,2	803862	81,3	14958	1,5	818820	82,8

Az adatokból megállapítható, hogy évről-évre növekedett a tejtermelés mértéke. Ha az összhozamokat évenként 100 kh. szántóterülethez - a tsz. területeit illetően - viszonyítjuk, úgy azt tapasztaljuk, hogy a tejtermelés mértéke 1958-hoz viszonyítva 1960-ban, a felfejlesztés évében visszaesett, ettől kezdve aztán folyamatosan ismét emelkedett. Így 1958-ban a 100 kh-ra jutó tejtermelés 9914 liter,

1960-ban	"	"	"	7308	"
1962-ben	"	"	"	11013	"
1963-ban	"	"	"	11134	"

Az árutermlési és értékesítési viszonyokat tekintve megállapítható, hogy a tejtermelés árutermlése évről-évre növekedett, el-

tekintve az 1960. és 1962. évi kisebb visszaeséstől, s 1963-ban érte el legmagasabb pontját /82,8 %/.

Az árutermelésen belül az állam felé történő értékesítés fokozatosan emelkedett az évek egymásutánjában, a szabadpiaci értékesítés pedig fokozatosan csökkent. Az állam felé történő értékesítésnek, főként a szerződéses tejeladásnak az az előnye, hogy ott az értéken túl, jó takarmányokat illetve takarmánykiegészítőket is kapnak a szerződések. Így pl. 50 %-ban fölözött tejet, de ezt a tsz. csak kis százalékban veszi igénybe, ugyanis az átvevőhely messze van, s így a szállítás megdrágítja az egyébként olcsó tejet. Ezen túl még korpát, jelenleg marhatápot kapnak a szerződéses tej után.

A tejet jórészt feldolgozás nélkül adják át az államnak, 1962-től az itatásos borjunevelés bevezetésétől azonban bizonyos mennyiséget - így pl. 1959-ben az állam felé történő értékesítésnek 1/10-ét, 1963-ban pedig 1/8-át - tejszínre feldolgozva értékesítenek az állam felé.

A belső felhasználás is csökkenő tendenciát mutat. Ennek oka a sokkal gazdaságosabb és olcsóbb itatásos borjunevelés alkalmazása a gazdaságban.

Egy liter tej előállításának önköltsége a Lenin Tsz-ben 1961-ben 3,94 Ft., 1962-ben 2,86 Ft. 100 tsz. adata 1961-ben 2,41 Ft. A szabadpiaci árak 1958. és 1962. között általában 3,10 és 3,40 Ft. között voltak, a szerződéses és szabadfelvásárlási átlagárak pedig 2,31 és 2,65 Ft. között. Összevetve a Lenin Tsz. önköltségi árait, az értékesítési átlagárakkal megállapítható, hogy a tejtermelés nem jövedelmező, sőt ráfizetéses a tsz-ben. Ennek oka a gépesítés teljes hiánya, s emiatt a magas kézimunkaráfordítás.

A tenyésztői munka a tehenészetben minden tekintetben hagyományos, kézimunkaráfordításos, kisüzemi jellegű, az épületek is korszerűtlenek. A szarvasmarhaállomány három helyen van /Makó, Zombor, Rákos/ elhelyezve.

Borju- és növendéknevelés

A helyes borju- és növendéknevelés igen fontos előfeltétele a későbbi jó szarvasmarhaállomány kialakításának.

Borjunevelés

A születő borjak száma a tsz-ben általában a tehének számának 80 %-a. A borjakat 1962-ig hagyományos módon, szoptatással nevelték. Az itatásos borjunevelést 1962-ben vezették be, akkor azonban még csak részben, 1963-ban viszont szinte teljesen itatásos módszerrel nevelték

a borjakat, mivel ez sokkal gazdaságosabb. /Számításaik szerint mintegy 1000-1400 forinttal olcsóbb ilyen módszerrel egy-egy borju nevelése a tejtáplálás időszakában./

A szükséges felszerelés a szakképzett gondozók rendelkezésre állanak. A fölözött tejet csirátlanítják. A különböző koru borjak tej- és takarmányadagját a főállattenyésztő pontosan meghatározza a gondozók számára. A borjak eleinte teljes, majd fölözött tejet kapnak, később a tej mellett darált abraktakarmányokat és különböző vitaminokat tartalmazó készítményeket. Különböző jó minőségi szálasztakarmányokat is adnak bizonyos idő után a borjaknak.

Itatásos borjunevelés a Lenin Tsz. gazdaságában két helyen van, Zonboren és Makón, több épületben elhelyezetten.

Növendéknevelés

A növendéknevelés célja a Lenin Tsz.-ben részben tenyészállatok, részben pedig hizlalásba állítandó vágóállatok előállítására.

Az üszőállománynál a cél elsősorban a tenyészállat előállítása, a vágóállattornelés itt erősen másodrangú; a bikaborjaknál pedig a fő cél a hizlalás, vagyis a vágóállat előállítás, a csak másodszorban a tenyészállatnevelés.

A saját nevelésű üszőállományt lehetőség szerint teljes egészében tenyészállományba állítják, csak a tenyésztésre alkalmatlan egyedeket selejtezik. Az utóbbiakat a hizlalás után vágóállatokként értékesítik.

A tenyészüszők minőségére a kezdeti években különösen gondot fordítottak - tekintettel a nagy állományhiányra -, jelenleg viszont a minőség a főkövetelmény. A saját felhasználáson túl kisebb mértékben minden évben, de különösen az utóbbi években adnak át értékesítésre is tenyészállatokat.

Tenyészállatneveléssel a bikaborjakat illetően csak kisebb mértékben foglalkoznak.

A növendéknevelés nagyarányú a Lenin Tsz.-ben, mivel férőhelyhiányuk van, s a növendékállatok a férőhelyeket illetően nem igényesek. A növendékállatok elhelyezése mintegy 80 %-ban szabadtartásos férőhelyeken történik. Ez azonban a tapasztalatok szerint kevésbé előnyös, mint az istállózott állattartás, ugyanis mind az abrakfelhasználás, mind a takarmányértékesülés kevésbé eredményes az előző formánál, s az így tartott állatok fejlődése sem kellő mértékű. A szabadtartásos módnál az alomszalma felhasználása is jóval több, mint

az istállózó állattartási módnál, pedig ebben a tsz-nek hiánya van. Eppen ezért a szabadtartásos állatférőhelyeket 1964-től fokozatosan átalakítják, "téliésítik".

A növendékállomány takarmányozásánál a főszempont az, hogy eleinte kevesebb abrakot és több szálatakarmányt kapnak, majd később az arány fokozatosan eltolódik ellenkező irányba.

Növendékállatneveléssel három helyen: Makón, Zomboron és Rákoson foglalkoznak, erősen kisüzemi felszereltségi jelleggel.

Szarvasmarhahizlalás

A szarvasmarhahizlalásnak a Lenin Tsz-ben - az adatok tanúsága szerint - 1961. óta van nagyobb jelentősége. Azelőtt csak igen kis mértékben foglalkoztak szarvasmarhahizlalással.

A borjuhizlalásnak a tsz-ben nincs jelentősége, ugyanis így kevés hus állítható elő a fogyasztás céljára, mint az idősebb korban történő hizlalással, de az árviszonyok miatt sem gazdaságos ez a hizlalási forma.

Legelterjedtebb a fiatal bikák és selejtezett üszők, azaz a növendékállatok hizlalása. Igen jó ennél az állatok takarmányértékesítő képessége, ez általában gazdaságos és jól jövedelmező tenyésztési iránya a tsz-nek. A növendék hizóállatok hizlalásához szükséges jó minőségű takarmányok rendelkezésre állnak a tsz-ben. A növendékállatok legnagyobb része bika, de a továbbtenyésztésre alkalmatlan üszöket is hizókként értékesítik.

A kiöregedett, vagy más ok miatt kiselejtezett tehének és egyéb felnőtt szarvasmarhaállomány hizlalása is megtalálható a Lenin Tsz-ben, de kisebb mértékben, mint a növendékállomány hizlalása.

Szarvasmarhahizlalás két helyen folyik a Lenin Tsz-ben, Klárafalván és Zomboron. Az előbbi helyen az üszőhizóállomány van elhelyezve, az utóbbi helyen pedig növendékbikák és selejtezett tehének feljavítása, illetve hizlalása folyik.

1961. óta nemcsak saját tenyésztésű növendék- és felnőtt állatokat állítottak be hizóállományba, hanem elég nagy mértékben vásároltak is szarvasmarhát hizlalásra. Így pl. 1961-ben pl. a következő évi hizó marhaalapanyag biztosítását borju- és növendékmarhafelvásárlással oldották meg jórészt. Ezévben 150 darab növendékállatot vásároltak. 1962-ben és 1963-ban is több ízben vásároltak hizlalásra alkalmas szarvasmarhát.

Hízó- és vágómarha értékesítés és felhasználás

Évek:	Összesen	Belső felhasznál.		Ár ut e r m e l é s				Ár ut e r m e l é s összesen	
				Áll. és szöv. Szab. piaci szervek felé és egyéb					
	q	q	%	q	%	q	%	q	%
1958.	22,5	-	-	22,5	100,0	-	-	22,5	100,0
1959.	63	9	14,3	54	85,7	-	-	54	85,7
1960.	237	41	17,3	196	82,7	-	-	196	82,7
1961.	1227	24	1,9	1179	96,0	24	1,9	1203	98,0
1962.	1160	18	1,6	1138	98,1	4	0,3	1142	98,4
1963.	2256	-	-	2256	100,0	-	-	2256	100,0

Az összhozam - 1962. kivételével - növekvő tendenciát mutat. A szarvasmarha hústermelés árutermelésre évről-évre nőtt és ennek a zömét az állam felé történő értékesítés teszi ki. A szabadpiaci értékesítés jelentéktelen, és csak két évben volt. A belső felhasználás erősen csökkenő tendenciát mutat, s 1963-ban már nem is volt.

100 kh szántóra jutó hízó- és vágómarha hústermelés alakulása /q/

Megnevezés:	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Lenin Tsz.	2,89	5,8	6,46	24,41	12,25	25,4
Országos	11,7	13,2	14,6	14,8		

Bár - mint láttuk - a hústermelés összhozama növekvő tendenciát mutat, a hústermelés alakulására a 100 kh-ra jutó hústermelés mutat realisabb képet, így szükséges ennek a részletesebb megvizsgálása.

Mint a számadatok mutatják, 1960-ig általában rendkívül alacsony volt a 100 kh-ra jutó hústermelés, általában az országos szint felét sem érte el, sőt 1958-ban az országos átlagnak csak 1/4-e volt. A döntő változást 1961-es év hozta a Lenin Tsz.-ben, ekkorra már nemcsak utolérték, de közel kétszeresére növelték a 100 kh-ra jutó hústermelést az adott évi országos átlaghoz viszonyítva. Az 1961. évi nagymértékű növekedésnek az az oka, hogy tulajdonképpen ez évvel tér-

tek rá a nagybőrtékű szarvasmarhahústermelésre, s ezévből - mint már láttuk - nemcsak a saját növendékállományt, de jelentős vásárolt állományt is meghízaltak és értékesítettek. 1962-ben visszaesés tapasztalható, majd 1963-ban erőteljes növekedés, s ez egyben a legnagyobb szint is. a Lenin Tsz. szarvasmarhahústermelésében

A szarvasmarhatenyésztés állategészségügyi helyzetére, így első-sorban a fertőzött állatok létszámára vonatkozóan az elnök 1963. évi beszámolóját idézem: "...állományunk 90 százaléka pozitív. S ma már ott tartunk, hogy az itatásos borjunevelőkben a növendékek 30 százaléka is pozitív." "...ezeknek az állatoknak az elkülönítése - férő-hely hiánya miatt - lehetetlen. Így komoly tenyészértékű marhákat vagyunk kénytelenek vágóra küldeni."

A növendék- és hizómarhaállomány önköltsége a következőképp alakult: 1 kg. növendékmarha súlygyarapodása 1961-ben a Lenin Tsz-ben 9,79 Ft. 100 tsz viszonylatában 15,81 Ft. 1962-ben a Lenin Tsz-ben az előző évi önköltség 15,95 Ft-ra emelkedett.

Egy kg. hizómarha súlygyarapodása a Lenin Tsz-ben 1961-ben 9,30 forint, 100 tsz. erre vonatkozó adata 16,95 forint. A Lenin Tsz. önköltsége e tekintetben 1962-ben 19,24 forintra növekedett.

Mint a számadatok mutatják, a növendékmarhanevelés gazdaságosabb, mint a Lenin Tsz-ben, mind országos viszonylatban, mint a felnőtt marhahizlalás. Az azonos évi adatokat összehasonlítva a 100 tsz adataival megállapítható, hogy a szarvasmarha hústermelés önköltségének alakulása a Lenin Tsz-ben sokkal kedvezőbb, mint 100 tsz viszonylatában. A Lenin Tsz-nek majdnem felényi az önköltsége, mint a vizsgált 100 tsz-é.

Figyelemreméltó még az a tény, hogy a Lenin Tsz-ben, mind a növendékmarhanevelés, mind a hizómarha hústermelés önköltsége 1962-ben jelentősen emelkedett. Ennek oka 1962-ben a drágább takarmányozás, nevezetesen ezévben a betakarítási munkáknál /szálastakarmányok/ alkalmazott Orkán munkagép alkalmazása drágította meg közvetve a hústermelés önköltségét.

Az önköltségi árakat összevetve a felvásárlási árakkal megállapíthatjuk, hogy bár az önköltség nagyságától függően változó a jövedelmezőség, de a szarvasmarha hústermelés ettől függetlenül is a Lenin Tsz. állattenyésztésének legjövedelmezőbb ágai közé tartozik.

Sortésenyésztés

Mind országos viszonylatban, mind a Lenin Tsz-nél a szarvasmarhatenyésztés után a sortésenyésztés a legjelentősebb állattenyésztési ág. A sortésállomány negoszlását, kor és ivar szerint a következő

oldalon levő táblázat szemlélteti.

A sortésállomány számszerű adatai évről-évre fejlődésről tanuszkodnak, a Tsz. földterületéhez viszonyítva azonban 1960-ban és 1963-

ban visszaesés mutatkozik, a nagyarányu területi felfelesztést nevezte

non követte a kellő mértékű állatlétszám növekedése.

A sertésállomány alakulása
/Tavaszi állatösszeírás alapján/

Megnevezés	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n db.					
Tenyész- kan	-	-	-	7	10	25
Anyakoca	16	25	33	193	256	288
Előhasi koca	10	-	20	-	-	25
Süldő	42	20	225	639	772	1283
Malac	-	61	193	90	546	424
Hízó sertés	-	228	116	217	657	1176
Sertés összesen	68	334	587	1146	2241	3221

Százalékos megoszlás

	L. Tsz. Orsz.		L. O.		L. O.		L. O.		L. O.		L. O.	
Tenyész- kan	-	0,3	-	0,3	-	0,4	0,6	0,4	0,4	0,4	0,8	0,4
Anyakoca	23,6	6,9	7,5	7,3	5,8	6,4	16,9	8,1	11,7	7,7	8,9	7,6
Előhasi koca	14,7	1,5	-	1,1	3,7	1,2	-	1,4	-	0,9	0,8	0,9
Süldő	61,7	60,8	6,0	60,6	38,8	60,1	55,8	57,1	34,4	56,6	39,8	49,8
Malac	-	17,8	18,3	19,1	32,9	15,8	7,8	18,2	24,3	16,5	13,2	15,6
Hízó	-	12,7	68,2	11,6	19,8	16,1	18,9	14,8	34,5	17,9	36,5	25,7
Sertés összesen	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

A sertésállomány összetételét vizsgálva megállapítható, hogy mind a tenyészállomány, mind a növendék- és hízóállomány évenként általában hasonló arányban részesül az összállomány százalékból, mint az országos.

A tenyészállomány a legtöbb évben 7-8 % körül van mind a Lenin Tsz-ben, mind országos viszonylatban.

A növendékállomány a legnépesebb, legtöbb évben 50-70 % körül van mind a Lenin Tsz-nél, mind az országos átlagban.

Hízóállomány általában fejlődő tendenciát mutat mind a Lenin Tsz-nél, mind országos viszonylatban, azonban a fejlődés üteme az utóbbi két évben a Lenin Tsz-ben jóval erőteljesebb, nagyobb ütemű, mint az ország gazdaságaiban általában, s így a hízóállomány részesedése is az összállományból a Lenin Tsz-ben magasabb.

A hizóállomány erőteljes növekedése a - vizsgált tsz-ben - és a növendékállomány magas százalékaránya választ ad a sertéstenyésztés irányát illető kérdésre is.

A sertéstenyésztés iránya a Lenin Tsz-ben sertéshizlalás, és a hizóállomány állandó pótlására megfelelő számú saját növendéknevelés.

A Lenin Tsz. adottságainak leginkább a fehér hussertés és a hussertés jellegű keresztezett fajták előállítására felel meg a legjobban, ugyanis a fehérjében gazdag takarmányok rendelkezésre állanak, a szakképzett gondozók is.

A Lenin Tsz-ben a saját lehetőségek mellett figyelembevették az országos igényeket, ugyanis a kereslet - tudvalevően - elsősorban a hussertések iránt növekszik mind hazai, mind külföldi viszonylatban.

Koca- és malacnevelés

Ez a sertéstenyésztési ágazat nagymértékben befolyásolja az egész sertéstenyésztés gazdaságosságát és jövedelmezőségét.

A tenyészállományt illetően a legfontosabb feladat a malacszaaporulat növelése. A Lenin Tsz-ben az egy anyára jutó évi szaporulatot az alábbi táblázat szemlélteti:

Szaporulati mutatók:

	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
1 anyára jutó szaporulat	5,6	5,7	6,6	5,9	8,8	8,7

A szaporulati mutatók emelkedő jellege igen kedvező. Magyarázata: a takarmányozás, a gondozás, az elhelyezés jobb megszervezése, a malacok egészségének megővéséhez szükséges jobb körülmények megteremtése.

A fialások sűrűségét általában az 1,7-es mutatószám fejezi ki, ugyanis ez különbözik az állomány különböző egyedeinél. Törekvésnek általában az évenkénti kétszeri fialtatásra, de ez nem minden egyednél valósítható meg, így vannak kiesések. Az előhasi kocákat pl. minden évben csak egyszer fialtatják. A fialásokat - a férőhelyek korlátozott volta miatt - csoportonként tervezetten általában 20 férőhelyes fialtatókban szervezik meg.

A kocaállomány bizonyos részét minden évben selejteznek. 1962. óta a kocaállomány pótlását sajátnevelésű süldőkkel oldják meg. Egy-egy tenyészállatot általában 2-3 évig, illetve 6-8 fialtatás idejére tartanak meg. A pótlásra beállított süldőállományt mintegy 20 százalékos ráhagyással tervezik.

Az állomány javítására - a tudatos tenyésztői munka keretében - mindig figyelemmel vannak mind az apa-, mind az anyaállatokat illetően. Időközönként ugyanis új egyedekkel /vásárolt/ frissítik fel a tenyészállományt.

A malacsulygyarapodás önköltsége 1961-ben 22,72 Ft., 100 tsz. mutatószáma 23,11 Ft. 1962-ben a Lenin Tsz. önköltségi mutatója 17,52 Ft-ra csökkent. A Lenin Tsz. önköltségi eredményei igen kedvezőek az országos adatokkal történő összehasonlítás nyomán is. Az 1962. évi önköltségsökkenés oka részint az, hogy jobb minőségű fiatalabb anyakocaállományt állítottak be 1962-ben, s ezeknek a fiálási aránya jobb volt; részben pedig az, hogy 1962-ben jobb tartási körülményeket, s főként takarmányozási körülményeket tudtak biztosítani a malacállomány számára. /Pl. táptakarmányok alkalmazása./

Malacnevelés két helyen van a Lenin Tsz.-ben: Makón és Zomboron.

Süldőnevelés

Az elválasztás után a malacokat a süldőszállásokra viszik, ahol huszas falkákba csoportosítva helyezik el őket. Egy falkába az azonos ivaru, azonos fejlettségű és közel azonos súlyú állatok kerülnek, így nem fordul elő az, hogy az erősebb malacok leverik a gyengébbeket és gátolják a fejlődésüket. A süldőszállásokra öntetöket állítottak be, és ezek révén annyi takarmányt vesznek fel az állatok, amennyit szervezetük igényel. Ez a tartási mód emellett, hogy a malacok részére biztosítja a tetszősszerű táplálékfelvételt, gyakorlatilag kiküszöböli a nagy falkákban leválasztott malacoknál a gyakori, és sok áldozatot követelő bélgyulladást is.

Legeltetést általában csak a tenyész-süldőállománynál alkalmaznak, hogy azok számára a kellő mozgást biztosítsák, a hizóállományba kerülő süldőknél viszont a zöldtetetést alkalmazzák, s emellett intenzív takarmányozást azért, hogy meglehetősen rövid idő után /3-4 hónapos korban/ be tudják őket állítani a hizóállományba.

A süldőállomány szinte teljesen belső, további felhasználásra kerül. Süldőként történő értékesítés csak kevés alkalommal fordul elő, s akkor is csak inkább a selejt süldőket értékesítik.

Süldőszállások Zomboron, Makón és Rákoson vannak.

Egy kg. süldősulygyarapodás önköltsége a Lenin Tsz.-ben 1961-ben 17,99 Ft., 100 tsz. hasonló adata 12,24 Ft. A Lenin Tsz. eredménye tehát jóval gyengébb az országos átlagnál. 1962-ben azonban jelentősen csökkent a süldőnevelés önköltsége: 11,94 Ft. lett. Ebben a jobb felnevelési százalék, a nagyobbértékű zöldtetetés bevezetése és foko-

zottabb gondozó munka játszik szerepet.

Sertéshizlalás

Mint már megállapítottuk, a Lenin Tsz fő tenyésztési iránya a sertéshizlalás. 1963-ban a hizóállomány 5, egymástól távollévő helyen volt elhelyezve, s ez a szétszórtság nagyon megnehezítette a megfelelő egyöntetű hizófalkák kialakítását, s az egyes telepeken hosszabb időre is elhúzódott emiatt a hizlalás időszaka.

A hizóbaállított fehér hus- és keresztezett sertések a jó minőségű, fehérjegyazdag takarmányok etetése nyomán általában 4-5 hónap után elérik a kívánt 100-110 kg-os súlyt.

A fehér hussertéseket, amelyek a férőhelyek iránt is igényesebbek, a jobb férőhelyeken helyezik el, a keresztezett állomány számára az egyéb helyeket tartják fent.

Termelési tervét a tsz. a sertéshustermelést illetően több évben nem teljesítette. Ennek oka a férőhely hiánya, hiszen a szükséges takarmányok bőségesen rendelkezésre állnak.

A közeljövőre tervezik egy 1500-2000 férőhelyes korszerű hizlalda létesítését, felszerelve azt a követelményeknek megfelelő tartozékokkal. Ez nagymértékben fokozná a munka intenzitását a gondozók munkáját illetően és meg is könnyítené azt, s jóval olcsóbbá és gazdaságosabbá tenné a hizlalást.

A sertéshustermelés alakulását, felhasználását és értékesítését a következő táblázat szemlélteti:

Hizósertés értékesítés és felhasználás

Évek	Összesen	Belső felhaszn.	Á r u t e r m e l é s				Árutermlés összesen		
			Áll. és szöv. szervek felé és egyéb		Szab. piaci				
	q	q	%	q	%	q	%	q	%
1958.	52	-	-	43	82,7	9	17,3	52	100,0
1959.	217	7	3,0	210	97,0	-	-	210	97,0
1960.	424	6	1,5	418	98,5	-	-	418	98,5
1961.	923	-	-	923	100,0	-	-	923	100,0
1962.	1747	-	-	1747	100,0	-	-	1747	100,0
1963.	2531	-	-	2526	99,9	5	0,1	2531	100,0

A szám adatok tanúsága szerint az összhozam évről-évre fokozatosan növekedett.

A sertéshus felhasználásának, illetve értékesítésének fő forrása

az állomány felé történő értékesítés. Ezzel szemben 1958-tól 1960-ig - 0,1%

fordult még szabadpiaci értékesítés és belső felhasználás is kisebb mértékben, 1961-től azonban az utóbbi két értékesítési forma szinte teljesen megszűnt, s helyét az állam felé történő értékesítés foglalja el.

100 kh. szántóra jutó sertéshustermelés alakulása /g/

Megnevezés	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Lenin Tsz.	6,7	20,1	10,6	17,9	28,1	28,5
Országos	25,8	29,9	27,5	30,8		

A sertéshustermelést a 100 kh-ra jutó hustermelés viszonylatában vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a fejlődés nem olyan egyenes vonalú, mint ahogyan azt az összehozam alakulása mutatja. Így pl. 1960-ban jelentősen visszaesett a sertéshustermelés. Oka az, hogy a felfejlődés nyomán a terület megnövekedett, elsősorban a fuziók miatt, de a fuzionáló tsz-ek nem hoztak annyi állatot a közös gazdaságban, amennyi biztosítani tudta volna az egyenletes fejlődést. 1962-ről 1963-ra is a felfejlődés mértéke összehozamban jelentős bár, de területegységre vonatkoztatva nem, inkább stagnálást mutat.

A sertéshizlalás önköltsége 1961-ben a Lenin Tsz-ben 11,97 Ft. 100 tsz. mutatószáma pedig 10,97 Ft. Az eredmény az összehasonlítás nyomán jónak mondható. 1962-ben tovább csökkent a Lenin Tsz önköltsége, 7,46 Ft. lett. Ez kinagaslóan jó eredménynek mondható, az önköltségesülködés oka a körültekintőbb takarmányozás és a jobb gondozói munka. Az önköltségi árakat összevetve a felvásárlási átlagárral, megállapítható, hogy ezen állattenyésztési ág szintén egyik legjövedelmezőbb ága a Lenin Tsz. állattenyésztésének.

Lótenyésztés

A lóállomány nagyságát és összetételét a következő oldalon lévő táblázat mutatja.

A szánszerű adatok bár növekedést mutatnak, a 100kh-ra számított lóállomány-sűrűség csökkenő tendenciát mutat. Ez természetesen a gépesítés fokozásával van összefüggésben.

Az állomány összetételét illetően az ígásállatként használt kanca és horéltló az állománynak általában 80-90 százalékát teszi ki, mind a Lenin Tsz., mind országos viszonylatban. A csikóállomány 10-13 százalék körül van.

Lóállomány
/Tavaszi állatösszeírás alapján/

Meg- nevezés	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n db.					
Tenyészmén	-	-	-	-	-	-
Kanca	14	13	35	73	94	108
Herélt	6	7	47	84	88	123
Csikó	-	3	8	15	30	45
Ló összesen	20	23	90	172	212	276

Százalékos megoszlás

	L. Tsz. Orsz.		L. O.		L. O.		L. O.		L. O.		L. O.	
Tenyészmén	-	0,3	-	0,3	-	0,2	-	0,3	-	0,3	-	0,3
Kanca	70,0	41,0	56,6	42,3	38,9	42,5	42,6	44,6	44,3	46,0	39,1	46,1
Herélt	30,0	35,5	30,4	37,0	52,2	39,4	48,3	41,5	41,5	42,5	44,6	42,2
Csikó	-	22,9	13,0	20,4	8,9	17,9	8,9	13,6	14,2	11,2	16,4	11,4
Ló össze- sen	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

100 kh szántóra jutó lóhústermelés alakulása /q/

Megnevezés	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Lenin Tsz.	-	5,6	15,3	7,4	-	1
Országos	1,0	2,5	3,4	2,4		

Az állomány összetétele utal már e tenyésztési ág hasznosításának fő irányára is. A lótenyésztés célja ugyanis a Lenin Tsz.-ben a gazdasági igénylőállományának biztosítása és pótlása.

Állományuk jórészt nóniusz-fajta.

Az állomány selejtezése évenként - a géposítás fokától függően - egyre nagyobb mértékű. Elsősorban azokat a lovakat selejtezik, amelyek a szokásos erős hajtás mellett nem bírják az igázást. Általában 5 évenként cserélik le a lóállományt, tehát a selejtezés 20 százalékos.

A teljes kancaállomány évenkénti befedeztetésével gondoskodnak a szükséges lóállomány állandó fiatalításáról és pótlásáról, s a csikónevelés így az igás állattartás mellékhaszonbevételi ága is.

A csikóállományból a saját utánpótlás biztosítása után értékesíteni is szoktak általában szabadpiaci úton.

A lóállomány - a szükségleteknek megfelelően - a gazdaság különböző helyein arányosan elosztottan van elhelyezve, csikónevelés Klárafalván van.

A jövőben az állomány további csökkenésével lehet számolni a gépesítés további növekedésének üteme szerint. Minél nagyobb és gyorsabb ütemben fejlődik a gépesítés, annál inkább csökken a lótenyésztés jelentősége, bizonyos állomány fenntartásával azonban a távlatokban is számolni kell.

A 100 kh-ra jutó hústermelés 1960-ban a legmagasabb, az országosnak közel ötszöröse. Ennek oka az, hogy a belépő tagok és a fuzionáló tsz-ek negleghetősen nagy lóállományt vittek a tsz-be, s mivel ezeknek csak egyrészt volt szükség a Lenin Tsz. gazdálkodásában, a fölösleges lóállományt kislejtették. A lóhústermelés általában minden évben meghaladta az országos szintet. Ennek az az oka, hogy az ország általános gépesítettsége már a korábbi években megindult, a Lenin Tsz-ben pedig tulajdonképpen csak 1960-al, és így a vágóállatok értékesítése, illetve selejtezése országos szinten több évre elosztva fokozatos, míg a Lenin Tsz-ben 1960-tól kezdődően gyorsabb ütemű.

A lóhústermelés alakulása 1960. után a Lenin Tsz-ben általában minden évben a gépesítés függvénye volt.

Vágóló értékesítés és felhasználás

Évek	Összesen	Belső felhaszn.	Á r u t e r n e l é s						Árutermelés összesen	
			Áll. és szöv. Szab. piaci szervek felé és egyéb							
			q	q	%	q	%	q		%
1958.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1959.	60	—	—	60	100,0	—	—	60	100,0	—
1960.	610	30	5,0	580	95,0	—	—	580	95,0	—
1961.	375	—	—	375	100,0	—	—	375	100,0	—
1962.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1963.	88	—	—	88	100,0	—	—	88	100,0	—

A legtöbb vágólovat 1960-ban értékesített a tsz. Ennek okát az előzőekben már megvizsgáltuk. A vágóállatok felhasználása - 1960. kivételével - minden évben az állam felé történő értékesítés volt, 1960-ban volt csak belső felhasználás, ugyanis a baromfitenyésztésben használtak fel 30 mézsa lóhúst.

A lóállomány fenntartása általában drága, mivel az eltartása a téli, ugynevezett pihenő időszakban is tetemes költséget igényel.

Juhtenyésztés

A juhtenyésztéssel kapcsolatosan bizonyos mértékű bizonytalanság volt tapasztalható a Lenin Tsz.-ben. 1959-ig nem foglalkoztak juhtenyésztéssel, azután két évben tenyésztettek juhokat, majd egy évre ismét felfszámolták az állományt, 1963-ban, de különösen 1964-ben ismét fejlesztették, illetve fejlesztik.

A juhállomány számszerű adatait és szerkezeti megoszlását a következő oldalon levő táblázat szemlélteti.

A juhállomány összetétele az évek folyamán különböző volt. Az első tenyésztési évben, amikor a cél az állomány további fejlesztése volt, akkor az anyaállománynak volt a legnagyobb az aránya az állomány összetételét illetően. /Közel 80 százalék az országos 40 százalékkal szemben./ Ezután azonban az állomány összetétele jórészt meggyezett az országos arányokkal.

A juhállomány alakulása /Tavaszi állatösszeírás alapján/

Megnevezés	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b e n			db.		
Anyajuh	-	353	141	-	-	986
Bárány	-	117	-	-	155	1407
Egyéb	-	-	2	-	-	12
Juh összesen	-	470	143	-	155	2405

Százalékos megoszlás

	L. Tsz.	Orsz.	L. O.	L. O.	L. O.	L. O.	L. O.	L. O.				
Anyajuh	-	42,5	79,6	41,4	98,6	40,8	-	40,8	-	42,2	41,0	42,1
Bárány	-	39,4	20,4	40,8	-	41,3	-	43,1	100	45,2	58,5	39,6
Egyéb	-	18,1	-	17,8	1,4	17,9	-	15,1	-	12,6	0,5	18,3
Juh összesen	-	100	100	100	100	100	-	100	100	100	100	100

A juhtenyésztésnek megvannak a feltételei a Lenin Tsz.-ben. Az ugynevezett feltétlen juhtakarmányok: árokparkok, utak, tarlók, gyenge legelők fűtérzése stb. amelyek más módon nem hasznosíthatók, rendelkezésre állanak. De egyéb abraktakarmány is biztosítva van a mindenkori juhállomány számára.

A Lenin Tsz.-ben magyar-fésüsmerinó fajtát tenyésztettek elsősor-

ban, de emellett cigája és a jelzett két fajta keresztezett fajtái is megtalálhatók. A jövőben elsősorban a magyar-fésűsmorinó fajtát kívánják tenyészteni, ugyanis ez igen jó gyapjutermlő faj, s a gazdaság viszonyaihoz alkalmazottan ez látszik leggazdaságosabbnak.

A tenyésztés főiránya az előállított termékek szerint vegyes: gyapju- és tejtermelés. A főcél a gyapjutermlés, de emellett a tejtermelést is fejlesztik, ugyanis a tej is jelentős értéket képvisel, s így a juhászat költsége megoszlik a két termék között. A hústermelés kisebb jelentőségű.

A juhállomány férőhelyigényét régi hodályok felhasználásával, illetve átalakításával oldották meg. Természetesen ezek az épületek korszerűtlenek, a benti itatás is pl. lajt segítségével megoldott, de mégis biztosítják az állomány elhelyezését.

Az anyajuhok selejtezése általában 15-20 százalék.

Az ellési arány általában 100 százalék.

A szaporulatot az anyaállomány pótlására, illetve gyarapítására állítják be, a szükséges szám feletti állatokat viszont feljavitva szerződéses alapon, exportra adják, illetve más formában értékesítik, pl. más gazdaságnak átadják, stb.

A juhonkénti átlagos gyapjuhozam alakulása /kg./

Megnevezés	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Lenin Tsz.	.	3,2	3,4	-	3,8	4,4
Országos	3,8	3,9	3,6	3,9	3,6	

Mint láthatjuk a gyapjutermlés átlagos hozama a Lenin Tsz.-ben általában alatta van az országos átlagnak, egy évben azonban felülmulja azt.

Gyapju termelése, felhasználása és értékesítése

Évek:	Összes hozam	Belső felhasznál.	Á r u t e r m e l é s				Árutermelés	
			All. és szov. szervek felé		Szab. piaci és egyéb		Összesen	
	kg.	kg.	%	kg.	%	kg.	%	kg.
1958.	26	-	-	26	100	-	-	26
1959.	1175	-	-	1175	100	-	-	1175
1960.	487	-	-	487	100	-	-	487
1961.	-	-	-	-	-	-	-	-
1962.	602	-	-	602	100	-	-	602
1963.	6600	-	-	6600	100	-	-	6600

Mint a számadatokból látható, az össztermelés nagysága - a

termelőállatok számától függően - igen változó, s nem egyenletes a fejlődés. Az első év után visszaesés, majd ismét emelkedés mutatkozik. A gyapjutermeles felhasználása minden évben teljes egészében az állam felé történő értékesítés.

A juhok nyírása hagyományos módon, kézi erővel történik. Bárben szokták nyíratni hozzáértő emberekkel, ugyanis ez a legolcsóbb megoldás. Így külön nyíró- és tárolóberendezéseket sem állítanak be, ugyanis a gyapjut nyírás után azonnal átadják az illetékes állami szervnek.

Egy kg. gyapju előállításának önköltsége a Lenin Tsz.-ben 1961-ben 51,92 forint, 1962-ben 33,49 forint. Az önköltség alakulása tehát igen kedvező, és ezeket az árakat összevetve a felvásárlási átlagárakkal megállapíthatjuk, hogy a gyapjutermeles igen jól jövedelmező ága a Lenin Tsz. állattenyésztésének.

A juhtermékek közül másodsorban a tej a legjelentősebb. Átlagos hozamaik: 1959-ben 27 liter, 1960-ban 37 liter, 1963-ban 31 liter /az évi átlagos anyaállományra számítva/.

A tejet 1960. előtt és 1960-ban - legalábbis annak egy részét - feldolgozva értékesítették, ezzel kapcsolatosan azonban problémák merültek fel, így 1962-től csak tej formában, feldolgozás nélkül történik az értékesítés.

Juhtej termelése, felhasználása és értékesítése

Évek	Összes hozam	Belső felhasznál.		Á r u t e r m e l é s				Arutermelés összesen	
				Áll. és szöv. szervek felé		Szab. piaci és egyéb			
				1	1	%	1	%	1
1958.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1959.	8650	—	—	8650	100	—	—	8650	100
1960.	3325	—	—	3325	100	—	—	3325	100
1961.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1962.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1963.	31819	—	—	31721	99,8	98	0,2	21819	100

Az összhozamok alakulása változó - az anyaállomány számától függően.

A juhtej felhasználása hasonló a gyapju felhasználásához, ugyanis szinte teljes mértékben az állam felé értékesítik a tejet is, 1963-ban volt csak minimális szabadpiaci értékesítés. /0,2 %/

100 kh szántóra jutó juhustermelés alakulása /q/

Megnevezés	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Lenin Tsz.	-	9,9	2,5	-	-	1,5
Országos	0,9	1,0	1,1	1,5	-	-

A 100 kh-ra jutó hustermelés - mint látható - a Lenin Tsz.-ben minden évben jóval az országos átlag fölött van.

Vágójuh értékesítés és felhasználás

Évek	Összesen	Belső felhaszn.	Á r u t e r m o l é s				Árutermlés összesen		
			Áll. és szöv. szervek felé		Szab. piaci és egyéb				
	q	q	%	q	%	q	%	q	%
1958.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1959.	107	4	3,8	—	—	103	96,2	103	96,2
1960.	100	—	—	49	49,0	31	51,0	100	100
1961.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1962.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1963.	133	—	—	42	31,6	91	68,4	133	100

A hustermelés fejlődése nem egyenletes. Az első év után visszaesés mutatkozik, de ezután sem nagyarányú a fejlődés az összehozanokat illetően.

A juhustermelés felhasználását illetően érdekes a szabadpiaci értékesítés magasabb aránya az állami értékesítéssel szemben. Ennek az a magyarázata, hogy a juhustermelés nem irányát általában a juh-tenyésztésnek, inkább csak velejárójának, s így értékesítése is inkább csak alkalmi jellegű, szabadpiaci eladás formájában.

A juhállomány - a legelőterületektől függően - két helyen van elhelyezve: Rákoson és Klárafalván.

Baromfitenyésztés

A baromfiállomány alakulását a következő oldalon lévő táblázat mutatja.

A baromfiállományt a tavaszi állatösszeírás alapján vizsgálva megállapíthatjuk, hogy 1960. óta foglalkozott a tsz. baromfitenyésztéssel, de nem volt egyetlen évben sem jelentős ez az állattenyésztési ág részesedése az összállomány százalékában, mindig a legkisebb volt.

A baromfiállomány alakulása
/Tavaszi állatösszeállítás alapján/

Megnevezés	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
	é v b o n db.					
Tyuk	-	-	250	1370	1361	573
Liba	-	-	-	-	-	-
Kacsa	-	-	-	-	-	-
Pulyka	-	-	47	59	99	-
Baromfi összesen	-	-	297	1429	1460	573

Százalékos megoszlás

	L.Tsz.	Orsz.	L.	O.	L.	O.	L.	O.	L.	O.	L.	O.
Tyuk	-	92,3	-	.	84,2	93,2	95,9	93,6	93,2	92,9	100	92,9
Liba	-	4,0	-	.	-	3,4	-	3,1	-	3,0	-	2,4
Kacsa	-	2,9	-	.	-	2,7	-	2,5	-	3,2	-	3,9
Pulyka	-	0,8	-	.	15,8	0,7	4,1	0,8	6,8	0,9	-	0,8
Baromfi össz.	-	100	-	.	100	100	100	100	100	100	100	100

100 kh szántóra jutó baromfihustermelés alakulása /g/

Megnevezés	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Lenin Tsz.	-	0,5	1,8	1,4	2,3	0,2
Országos	13,0	13,6	13,2	14,4		

A baromfiállomány legnagyobb része tyuk, ezenkívül pulykát és kacsát tenyésztettek. A tyuktenyésztés iránya vegyeshasznosítású volt. Elsődlegesen termelési céljuk a hústermelés volt, vágócsirkék előállítására, de emellett a tojástermelés is jelentős volt.

Bár a tsz.-nek volt mindig tenyészállománya, a továbbtenyésztéshez szükséges utánpótlást nem maguk állították elő, hanem az új állományt naposcsibák vásárlásával állították be.

A tyuktenyésztés egyes tenyésztési szakaszait: így pl. a növekedéskövelést, a tenyészállomány tartását, stb. egymástól elkülönítve külön-külön szervezték meg külön telepeken.

A baromfitenyésztés tartásmódjai közül többet is alkalmaztak, így pl. a hagyományos háztörüli tartást nagyobb mértékben az első

előtérbe.

A hústermelés keretében elsősorban a növendékbaromfi értékesítése volt a legszánottévőbb, emellett tyukokat is értékesítettek, többnyire feljavítottan.

Egy kg. baromfihus előállításának önköltsége igen magas volt a Lenin Tsz-ben. 1961-ben 37,37 forint, 1962-ben pedig 35,40 forint. A magas önköltségi árakat a kezdetleges tartási körülmények és a gépesítés teljes hiánya magyarázza.

Összevetve az önköltségi árakat az értékesítési átlagárakkal megállapítható, hogy ez az ága az állati termékek előállításának ráfizetéses volt. Éppen ezért 1963-tól már meg is szüntették a baromfitenyésztést. Csak akkor lenne célszerű és gazdaságos ezzel az állattenyésztési ággal is foglalkozni, ha korszerű férőhelyet és berendezést tudnának az állomány számára biztosítani.

Bár a hústermelés összesenje általában növekvő tendenciát mutat, a 100 kh-ra jutó hústermelés nem ilyen egyértelműen fejlődő. Ez minden évben jóval az országos átlageredmények alatt volt a Lenin Tsz-ben. Az országos hústermelési mutatóknak általában csak 20 %-át érte el, de sokszor még ennél is alacsonyabb.

Az évek egymásutánját tekintve a Lenin Tsz-ben, 1960-ban és 1963-ban mutatkozik visszaesés. Az előbbi a nagyarányu területnövekedés magyarázza, amelyt viszont nem követett a baromfiállomány szányszerű növekedése, az utóbbit pedig a baromfiállomány ezévi teljes felszánolása magyarázza.

Vágóbaromfi értékesítése és felhasználása

Évek	Összesen	Belső felhaszn.	Á r u t e r m e l é s				Arutermelés összesen		
			Áll. és szöv. szervek felé		Szab. piaci és egyéb				
	q	q	%	q	%	q	%	q	%
1958.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1959.	5	—	—	5	100	—	—	5	100
1960.	73	—	—	64	87,7	9	12,3	73	100
1961.	74	—	—	72	97,3	2	2,7	74	100
1962.	148	—	—	143	96,7	5	3,3	148	100
1963.	16,12	—	—	6	38,0	10	62,0	16,12	100

A baromfihústermelés összesenje az évek egymásutánjában -- 1963. kivételével -- folyamatos fejlődést mutat. A baromfihus felhasználása mind arutermelési célt szolgált. Értékesítése elsősorban az állam felé történt szinte minden évben, kivéve 1963-at, amikor a szabad-

piaci értékesítés magasabb volt, mint az állam felé történő értékesítés.

A tyukonkénti átlagos tojáshozam alakulása /db./

Megnevezés	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Lenin Tsz.	-	-	40	63	63	39
Országos	82	85	83	84	80	

A tojástermelés átlagos mutatói minden évben alatta vannak az országos átlagos eredményeknek, s ez összefüggésben van ennek az ágazatnak minden tekintetben ráfizetéses voltával a Lenin Tsz.-ben.

A tojástermelés önköltsége 1961-ben 1,62 forint, 1962-ben ez az önköltségi mutató még tovább emelkedett 1,82 forintra. Tekintve az állami és szabadfelvásárlási átlagárak 1958. és 1962. közötti átlagos 1,06 forint és 1,12 forint értékét, és a szabadpiaci átlagárak 1,30 forint és 1,60 forint közötti értékét megállapítható, hogy a tojástermelés is ráfizetéses volt a Lenin Tsz.-ben.

Tyuktojás termelése, felhasználása és értékesítése

Évek	Összes hozam	Belső felhaszn.	Á r u t e r m e l é s				Árutermelés		
			Állami és Szöv. szervek felé		Szab.piaci és egyéb		összegzés		
			db.	%	db.	%	db.	%	
1960.	14747	—	—	13365	90,7	1382	9,3	14747	100
1961.	93426	—	—	92350	98,9	1076	1,1	93426	100
1962.	64223	—	—	56355	87,8	7868	12,2	64223	100
1963.	20522	—	—	19004	92,6	1518	7,4	20522	100

A tojástermelés összhozama "hullámszó", az állomány létszámától függően változó. Állománycsökkenés magyarázza az 1962. és 1963. évi nagyobb mértékű visszaeséseket is. A tojástermelés felhasználása teljes mértékben árutermelés jellegű, ezen belül döntő az állam felé történő értékesítés, a szabadpiaci értékesítés kevés, 1-10 százalék körül van.

A baromfifajták közül még a pulyka és kacsatenyésztéssel foglalkoztak, de ez is erősen ráfizetéses volt. 1964-től már baromfiállományuk már nincs.

SEGÉDÜZEMEK

A két alapvető termelési ág - a növénytermelés és állattenyésztés mellett igen jelentős a Lenin Tsz.-ben a segédüzemi tevékenység is.

A saját segédüzemi tevékenységnek igen sok előnye van. Így pl.:

- 1./ sürgős javítást idejében, gyorsan el tudják végezni,
- 2./ a javítás így általában olcsóbb,
- 3./ a Tsz. műhelyében dolgozók jobban érdekelték a jobb munkában,
- 4./ külső megrendelőknek is tudnak munkát végezni, ami növeli a Tsz. bevételeit. /13/

Ez az üzemág is együtt fejlődött és növekedett a tsz. fejlődésével. 1960. előtt mindössze néhány ember végzett segédüzemi tevékenységet, 1960-ban viszont már 16-ra nőtt az e területen dolgozók száma, s ettől kezdve egyre inkább a növekvő gazdaság szerves részéivé váltak, s ma már ezek munkája nélkül el sem képzelhető a gazdaság tevékenysége. Szorosan a termeléshez tartoznak, s kisegítő, szolgáltató tevékenység nélkül a gazdaság különböző munkáit folyamatosan nem lehetne végezni, éppen ezért feltétlenül szükséges ezen üzemág fenntartása, sőt erőteljes fejlesztése.

A Lenin Tsz. segédüzemi tevékenysége hosszabb idő óta általában négy feladat köré csoportosul:

- 1./ gépek üzemeltetése, javítása,
- 2./ műhelyek,
- 3./ darálóüzemek,
- 4./ építészet.

A gépek üzemeltetése, gépműhely

A tsz. nagyszámu erő- és munkagéppel, valamint szállítójárművekkel rendelkezik. Ezek gyors javítása, megromlásuk esetén igen fontos, hogy a termelésből csak a lehető legrövidebb időre essenek ki. A gépesítés tehát megköveteli, hogy a gépek üzemeltetése érdekében a tsz. egy jól felszerelt gépjavító- és szerelőműhelyt tartson fenn, amely a gépek üzemeltetését és javítását biztosítani tudja.

A gépműhely vezetését 1963-tól egy főmérnök, korábban ipari szak-képzettséggel rendelkező személy látta el. A gépműhely szakemberellátottsága megfelelő. Dolgozói különböző szak-képzettséggel rendelkeznek: gépszerelő, lakatos, esztergályos, lánghegesztő, villanszerelő, elektronos motorszereelő, traktorosok, begyakorlott szerelők és ipari

tanulók egyaránt dolgoznak e munkaterületen. Számuk az évek folyamán fokozatosan emelkedő, amint azt a szükségletek igénylik.

A gépnűhely felszereltsége 1963-ig nem volt megfelelő, a javítóműhely is kicsi volt, ezenkívül a felszerelés, a szerszámkészlet is hiányos és korszerűtlen volt, amelyekkel a korszerű gépek javítását nem lehetett tökéletesen megoldani. Ezt a helyzetet 1963-ban gyökeresen megváltoztatta a saját erőből, saját szakemberekkel felépített új, korszerű szerelőcsarnok felépítése, amely már megfelelő szakműhelyekkel, anyagraktárakkal és berendezésekkel rendelkezik, s ezekkel a korszerű gépekkel már sokkal jobban el tudják végezni a javításokat, és a munkák elvégzése is gyorsabb, és a javítás is sokkal olcsóbb.

A gépészmérnök irányítása alá tartozó, jó szakember ellátottságu és korszerű felszereléssel ellátott gépcsoport így szinte minden nagy javítást el is tudna végezni már, azonban a nagy felújítási munkák egyrészét a Gépjavító Vállalattól végeztetik, ugyanis az még jobb felszereltségű, másrészt 50 százalékos kedvezményt kapnak a munkák elvéggeztetése nyomán, s ez így olcsóbb, gazdaságosabb, mint a saját üzemben történő felújítás.

A gépek javítását a sokféle géptípus igen bonyolulttá teszi, s ez a körülmény is igen komoly szakmai felkészültséget igényel.

A gépek üzemeltetésével kapcsolatosan rendszeresen végeznek u.n. hibamegelőző karbantartást, szükség esetén pedig gyors javítást. A munkaterületen az elsődleges javításért a területi brigádszerelő a felelős, aki állandóan a dolgozó munkagépek körül tölti munkaidejét. A leirtakon kívül tervszerűen átnézik és javítják az erő- és munkagépeket a nagyobb, géppel végzendő munkák megkezdése előtt. A radikálisabb fő- vagy generáljavításokat pedig általában a téli időszakban végzik. 1963-ig az erő- és munkagépek kisebb száma, és az ebből adódó nagyobb munkacsucok miatt a gépeket az előírt, és a főjavításhoz szükséges teljesítmények után soha nem vonták ki a munkából, s nem vitték szervízre, mivel a sürgető munkák időszakában nem nélkülözhatték azok munkáját. 1963-tól e tekintetben is jelentős változás történt, ugyanis 1963-ban minden erőgép törzslapot kapott, amelyen a javításokat és a felhasznált alkatrészeket, valamint a felhasznált üzemanyagot feltüntetik és az erőgépvezetőknek az elhasznált normál üzemanyag után szervízre kell menniök a géppel. Ez a rendszabály a gép állagának megóvása szempontjából igen jelentős.

A gépcsoport feladata és jelentősége a gépesítés további előre haladásával még jobban növekedni fog.

Műhelyek

A különböző műhelyek feladata a gazdaság általában hagyományos gazdasági munkaeszközeinek, felszereléseinek, a különböző szerszámoknak a javítása, s ezek közül is elsősorban a fogatmunka műszaki feltételeinek a biztosítása. Ezeket a munkákat a kovács-, bognár- és szijgyártóműhely látja el.

Kovácsműhelyek

A tsz.-nek több kovácsműhelye van, s ezek a következőképp helyezkednek el:

- 1./ a makói határban van egy, vezetője kovácsmester, aki 4 fő beosztottal dolgozik. Feladatuk területükön a tsz. tulajdonát képező kocsik javítása, lovak vasalása és valamennyi egyszerűbb gazdasági szerszám és mezőgazdasági felszerelés javítása és karbantartása, és minden egyéb, e szakmába tartozó munkafeladat elvégzése. A lakosság számára is végeznek kovácsszakmunkát.
- 2./ Makó belterületén szintén dolgozik a tsz.-nek egy kovácsműhelye 2szakemberrel, amely kizárólag a lakosság kovácsmunka igényeit elégíti ki.
- 3./ Kiszomboron szintén 2 kovács dolgozik, ezek azonban nemcsak a kiszombori, hanem a klárafalvi terület munkáit is elvégzik.
- 4./ Rákoson 2 kovácsmester dolgozik.

A kovácsműhelyek az üzemegységrendszerre történt átszervezés után is megmaradtak tevékenységi helyükön.

Bognárműhelyek

1961-ben még csak egy bognár- és asztalosműhely volt, amely a tsz. összes bognármunkáit elvégezte. 1962-ben már a makói kovácsműhely mellett is dolgozott két bognár és a kiszombori kovácsműhelynél is egy.

Feladatuk mindenféle bognármunka elvégzése, emellett nagymennyiségű épületfát is szelgetelnek az építőrészleg számára.

Szijgyártóműhely

Egy szijgyártó szakmunkás 1961. óta dolgozik a tsz.-ben, aki a tsz. lószerszámaait javítja és új szerszámokat is készít. Az ő munkájának köszönhető, hogy minden lószerszám állandóan jó állapotban van, s így egyetlen fogat sem kénytelen állni szerszámhiány miatt.

A fentiekon kívül a tsz. üzemelő aratógépeihez ponyvákat javít

és ujakat készít az elhasználódottak helyett.

Egyéb ipari tevékenység

Villanyszerelője 1961. óta van a tsz.-nek 1 fő. Ő készíti az új létesítmények világítóhálózatát, a különböző ipari és világítási hálózat felújításokat, karbantartásokat, átszereléseket is, és minden a feladatkörbe tartozó javítást.

Vízvezetékyszerelőt is foglalkoztatnak. Ezt az tette szükségessé, hogy a gazdasági épületeket és istállókat fokozatosan vízművesítik.

A műhelyek tevékenysége a jövőben csökkenni fog, ugyanis a gépesítés növekedésével csökken a hagyományos munkaeszközök és felszerelések használata.

Darálók

A darálóüzemnek feladata a takarmányórlés. Elsősorban a tsz., de emellett a lakosság számára is végeznek őrléseket. Számuk a tsz. fejlődésével együtt emelkedett. 1961-ben 6, 1962-ben 7, 1963-ban 10 darálóüzemeltetett. Ezek a darálók a következő helyen üzemelnek: 4 Makó város területén, ezek általában a lakosság ellátására végeznek vándorálást. 1 a makói üzemegység területén, ez kizárólag a közös állatállomány számára végez takarmányórlést.

A kiszombori üzemegységben 3 daráló üzemel, 2 Kiszombor községben, 1 Klárafalván. A három közül egy csak a közös állatállomány számára végez darálást.

Rákoson 1 daráló van, és Borázón is 1 üzemel. Részen a közös állatállomány, részben a lakosság számára végeznek takarmányórlést.

Építészet

Az állandó építési feladatok, így: az új épületek építése, a régiók átalakítása, valamint a különböző épületjavítási- és karbantartási munkák szükségessége szinte nélkülözhetetlenné teszi a tsz.-ben a saját építő- és karbantartó tevékenységet. Annálisinkább szükséges ez, mert sem az állami építőipar, sem pedig az építőipari szövetkezetek nem képesek a termelőszövetkezetek összes építési-karbantartási munkáit elvégezni.

A saját építőtevékenység egyik legrégebbi segédüzemi tevékenység a Lenin Tsz.-ben, nagyobb jelentősége azonban 1961. óta van, ugyanis ezévtől a saját építőbrigád végezte a tsz. összes építkezési és tatarozási munkáit, sőt a tagok és állami vállalat számára is végeznek építészeti munkákat, ha idejük engedi.

tól függ, általában azonban a következő: 1961-ben 20, 1962-ben 26, 1963-ban 30-on felül volt az állandó építőbrigád taglétszáma.

Az építőbrigád törzsét a kőműves és ácsszakemberek képezik, de dolgoznak pl. nádtetőverők és segéd munkások is a brigádban.

Igen jelentős, hogy 1963. óta okleveles főmérnök irányítja a brigád tevékenységét, aki egyben az új létesítmények műszaki rajzait is elkészíti.

Munkájuk legjelentősebb részét új gazdasági épületek építése teszi ki, de jelentősek gazdasági épületeket átalakító tevékenységük is, valamint állandó épületjavító- és karbantartó tevékenységük. Az 1963-ban épített nagy gépműhely és hagymahőkezelő külső építési munkái is az ő tevékenységük eredménye.

Mint láthatjuk, a segédüzemi tevékenységnek is igen nagy a jelentősége, mivel minden belső építkezési munka ellátására képesek. Feladataik a fejlődés folyamán még inkább bővülni fognak.

Feldolgozó üzemé mindössze egy van a Lenin Tsz-nek: a tejüzem. Ez a napi tej kezelését látja el, valamint a szükséges mennyiségű tejet lefölözi, a tejszint és az itatásos borjuneveléshez szükséges tejet elkészíti.

A segédüzemek munkáját értékelve összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a tsz. fejlődésében igen nagy és jelentős szerepet töltenek be, szolgáltatásaikkal igen nagy segítséget nyújtanak a mezőgazdasági termékek előállításához, ugyanis a segédüzemek tevékenysége révén a tsz. igen jelentős összegeket takarít meg azáltal, hogy a szolgáltatások értékét nem kell különböző vállalatoknak leadni, amelyek pedig még lényegesen nagyobb költséggel is végeznének el minden munkát. Másrészt a segédüzemek bértévékenysége közvetlenül is növeli a tsz. jövedelmét.

G É P E S I T É S

A növénytermelés gépesítése:

A gépesítés a nagyüzemi gazdálkodás alapvető tényezője, éppen ezért - bár a növénytermelés és állattenyésztés tárgyalásakor már általánosságban kitértünk az egyes munkafolyamatok gépesítettségének fokára - szükséges, hogy a számszerű adatok feltüntetésével is megvilágítsuk a vizsgált tsz. ezzel kapcsolatos kérdéseit.

A gépesítést a Lenin Tsz-ben az első évektől kezdve a lehetőségek szerint alkalmazták, 1959-ig azonban a Tsz nem rendelkezett saját gépállománnyal, így a gépesítést a gépállomás segítségével tudták csak megvalósítani. A Lenin Tsz-nek a gépállomással való kapcsolata általában nem volt jó, főként a munka minőségét, valamint a munka végzésének időpontját illetően merültek fel nézeteltérések.

A gépállomási gépekkel, valamint a saját gépekkel végzett munkák alakulását a következő oldalon levő táblázat szemlélteti.

1959. előtt a gépi munkák 100 százalékát a gépállomás végezte, 1959-ben is minimális még a tsz. saját géppel végzett gépi munkáinak aránya, ezt követően azonban fokozatosan csökkentek a gépállomás által végzett gépi munkák, s helyüket mindinkább a saját géppel végzett gépi munkák foglalták el. Öt év eltelte után az arányok teljesen eltolódtak, s 1963-ban már a gépállomás által végzett munkák egészen elenyészőek /7 %/, a gépi munkák 93 százalékát a tsz. ugyanis saját gépeivel végezte el. 1963-ban a gépállomás már csak a kalászosok betakarításában /konbájnaratásban/ segített, s főszerepe ezután a Lenin Tsz-el, s általában minden gazdasággal szemben: a nagyobb gépjavítások elvégzése.

A "Gépi munkák" c. táblázat adatai is világosan bizonyítják, hogy a Lenin Tsz-ben nagymértékben törekedtek a saját traktorállomány és saját munkagépek beszerzésére, ugyanis így a gépi munkákat a legmegfelelőbb időben tudják elvégezni, másrészt így a munkák olcsóbbak is, mintha a gépállomás végezné el azokat.

Gépi munkák

Megnevezés	é v b e n									
	1959.		1960.		1961.		1962.		1963.	
	kh	%	kh	%	kh	%	kh	%	kh	%
Saját géppel végzett Gépállomás által végz.	245	4,4	7039	29,3	14522	43,2	35867	90,1	61547	93,0
Összes gépmunka	5575	100	24024	100	33606	100	39824	100	66195	100

A mezőgazdasági gépesítés alapját az erőgépek alkotják, így a Lenin Tsz.-ben is elsősorban az erőgépek, s ezen belül elsősorban a traktorok számát növelték.

A saját erőgéparállomány alakulása
/Év végi adatok/

Év:	Universal traktor		Szántó traktor		Összesen	
	db.	15 LE vonóhorog egységben	db.	15 LE vonóhorog egységben	db.	15 LE vonóhorog egységben
1959.	1	0,8	1	-	1	0,8
1960.	8	6,7	2	3,2	10	9,9
1961.	11	10,2	1	2,2	12	12,4
1962.	23	23,5	15	23,3	38	46,8
1963.	34	.	20	.	54	70,8

Mint a táblázat, mind a grafikon jól mutatja e tekintetben a fejlődés tendenciáját. Az első két-három évben mérsékelt a fejlődés, 1962-ben a legnagyobb mértékű, a grafikon ez évben ivol a legmeredekebben. Kissé mérsékeltebb, de igen jelentős az 1963. évi továbbfejlődés is.

A traktorok számának növekedése mellett figyelemreméltó azok összetétele is. A tsz. traktorállománya korszerű összetételét illetően, hátránya azonban az, hogy nem egységes, hanem többféle típusba tartozó - 3011-es, K25-ös, U28-as, T28-as, stb. van állományukban.

A traktorállomány korszerű összetételének magyarázata az, hogy a Lenin Tsz. traktorállománya tulajdonképpen csak az utóbbi 4 évben,

a modern traktorok tömeges munkabeállítása során alakult ki.

Az évek folyamán az Universal traktor állománya növekedett nagyobb mértékben, szántó traktorokból csak annyit tartanak, amennyi a nehezebb gépi munkákhoz, elsősorban a talajmunkákhoz szükséges.

A traktorkihasználás alakulása:

1 traktorra jutó ledolgozott műszakok száma

Évek	Lenin	Országos
1959.	148	202
1960.	.	216
1961.	241	262
1962.	151	203
1963.	173	.

A Lenin Tsz. traktorkihasználása minden évben az országos szint alatt van. Ennek oka földterületeik rendkívüli szétszórtsága, és az egyes földtáblák közötti nagy távolság, így a traktorok sok időt vesztenek utban. A traktorkihasználás mértékének kedvező alakulása várható 1964-től, az üzemegység-rendszerre történő átszervezéstől, ugyanis a gépek kihelyezése 3 központ köré csoportosítva csökkent a gépek utbantöltött idejét, bár még így is számottevő távolságokat kell megtenniük.

A fogat- és traktorsűrűség alakulása:

Év:	1 redukált kettes lófogatra jutó szántóter kh.		1 traktoregységre jutó szántóter. kh.			
	L.Tsz.	Ellátottsági fok	L.Tsz.	Ellátottsági fok:	Orsz.	Ellát. fok:
1958.	86	alacsony				
1959.	77	"	1347	alacsony	256	közepes
1960.	62	közepes	398	"	193	"
1961.	66	"	405	"	173	"
1962.	74	alacsony	132	nagas	146	nagas
1963.	77	"	125	"		

1958-ban a Lenin Tsz-nek még nincs egyetlen traktora.

Amint a számadatok mutatják, kezdetben a fogatsűrűség volt a nagyobb és a traktorsűrűség az alacsonyabb, később ez az arány megváltozik, s a gépesítés fokozásával a traktorsűrűség nő, a fogatsűrűség pedig csökken.

Az előző táblázat jól szemlélteti, hogy a Lenin Tsz-ben - a gépesítést illetően - 1962. volt a fordulópont, illetve az ugrás-szerű változás éve. 1961-ben még ugyanis alacsony a traktorollátottsági fok, 1962-ben pedig már - minden átmenet nélkül - magas, ugyanez évben pedig a fogatsűrűség közepesről alacsony szintre esik.

Ha a traktorsűrűség Lenin Tsz-i adatait összehasonlítjuk az országos mutatókkal, a szám adatok, de az ábra méginkább világosan mutatja, hogy 1959-ben még a Lenin Tsz-ben egy traktorra még jóval több, mintegy ötször akkora területet jutott, mint országos viszonylatban. 3 év eltelte után viszont a Lenin Tsz. egy traktoregységére már jóval kevesebb földterület jut, mint országos viszonylatban. A fejlődés üteme tehát a Lenin Tsz-ben sokkal nagyobb, gyorsabb ütemű, mint az országos átlagok alakulása.

A Lenin Tsz. fontosabb munkagépei:

Megnevezés	1960.	1961.	1962.	1963.
Fontosabb talajművelő gépek:				
Traktoreke	3	5	26	33
Traktoros kultivátor	3	5	12	15
Traktoros borona	-	21	31	31
Egyirányu tárcsa	2	-	3	3
Hengerek	8	8	4	15
Fogasok	124	42	75	44
Fontosabb vető- és szórógépek:				
Traktoros sorvetőgép	5	17	11	14
Traktoros négyzetvetőgép	2	5	5	5
Traktoros műtrágyaszóró	2	3	11	18
Fontosabb betakarítógépek:				
Traktoros fűkasza	4	5	8	10
Traktoros járvasílozó	-	4	2	7
Répakiosztó	-	-	3	4
Traktoros aratógép	3	6	3	13
Cséplőgép	-	-	4	4
Arató-cséplőgép	-	-	3	3
Egyéb betakarítógép	3	3	9	9

A traktorállomány kialakításával egyidőben a Lenin Tsz-ben gondoskodtak a megfelelő munkagépállományról is, a munkagépellátottság ugyanis alapvető tényezője a traktorkihasználásnak is. 1960. előtt csak fogatos munkagépek voltak, így pl.: fogatos aratógépek, lőgerblyék, lánbboronák, stb. Az első traktoros munkagépeket 1960-ban vásárolták, ugyanis ekkor már tíz traktoruk volt, ettől kezdve fokozatosan növekedett munkagépállományuk.

A traktorok munkagépellátottsága

Ha a munkagépek számát összevetjük a rendelkezésre álló erőgépállománnyal évenként, akkor azt tapasztaljuk, hogy a Lenin Tsz. traktorainak munkagépellátottsága nem megfelelő.

A traktorok fontosabb talajművelő gépekkel való ellátottsága - az 1963. évet vizsgálva és az össztraktorállományhoz viszonyítva - szintén nem megfelelő. Így pl. a traktorok ellátottság 60 százalékos, a kultivátorral való ellátottság 27 százalék, a boronával való ellátottság 57 százalék, a hengerrel és tárcsával való ellátottság pedig még a fenti százalékoknál is rosszabb. A fontosabb talajművelő gépek közül a fogasokkal való ellátottság a legjobb: 81 százalék. Országos viszonylatban a traktorok traktoreke ellátottsága 1962-ben 88,6 százalék, tehát magasabb, mint a Lenin Tsz. százalékaránya. Az egyéb talajművelőgépek traktorellátottsága is jobb országos viszonylatban, mint a Lenin Tsz.-ben.

Ha azonban a talajművelő-gépellátottságot a szántótraktorok és talajművelő munkában valóban résztvevő univerzál traktorokhoz viszonyítjuk, akkor jóval kedvezőbb a munkagépellátottság foka. Ilyen értelemben ugyanis például a Lenin Tsz. minden traktorához volt 1963-ban pl. traktoreke.

A vető- és szórógép ellátottságot akkor mérhetjük fel legjobban, ha az egy vetőgéppel optimális időben gépesíthető munkaterületet /kh-t/ összevetjük az adott gazdaságban az egy vetőgépre, vagy szórógépre jutó munkaterülettel.

A vető- és szórógép ellátottság:

Megnevezés	A munkaterület megnevezése	Egy munkagépre jutó munkater.		Egy munkagéppel optimális időben gépesíthető munkaterület
		Lenin Tsz. 1962.év végi állomány alapján kh.	mezőgazd. Tsz.-ek kh.	
Sorvetőgép	Őszi kalászosok	203	231	150-200
	őszi tak.kev.			
Kukoricavetőgép	kukorica és silókukorica	283	386	160-180
Műtrágyaszóró	a szántóterület 30 %-a tavaszi munkacsúcsra	169	123	100-120

A számadatok meggyőzően bizonyítják, hogy a vető- és szórógépekkel való ellátottság sem a Lenin Tsz.-ben, sem a mezőgazdasági tsz.-ekben országosan általában nem megfelelő mértékű 1962-ben. Legjobb a munkagépellátottság - mind a Lenin Tsz.-ben, mind a mező-

gazdasági tsz-ekben sorvetőgépekből, legrosszabb a kukoricavetőgépekből. A Lenin Tsz. ellátottsága sor- és kukoricavetőgépekből jobb, mint a mezőgazdasági tsz-ek országosan, viszont műtrágyaszórók tekintetében rosszabb ellátottsága. Azonban ilyen alacsony vető- és szórógép ellátottság mellett is győzték - kissé erősebb ütemben bár, s kissé olhuzódóbb munkavégzéssel - a szükséges vetési és műtrágyaszórási munkák végzését.

A betakarítórépekkel való ellátottság teljesen kielégítő. Főként a kalászosok munkagépellátottsága nem megfelelő a Lenin Tsz-ben, ezért pl. 1963. nyarán is még - egyedül az aratásban - segítettek a gépállomás gépei. Az egyéb betakarítási munkák munkagépellátottsága megfelelő általában. Így pl. cukorrépa lazításnál egy munkagépre 1962-ben 113 kh., 1963-ban pedig már csak 90 kh. jutott.

A nem mindenben kielégítő munkagépellátottság ellenére az általános gépesítési színvonal a Lenin Tsz-ben magasabb, mint az országos szint, ugyanis ahol nem győzték saját géppel, ott a gépállomás segítségét kérték.

Általános gépesítési színvonal:

É v :	100 kh. mezőgazdasági területre jutó traktor és kombájn munka /nh/	
	Lenin Tsz.	Országos
1959.	446	453
1960.	575	411
1961.	645	447
1962.	608	457
1963.	584	

A főbb munkák gépesítési foka: Gabonaaratás gépesítési foka:

É v :	Lenin Tsz.	Mezőgazd. tsz-ek	Mezőgazd. összesen
1958.	99,3	84,9	19,3
1959.	92,5	56,5	25,7
1960.	72,1	53,3	42,6
1961.	98,5	69,1	65,8
1962.	100,0	77,5	73,8
1963.	100,0		

Cukorrépa betakarítás gépesítési foka:

É v :	Lenin Tsz.	Mezőgazd. tsz-ek	Mezőgazd. összesen
1958.	100,0	33,0	16,4
1959.	90,9	34,4	13,4
1960.	68,5	30,4	35,8
1961.	68,5	31,6	36,7
1962.	68,5	31,3	35,3
1963.	100,0		

100 kh. géppel vethető növény vetésterületére
jutó gépi vetés:

É v :	Lenin Tsz. Mezőgazd.tsz-ek Mezőgazd.összesen		
1958.	100,0	.	.
1959.	82,0	.	.
1960.	94,0	60,0	44,0
1961.	92,0	71,0	63,0
1962.	92,0	77,0	69,0
1963.	93,0		

100 kh főbb kapás-területre jutó gépi kapálás:

1958.	.	88,0	18,0
1959.	69,0	81,0	29,0
1960.	67,0	88,0	59,0
1961.	91,0	79,0	64,0
1962.	93,0	94,0	76,0
1963.	95,0		

100 kh. főbb szántóföldi szalasztak. területre jutó
gépi kaszálás:

1958.	45,0	72,0	42,0
1959.	160,0	71,0	62,0
1960.	65,0	74,0	85,0
1961.	100,0	83,0	97,0
1962.	112,0	111,0	127,0
1963.	120,0		

/A Lenin Tsz. 1961. 1962. és 1963. évi adatai becsült adatok/.

Mint a számadatok mutatják, a főbb növénytermelési munkák gépesítettsége a Lenin Tsz.-ben szinte minden évben felülmúlja az országos arányokat. A gépesíthető munkafolyamatokat - az első évektől kezdve - igyekeztek gépesíteni, s a gépesítés nyomán felszabaduló munkaerőt pedig gazdálkodásuk belterjesítésére fordították. Kiváló gazdasági eredményeiknek ez is egyik fontos tényezője.

Főprobléma - mint ezt a hagymatermesztés részletes vizsgálatánál már láttuk - főterményük, a hagymafélék termesztésének gépesítése. Itt ennek a problémának a megoldása jelenthetne "forradalmat" a termelésben.

A növénytermelés gépesítettségi foka tehát igen jó, az országos szintet meghaladó. A gépesítésben elért eredményeik nyomán nőtt a munka termelékenysége, csökkentek a költségek, s az emberek munkája is könnyebb lett.

Az állattenyésztés gépesítése

Az állattenyésztés szinte teljesen gépesítetlen, egész területén mindössze csak szecskavágógépeket alkalmaznak. Az állatállomány

közvetlen takarmányellátása is fogatos munkával történt 1964-ig. Igen fontos feladat az állattenyésztés gépesítettségének a megoldása, mivel a költségek csökkentésében ennek van a legfontosabb szerepe.

Gépi járművek

Megnevezés:	1960.	1961.	1962.	1963.
Szenőlygépkocsi	-	1	1	1
Tehergépkocsi	4	4	4	8
Pótkocsi	5	9	20	25
Zetor	-	6	7	18

A szállítások megszervezése és kellő mértékű ellátása is igen fontos feladat. A fogatok szerepe e tekintetben egyre inkább csökken. Mind a fogatok, mind a szállítógépek kihasználása megfelelő mértékű, sőt a szállítógépek a gazdasági szállítások mellett a nagyarányú munkaerőszállítások miatt túlságosan is igénybe vannak véve, munkacsúcsok idején. A szállítójárművek ilyenkor nyújtott munkanapokkal dolgoznak.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy míg a növénytermelés gépesítettségi foka magas, az állattenyésztés gépesítettségi foka szinte a 0 százalék körül van.

Üzemi- és munkaszervezet

A termelőszövetkezetek üzemi- és munkaszervezete "a termelés irányításának felépítését, a közös termelés üzemén belüli tagolását és a tagok munkaszervezetét foglalja magában."/1/

Egy-egy tsz. üzemi- és munkaszervezetének kialakítása nem valószínűsíthető meg egyszerre, egyik napról a másikra, hanem rendszerint hosszabb és állandóan változó fejlődési folyamatnak az eredménye, amely mindig az adott tsz. sajátosságaihoz - így pl. a tagok száma és szociális összetétele, a földterület nagysága, területi elhelyezkedése, megosztása műveleti akkordok szerint, a rendelkezésre álló anyagi eszközök, az adott gazdasági egység létrehozásának körülményei, stb. - alkalmazkodik.

Üzemi szervezet a tsz. életének nem minden időszakában bír egyforma jelentőséggel. Így pl. egy-egy tsz. megalakulása idején - különösen a kevés taggal és kevés földdel induló tsz.-eknél - a központi kérdés nem az üzemi szervezet kialakítása, hanem a közös munka végzése, azaz minél nagyobb erőfeszítéssel dolgozni a közös anyagi alapok megteremtése érdekében. Természetesen a fejlődés folyamán a tagok és a földterület növekedése miatt e kerülhetetlenül szükségessé válik a tsz. sajátos viszonyaihoz alkalmazkodó üzemi szervezet kialakítása, s amint erősödik, fejlődik egy adott tsz., úgy egyre inkább központi kérdéssé válik a jól működő üzemi- és munkaszervezet kialakítása, ill. a meglévő kibővítése és állandó továbbfejlődése.

A fenti általános elv érvényesült a Benin tsz. üzemi- és munkaszervezetének fejlődésében is.

Az üzemi szervezet mind három eleme: 1./ a közös gazdálkodás vezetése, irányítása, de különösen az 2./ az üzemi- és 3./ munkaszervezet kialakítása igen kezdetleges szinten indul meg a tapasztalatok szinte teljes hiányában. A tsz. vezetői a legkezdetibb időpontban csupán saját megfontolásaikra, majd később egy-két általuk ismert hazai üzemszervezési tapasztalatokra támaszkodtak. /Pl. a makéi Uttörő tsz. üzemszervezési tapasztalatai/. Így a járatlan uton nehéz volt a haladás. Kezdeti lassabb ütemű fejlődés, időleges visszaesések, állandó újabb és újabb kísérletezések, utkeresések jellemzik a Benin tsz. üzemi- és munkaszervezete fejlődésének útját, amely nyomán azonban a tsz. vezetői tapasztalatokban egyre jobban és jobban gyarapodtak, s tapasztalataik, valamint szakmai ismereteik gyarapodása révén egyre jobban fejlesztették és tökéletesítették az üzemi- és munkaszervezet rendszerét, míg végül felülkerekedve a nehézségeken biztosan, célretörően látják

szoron lévő feladataikat, s - a felmerülő hibák felszámolásával - meg is valósítják azokat.

A Lenin tsz. vezetésének, üzemi- és munkaszervezetének a megalakulás évétől kialakult és azóta alkalmazott rendszerét, s e szervezet kialakulása folyamatát fejlődésében és részleteiben az alábbiakban fogjuk áttekinteni.

I. A vezetés

A vezetés egy-egy tsz. jó vagy rossz gazdálkodásának alapvető tényezője. Azokban a gazdaságokban, amelyekben a vezetők adottságai, irányító képességük, szaktudásuk s áttekintésük a gazdálkodásról megfelelő, tehát képességeik és gyakorlataik révén alkalmaznak a vezetésre, azokban a tsz-ekben a gazdálkodás általában eredményes. Viszont amelyek gazdaságban a vezetőknek a fentebb megjelölt alapvető tulajdonságaik hiányoznak, ott jó eredményre csak a legritkább esetben lehet elérni. Éppen ezért komoly felelősség egy-egy gazdaság számára a legmegfelelőbb, vezetésre leginkább alkalmas embereknek a kiválasztása, akik széles látókörrrel és megfelelő szakmai ismeretekkel rendelkeznek, s akik az adott viszonyoknak a sokoldalú mérlegelése alapján mindig ki tudják választani azokat a tényezőket, amelyek a gazdálkodást leginkább előmozdítják.

1. A kollektív vezetés szervei és működésük

A termelőszövetkezetekben kollektív vezetés van. A tsz. köz- és küldött gyűlése, vezetősége, pártszervezete és különböző /elő- és ellenőrző-, szociális-, stb. /bizottságai tulajdonképp együttesen képezik a vezetéset, bár a különböző kollektív szervek a vezetés különböző feladatait látják el.

A közgyűlés a tsz. legfőbb vezető szerve, ez dönt minden alapvető fontosságú kérdésekben, s azok a határozatok, amelyek így kollektív alapon születnek, a közösség minden tagjára kötelezőek.

A közgyűléseket a Lenin tsz-ben hosszú időn át - 1955-től 1962-ig - elég gyakran, havonként hívták össze. A közgyűlés feladata az elnök, a vezetőség, a különböző bizottságok tagjainak megválasztása, az éves terv megvitatása, a zárszámadás jóváhagyása, tagok felvétele és kizárása, s ezeken túl is minden alapvetően fontos - a gazdaságot érintő - kérdésben határozni.

A Lenin tsz. sajátos viszonyaiból következőleg azonban mindinkább nehezebbé vált a közgyűlések összehívása. Legfőbb objektív akadályai a következők voltak.

1./ a tagok száma már 1959-ben jóval meghaladta a 200 főt,

s az ezt követő 2 évben 900-ra ill. 1259-re emelkedett.

2./ A tagok e ymástól és az üzemi központtól távol laktak, ugyanis 1958-tól a kiszombori terület egy része, 1961-től pedig egy újabb, és még távolabb eső terület, Bogárró lakói csatlakoztak a tsz-hez.

3./ Nem rendelkeztek és nem rendelkeznek valamennyi tag befogadására alkalmas helyiséggel sem.

A fenti körülmények már 1960-ban, de különösen 1961-ben sürgősen követelték a változást e területen.

A változás 1962-ben következett be, amikor a közgyűlés jogköréből részben a havonként összehívott küldöttgyűlésekre ruházták. A küldötteket a munkacsapatok - a csapat létszámától függően - a legjobban dolgozó, s az e megvizatásra legmegfelelőbb tagok közül választották. Általában 2-3 tag és a munkacsapatvezető képviselt egy munkacsapatot. A küldöttek küldőiket minden esetben tájékoztatták a küldöttgyűlés határozatairól. / A vezetőségi tagok beosztásuknál fogva tagjai voltak a küldöttgyűlésnek./

A legdöntőbb kérdésekben azonban továbbra is a közgyűlés határozott. Évenként két közgyűlést hívtak össze: egy terv- és egy zársz. madásjóváhagyót. Ezt a rendszert alkalmazzák 1963-ban is.

1964-től, az üzemegység rendszerre történő átszervezéstől nincsenek küldött gyűlések, hanem - üzemegségenként 2 havonként tartanak közgyűléseket, s a 3 üzemegységben hozott határozat együttesen képezi az egészet. Továbbra is megmarad az nban az egész gazdaság viszonylatában az évenkénti 2 összevont közgyűlés, a tervtárgyalás és zárszámadás jóváhagyó.

Vezetőség / Igazgatóság /

A tsz. gazdálkodását a közgyűlések ill. küldöttgyűlések közötti időben a vezetőség irányítja. A vezetőség tk. tsz. közgyűlése határozatainak végrehajtó szervezete a főbb kérdésekben, s a közgyűlésnek tartozik felelősséggel. Tagjai nagyobb % -ban a termelés különböző ágazataiban dolgozó, s a termeléshez jól értő, a közösség érdekeit becsükttel képviselő tagok, akiket a közgyűlés bíz meg e feladat elvégzésével, kisebb % -ban pedig függetlenített vezetők.

A vezetőség összlétszámát és ebben a függetlenített vezetők számát 1955-től a következő kimutatás szemlélteti:

Évek	A vezetőség ösz- létszáma	A vezetőségben a függetleni- tett vezetők száma .
1955	7	1
1956	7	1
1957	7	1
1958	7	1
1959	9	1
1960	9	2
1961	13	2
1962	13	2
1963	15	4
1964	17	7

A tsz. elnöke a megalakulás évétől egyben a vezetőség elnöke is. 1960-tól 1963-ig még az elnökkel egyes képviselte a függetlenített vezetőket a vezetőségben, 1963-ban még a párttitkár és főkönyvelő 1964-ben pedig a fentiek mellett még 3 üzemegységvezető.

A vezetőség nem függetlenített tagjait a 3 üzemegység területéről az egyes területi tagjailétszámaának arányában választják a vezetőségbe. Munkájukért külön javadalmazást nem kapnak, azonban egy meghatározott feladat érdekében a vezetőség több napra is függetlenítheti őket a fizikai munka végzése alól, s a közgyűlés ilyen esetben ezekre a napokra külön javadalmazást állapíthat meg számukra. /Azok a függetlenített vezetők, akik nem tagjai a vezetőségnek, tanácskozási joggal vesznek részt a vezetőségi üléseken./

Vezetőségi üléseket mindvégig - kivéve az 1956-57-ik évet - két hetenként tartottak és tartanak.

A vezetőség meghatározott és előre elkészített munkaterv alapján végzte és végzi munkáját, természetesen a tervezettől voltak és vannak eltérések, ha a szükség úgy kívánja. Egy-egy vezetőségi ülésen az egyes felelősök beszámolóit nyíltan - ért kelik az elvégzett munkákat, majd meghatározzák a feladatokat.

Évek folyamán kialakult gyakorlat szerint a vezetőség a gazdálkodás a különböző ágazatait a következő megosztásban tárgyalja évenként.

Tavasszal, nyáron, ősszel a növénytermelés kérdéseit, és ugyanezen időszakokban még - különösen az őszt és tavaszt illetően - az állattenyésztés kérdéseit tartja első sorban szemelött. Félévkor és év

végén pénzügyi problémák kerülnek e körbe. A kertészeti, segédüzemági és értékesítési feladatokat pedig általában akkor, amikor időben a legtöbb probléma merül fel ezekkel kapcsolatosan.

A termelőmunka irányítása mellett gondoskodik a vezetőség a szervezeteti demokrácia betartásáról, a tagok jogainak és köteleseégeinek érvényesüléséről, és általában minden olyan kérdésben dönt, amely nem tartozik a közgyűlés hatáskörébe.

Ellenőrzőbizottság. Ez is a közgyűlés által választott kollektív szervezet, s így a közgyűlésnek tartozik felelősséggel. A tagok ezen a bizottságon keresztül gyakorolnak felügyeletet a vezetés, ill. a gazdálkodás különböző területein dolgozó személyek felett. Hatáskörük kiterjed a tsz. működésének és gazdálkodásának minden területére. A Lenin tsz.-ben a kezdeti időszaktól kezdve működik Ellenőrző Bizottság. Természetesen az első években e bizottság tagjai kezdetleges módon látták el feladatukat, de az évek folyamán fokozatosan "hozzánőttek" feladataikhoz. Megtartják a kötelezően előírt vizsgálatokat, s az ellenőrzés tényekről jegyzőkönyvet vesznek fel. A tapasztalt hibák felfedése nyomán javaslatot tesznek a hibák kijavítására, s súlyosabb esetben felsőbb szerveknek is jelentést kell tenniük.

Ellenőrző munkájuk időtartamára a bizottság tagjai mentesülnek egyéb munkáik végzése alól, s a fő munkaterületükön végzett munkájuk szerinti munkaegységjöváírásban részesülnek.

Az Ellenőrző Bizottság tagjainak a száma a tsz. fejlődésével együtt növekedett. Először 3 tagja volt, később 5, majd 7 lett, u.i. a fúziók révén mindegyik kollektív szervezetbe választottak a fiziónálali tsz.-ek tagjai közül is tagokat.

Fegyelmi Bizottság. A mindenkori Fegyelmi Bizottság feladata az, hogy a felelős fegyelmi ügyeket kivizsgálja, és a vétséget elkövetőkkel szemben a megfelelő fegyelmi büntetést alkalmazza. Fegyelmi Bizottság is működött a Lenin tsz.-ben a kezdeti időszakoktól kezdve.

E bizottságnak is igen komoly feladata van, s éppen ezért nagy élettapasztalattal rendelkező tagokból áll, akik kellő körültekintéssel, a tények sokoldalú figyelembevételével tudnak határozni igazságosan egy-egy kérdésben. Természetesen végsősoron a közgyűlés határoz a fegyelmi ügyekben is, vagyis a Közgyűlés a Fegyelmi Bizottság határozatát megmásíthatja. A Lenin tsz. Fegyelmi Bizottsága igazságos ítéleteit, jó meglátásait éppen az bizonyítja, hogy határozataikat a

Községülés eddig még mindig elfogadta.

Szociális és Kulturális Bizottság. Feladata segíteni a tsz. vezetőségét a szociális és kulturális feladatok megoldásában. A többi választott kollektív bizottsághoz hasonlóan munkájáért a községülésnek tartozik felelősséggel. A tsz.-ben az első évektől kezdve működik ez a bizottság. Általában 5 fő volt a tagja, 1963-tól azonban a tagok létszámának nagymértékű növekedése miatt már 7. A Szociális és Kulturális Bizottság tevékenysége különösen 1961. óta lendült fel. A szociális és kulturális alap készpénzben állrendelkezésre, amelynek felhasználására éves tervet készítenek. A rendelkezésre álló összeget - amely 1963-tól már a jövedelem 3 %-a - a szociális és kulturális igényeknek megfelelően arányosan osztják el, mégis elsősorban a betegségi-, szülési- és temetési segélyek kifizetését biztosítják, majd a rendkívüli segélyezést.

Javaslatuk alapján készítette a tsz. azt a határozatot 1961-ben, hogy minden tag részére, aki 1 hónapjánál tovább beteg, havi 700 Ft-t, szülőanyának pedig 1950 Ft-t fizessenek /2 évi tagság után/. Ha pedig valakit a tsz. iskolára küld, annak napi 35 Ft-t adnak arra az időre, ameddig a termelő munkából kiesik. 1963-tól pedig betegségi segélyt nem 30 nap, hanem már 8 nap után fizetnek. Ezenkívül házassági, bevonulási segélyt adnak, és a fertőző betegeknek 2 évre biztosítanak segélyt.

Az elaggott, munkaképtelen tagok száma is több 100 fő a tsz.-ben minden évben. Ezek fejadagjáról földjáraadék keretében gondoskodik a tsz. és időközönként segélyt is ad a szülőmukra.

Kulturális vonatkozású kiadásai főként: televíziók, rádiók, kulturális termékek fenntartása, hanglemezek, könyvek vásárlása, utazások térítése, stb.

A szülőemberek utánpótlás érdekében évi 5000 Ft. ösztöndíj-alapot létesítettek 1962-től.

A sportcélokra történő ráfordítás elsősorban a labdarúgó csapat kiadásait fedezi.

A tsz. pártszervezete. A tsz.-nek megalakulása óta van pártszervezete, az első években azonban még csak néhány tagból állott ez a szervezet. A párttagok száma az évek folyamán fokozatosan emelkedett, bár az össztaglétszámához viszonyítva elég alacsony.

Hosszabb időn át egy alapszervezete volt a tsz.-nek, a területek növekedése révén azonban újabb alapszervezetek létrehozása vált szükségessé, különösen az egymástól távolfekvő területi sajátosságok miatt. Így pl. 1964-ben a mezőgazdasági üzemességben külön pártalapszervezet működik.

Néhány év óta az alapszervezetekben belül ágazatokra szervezett pártcsoportokat hoztak létre. Így minden alapszervezeten belül általában 3 pártcsoport működik: a növénytermelés, az állattenyésztés és a segédüzemek pártcsoportja. A párttagok megoszlása az egyes üzemágak és munkaszervezeti csoportok között nem arányos.

Igy például előfordul, hogy bizonyos munkacsoportban egyetlen párttag sincs, a másik munkacsoportban pedig pl. három is, bár a pártszervezet vezetői évek óta törekszenek az arányosabb elosztás megvalósítására. A pártszervezet, a párttagok az nban így is átfogják a tsz. egész gazdálkodását.

A tsz. pártszervezet feladata: a tsz. politikai munkájának irányítása s ezzel párhuzamosan a tsz. gazdasági vezetésének a segítése, valamint a tsz.-be működő tömegszervezetek munkájának irányítása és összefogása.

Politikai munkáját illetően felvilágosító és szervező munkával harcol a pártszervezet a párt politikájának megvalósításáért. Ennek érdekében szerveznek rendszeresen szabad pártnapokat, a téli időszakokban pedig a politikai továbbképzések különböző formáit és fokozatait, amelyekben pártonkívüliek is részt vesznek.

A politikai feladatok szervezésén tula tsz. pártszervezete rendszeresen foglalkozik a gazdasági vezetés kérdésével is, a legmészesemenőkig igyekezik a gazdasági feladatok megoldásában segíteni, mozgósítani az embereket e feladatok megoldása érdekében. E célt szolgálta az 1962. évben szervezett munkaverseny is, amely a szocialista üzem cím elnyeréséért folyt. E versenyben a tsz. országos versenyben az ötödik, a megyei versenyben az első helyre került.

A KISZ szervezetnek is jelentős szerepe van a lendületes gazdasági és fokozottabb politikai munka kibontakoztatásában, a Kisz tagok száma azonban e ég kevés. Jelenleg 3 alapszervezet működik a három üzemegység területén.

KISZ ifjúsági munkacsoportok már évek óta működnek a tsz.-ben mind a növénytermelés és állattenyésztés, mind a segédüzemi tevékenység körében. E munkacsoportok komoly termelési feladatok elvégzését vállalták és végzik, s a Kiszfiatalok kivesszik a részüket a társadalmi munkák végzéséből is.

A téli időszakban KISZ-oktatásban vesz részt a fiatalok nagy része, s kultúrcsoportjaik is működnek.

A tsz. futbalcsapatát is a KISZ szervezte meg, amely általában közepes eredménnyel szerepel az üzemi bajnokságokon.

Tevékenységük tehát többirányú, munkájuk javítása a szervezet tagjainak még fokozottabb aktivizálásával és a taglétszám

növelésével érhető el.

A Nőtanácsnak is jelentős szerepe vana tsz. életében, hiszen a tagok közel 50 %-a nő. A nőtanács elsősorban a nők problémájával foglalkozik. A termelőmunkával kapcsolatos kérdések mellett komoly felvilágosító munkát végez a nők körében. Évenként sok sikeres kulturális rendezvény is dícséri tevékenységüket. Színelőadások, színelőadások kapcsán teszik emelik emlékeztetessé a nőnapot, gyermeknapot, stb. de más alkalmi rendezvényeken is igyekeznek kellemes időtöltést biztosítani a tsz. tagjainak. Különböző hasznos tanfolyamok, pl. szabás-varrás tanfolyam szervezésével a nők téli hasznos foglalkoztatását igyekeznek előmozdítani. Tevékenységük igen pozitívan értékelhető.

2./ Az üzemvezetés. Szervezete és feladatai.

Míg a kollektív vezetés "szervei általában a gazdálkodás vitelének fő kérdéseit szabják meg" az üzemvezetés - mint szakvezetés - közös gazdálkodás mindennapi termelő tevékenységét " /:2. :/ irányítja. Az üzemvezetés a kollektív vezetés határozatainak végrehajtó szervezete a közös gazdálkodás mindennapi tevékenységét illetően.

Az üzemvezetés szervezete általában a függetlenített - vagy részben függetlenített, illetve vezető munkájuk után bizonyos külön javadalmazásban, általában munkaadysági juttatásban részesülő - vezetőket foglalja magába.

" Az üzemvezetés szervezetébe tartoznak: az elnök, elnökhelyettes, főüzemgazdász, mezőgazdászok, a főkezelő, az üzemegység-vezetők, a bányavezetők, munkacsoportvezetők, a műhely- és gépcsoport-, stb. vezetők. /3./

Ha a mindennapi életben egy adott sz. vezetőjéről beszélünk, akkor általában ezekre az emberekre gondolunk, a valóban, a tsz. mindennapi munkáját a nevezett vezetők irányítják, természetesen a kollektív vezetőszervek határozatai alapján.

" Az elnök a tsz. felelős vezetője és törvényes képviselője ... fő feladata a közgyűlés és vezetőség határozatainak végrehajtása és ellenőrzése." /:4.:/ Az elnök feladata - az általános elvek mellett - a különböző időszakokban különbözőképp jelentkezik. Természetesen az első években voltak a legnehezebbek. Akkor még szinte minden - a közös gazdálkodást illető - tapasztalat nélkül kellett a vezetés nehéz feladatát ellátni, így érthető, hogy kezdetben inkább ösztönös, mint tudatos volt a gazdálkodás ügyeinek intézése. Az első évben csu-

pán a gépállomástól egy kihelyezett agronomus segítette az elnök munkáját a szakmai, gazdasági kérdésekben, adminisztrációs munkákban pedig egy könyvelő, de az sem volt különösebben járatos a pénzügyi dolgok kezelésében. 1958. után már könnyebbé vált az elnök feladata, mivel az időtől főmezőgazdászta a kalmazott a tsz., s ezenkívül két könyvelő és két brigádvezető is segítette munkáját. A legnagyobb segítséget a főmezőgazdász jelentette, ugyanis így a főirányítás nehéz feladata már megoszlott. 1959-ben a főállattenyésztői státusz betöltése újabb segítséget jelentett az elnök számára. A termelés két fő területe a növénytermelés és az állattenyésztés - így külön-külön is felelős vezetőt kapott. 1960-tól pedig - az elnökhelyettes beiktatásától - feladata specializálódott. Elnök és elnökhelyettes egyéni ismereteik, gyakorlatuk és érdeklődésük alapján a gazdálkodás különböző feladatait megosztották. Így 1960-tól a gazdálkodás általános irányításán és ellenőrzésén túli feladata az állattenyésztés helyzetének állandó figyelemmel kísérése, - a szakvezetők bevonásával - az irányítása, ellenőrzése, valamint a gazdasági képviselete más szervek felé. Az elnök a tsz. megalakulása 1955 óta vezetője a Lenin tsz.-nek. Vezetésre való rátermettsége, irányító képessége, a gazdálkodás áttekintésének képessége, jóindulata, igazságossága s közel egy évtizedes vezetői tapasztalata döntő tényező mind a tagság, mind pedig a vezetés munkájának eredményességében.

Az elnökhelyettes " az elnök első munkatársa" /:5:/ Az elnökhelyettesre általában mindaz vonatkozik - munkáját illetően - ami az elnökre. Az elnök távollétében teljes joggal irányítja a gazdálkodást. Az elnök és elnökhelyettes között a kapcsolat igen jó, egymás véleményének kikérése nélkül semmiben sem határoznak. A Lenin tsz. elnökhelyettesének a már vázolt, az elnökhelyettesítését illető munkájában külön feladata a növénytermelés, a segéd- és melléközemények tevékenysége és az áruértékesítés állandó figyelemmel kísérése, irányítása és ellenőrzése.

Főmezőgazdája 1958-óta van a termelőszövetkezetnek. A mezőgazdászok száma a gazdálkodás növekedésével párhuzamosan növekedett. 1958-ban 1, 1959-ben 2, 1960-ban 4, 1961-ben, 4, 1962-ben 4, 1963-ban 7, 1964-ben 6 mezőgazdája volt, illetve van a tsz.-nek.

Mint a számadatok is mutatják, a tsz. figyelemmel fordít arra, hogy a tsz. gazdálkodást jól képzett megfelelő gyakorlati tapasztalattal rendelkező szakemberek segítsék, hiszen ők tengetnek legtöbbet a korszerű gazdaság megteremtéséért, s a tsz. gazdasági adottságaiban rej-

...növén termelés szakmai irányítása mellett

lő lehetőség a gépek közvetlen központi irányítása is. Az ő feladata a növénytermelés szakmai irányítása, s hosszú időn keresztül ezt egyedül oldotta meg, Pedig a Lenin tsz. sajátos adottságaiból következően ez igen nehéz feladat. /: Nagy terület, a területek nagymértékű szétszórtsága, a belterjes kúturák magas termelési aránya, stb. miatt. / A súlyos objektív nehézségeket azonban ellensúlyozták és ellensúlyozzák a főmezőgazdász kiváló személyi és vezetői tulajdonságai. Így mindeneke őtt a magasfokú szakmai ismeret, nagy gyakorlati tapasztalat, a gazdálkodás egészének áttekintő képessége, széleskörű üzemtani és termelésteknikai ismeretek, a gazdaság szinte minden ágában megfelelő jártasság, jó szervező készség, kellő határozottság és következetesség, s általában: az a nagy hivatásszeretet, amely valóban szinte minden nehézséget le tud küzdeni. 1964-ig a főmezőgazdász feladata volt a növénytermelés szakmai irányítása mellett a fogatok és gépek közvetlen központi irányítása is.

1963-tól a növénytermelés és munkáját egy kertészmérnök és egy üzemgazdász segíti.

A kertészmérnök feladata a növénytermelés és az öntözéses kertészet munkáinak irányítása.

Az üzemgazdász a statisztikai adatszolgáltató munkákat végzi, segíti a tsz.-t a gazdálkodás megszervezésében, a munkaszervezet kialakításában, a munkafeladatok szervezésében, stb.

Főállattenyésztője 1959 óta van a gazdaságnak.

Feladata az állattenyésztés szakmai irányítása.

Nagyon megnehezíti munkáját, hogy az állattenyésztés telpje egymástól távol 3 központ /: Kiszombor, Rákos, Makó:/ köré csoportosodva helyezkednek el, s hogy az állattenyésztés általában, objektív adottságaiban kizárólagos szintű. Beosztott mezőgazdász az állattenyésztés területén nem dolgozik.

A főkönyvelő feladata a számvitel, pénz- és hitelgazdálkodás, valamint az adminisztrációs munkák irányítása. Számbavesz a közös vagyonban történt minden változást. Elszámoltatja a közös vagyon kezelőit, Dokumentációkkal rögzíti a gazdálkodás menetét, eredményeit, hibáit, vizsgálja a jövedelmezőségét. Így a főkönyvelő - a segítségére beosz-

tott könyvelők segítségével - bármikor be tud számolni számszerűen is a gazdaság egészéről, a vagyoni és pénzügyi helyzet alakulásáról, s minden, a közös gazdálkodást illető alapvető kérdésről.

A főkönyvelő munkájában 1960-ig 1, 1960-tól 3 beosztott könyvelő segíti.

Mind a főkönyvelő, mind a beosztott könyvelők, de az egész adminisztrációs munka is természetesen az évek folyamán nagy fejlődésen ment át. A kezdeti évek kevésbé pontos írásos rögzítő munkáját mindinkább pontos, egyező adatok rendszere váltja fel, különösen 1960, a kettőskönyvelés bevezetése óta.

A gépcsoport vezető gépészmérnök a géppark gépeinek karbantartási és javítási munkáit irányítja.

Az építészeti szakvezetője, az építész-mérnök az építkezések és épületkarbantartások szakirányítását végzi.

1963. óta van revizora és jogásza is a tsz.-nek.

A revizor feladata a tsz. valamennyi gazdálkodási ügykörét illető ellenőrző tevékenység.

A jogász jogi vonatkozású kérdésekben irányítja és képviseli a termelőszövetkezetet.

Üzemegység vezetők 1964. óta vannak a Lenin tsz. gazdaságában, mivel az üzemegységrendszert csak 1964-ben vezették be. Az üzemegységek élén mezőgazdasági szakképesítéssel nem rendelkező, de nagy termelésű tapasztalattal és gyakorlattal rendelkező, de nagy termelésű szakemberek állnak, akik korábban több éven át brigádvezetői minőségben dolgoztak. Az üzemegységvezetők a tsz. elnöke, illetve elnökhelyettese, valamint a közös gazdaság vezető szakembereinek irányítása alatt vezetik területük gazdálkodását, s felelősséggel tartoznak üzemegységük keretébe tartozó minden, a közös gazdaságot érintő kérdésről illetően. Munkájukat a Zombori és rákosi üzemegységnél egy-egy beosztott agronómus segíti.

A brigádvezetők a tsz. alapvető munkaszervezeti egységeinek, az állandó brigádoknak a vezetői, naponként irányítják és ellenőrzik a brigádtagok közvetlen termelő munkáját. A brigádvezető brigádjával állandóan együtt van, irányít, ellenőriz, naponként átveszi a munkacsoportoktól - minőségileg és mennyiségileg - az elvégzett munkákat. A brigád munkájáról rendszeresen beszámol a vezetőségnek. Összeköt a tagság és a vezetőség között. Szervező munkáján, felkészültségén, szaktudásán, előrelátásán, lelkületességén igencsak múlik. A Lenin tsz.-ben 1960-tól a növénytermelésben, a makói legnagyobb brigádnál 2 brigádvezetőt alkal-

maznak, majd 1962-ben számuk 4-re emelkedett, mivel a munkák megfelelő irányítása és ellenőrzése adott nagy brigád étszám mellett /:600:/ szükségessé tette több függetlenített brigádvezető beállítását.

Hogy a vázolt nagy felelősséggel járó feladatokat a brigádvezetők megvalósíthassák, ismereteiket állandóan gyarapítaniuk kell.

A munkacsapat vezetői feladata a tsz. legkisebb munkaszervezeti egységeinek, a munkacsapatoknak az irányítása. A brigádvezető utasítása alapján szervezik, irányítják és ellenőrzik a csapat tagjainak munkáját. A csapat teljesítményének elsődleges számbavétele is az ő feladatuk. A munkacsapatvezető a csapat legmunkásabb, letehetségesebb tagja, akinek tudását társai is elismerik és megbecsülik. Munkacsapatvezetők a Lenin tsz. ben csak a növénytermelésben vannak, ugyanis az állattenyésztésben csak egy évben szerveztek munkacsapatokat.

A vezetők munkájáról - a részleteken túl - általában is csak elismeréssel lehet szólni. Jó képességűek, magas szakmai ismeretűek, széles látókörűek, jószervező képességűek, képesek a gazdálkodás áttekintésére, s bár igen nagyok a rájuk bízott feladatok, képesek annak - addigi munkájuk alapján már bizonyítottan - megoldására. Minden problémát megvitatnak, megvitatnak. Világosan látják a feladatokat, helyesen mérik fel a szükségleteket, s mindig megtalálják a legcélravezetőbb módot a termelés és feladateiknek biztosítására, amely pedig ilyen nagy gazdaság esetében nem könnyű. Kellő határozottság, gyors cselekvőkészség és következetesség, munkaszeretet, gondos irányítás, rendszeres ellenőrzés jellemzi még a Lenin tsz. vezetőit. Kapcsolatok a dolgozókkal jó, bár ilyen nagy gazdaság esetében a személyes találkozás a központi irányítókkal egyre ritkább.

A vezetés nagy erőssége a vezetők tehetségén, rátermettségén túl, annak állandósága. A főbb függetlenített vezetőkben - pl. elnök, elnökhelyettes, főmezőgazda, főállattenyésztő, főkönyvelő - szinte egyáltalán nem volt változás.

A vezetés szinte minden tekintetben pozitív volta a Lenin tsz. gazdálkodásának egyik fő erőssége.

3./ Az üzemvezetés módszere.

Az üzemvezetés módszereinek a apja a Lenin tsz.-ben a vezetői munkaterületek határozott elkülönítése. Pontosan meghatározzák, hogy kinek mi a feladata, s ki-kik gazdája saját területének. A gazdaság mindennapi vezetési feladatait - legmagasabb szinten -

az elnök az elnökhelyettesssel osztja meg az előző fejezetben vázoltak szerint, s ugyanígy a különböző szakembereknek és alacsonyabb géosztásban a vezetőknek is megvannak a maguk speciális feladatai, így egymást kiegészítő utasítások szinte ki vannak zárva.

Fontos elv még, hogy a különböző szintű vezetők a közbeesők megkerülésével nem intézkedhetnek. Pl. sem az elnök, sem az elnökhelyettes nem adhat közvetlen utasítást a munkacsapat vezetőknek, vagy pl. a főmezőgazdász az üzemegységvezetők megkerülésével a brigádvezetőknek, az előbbi ugyanis a brigádvezető, az utóbbi pedig az üzemegységvezetők megkerülésével hatásköre. E rendszer betartásának a tisz. életében igen nagy jelentősége van, ugyanis biztosítja az egyértelmű vezetést, s ezen keresztül a munka rendjét.

Az üzemvezetés módszerei azonban leginkább a termelő munka folyamatos irányításán bontakoznak ki. A Lenin tisz-ben nagy gonddal és hozzáértéssel szervezik a mindennapi termelőmunkát.

A munkairányítás hosszabb, vagy rövidebb időre szólhat, s ennek alapján általában heti, illetve napi munkairányításról beszélhetünk.

A növénytermelésben mindkét munkairányítási módot alkalmazták és alkalmazzák a Lenin tisz-ben. Heti munkairányítást általában hét végén tartanak a felelős vezetők. Elnök, elnökhelyettes, főmezőgazdász és brigádvezetők - a mezőgazdász szakirányítása mellett - megbeszélik és értékelik a végzett munkát, majd meghatározzák a következő hét munkafeladatait. A munkafeladatok meghatározása vonatkozik a tagok növényápolási munkáira és a gépek és fogatok munkafeladatainak meghatározására egyaránt. A brigádvezetők ezután a feladatokat ismertetik a munkacsapatvezetőkkel, azok pedig a tagokkal. Így a tagok már a hét elején tájékozva vannak a heti teendőkről.

Napi munkairányítás is volt és van a Lenin tisz. növénytermelésében. A napi munkairányítás a főmezőgazdász és brigádvezetők napenkénti találkozásán, és a feladatoknak a napokra történő lebontásán alapszik. Lényege az, hogy minden tag már előző nap este tudja, hogy másnap hol fog dolgozni, s ha gépkocsival történik a szállítás, hol kell gyűlekezni, milyen munkaeszközt kell hozni, stb.

A növényterme és munkáinak időszakában minden nap találkoztak és találkoznak a brigádvezetők a főagronómmal este, de munkaidőben délután is általában.

1964-től, az üzemegység rendszer vezetésétől is van mind

heti, mind napi munkairányítás, és ez tulajdonképpen csak annyiban változott, hogy a brigádvezetők most nem közvetlenül a főüzemgazdász-tól, hanem közvetve az üzemegységvezetőtől kapják heti és napi munkafeladataikat.

Az állattenyésztésben általában csak heti munkairányítás van. Minden hét első napján megbeszélik az adott hét legfőbb feladatait, az elmúlt hét problémáit, stb. Itt ugyanis a feladatok hosszabb időre adóttak. A feladatokat a továbbiakban a brigádvezetők közlik brigádjuk tagjaival. A heti munkairányítás mellett azonban a brigádvezetők szinte naponta találkoznak a fő állattenyésztővel, ugyanis vagy az keresi fel őket munkahelyükön, vagy a brigádvezetők jönnek be, este a központi irodába.

Az üzemvezetés módszerének jó vagy rossz volta a munkák összehangolásban is jelesen megmutatkozik.

A munkák összehangolása két irányú feladatot jelent.

1./ Össze kell hangolni a munkát az egyes brigádok, ezen belül a munkacsapatok között. Ezt a Lenin tsz.-ben a brigádok és munkacsapatok közötti teljes együttműködés és segítség rendszerével oldják meg, így soha sem fordul elő, hogy egyik brigád pl. még alig időszzerű munkát végez, míg a másik brigád nagyon sürgető munkájával sem boldogul.

2./ Meg kell oldani a kézi, gépi és fogatos munkák megfelelő kapcsolódását. Ezt a Lenin tsz.-ben mindig úgy igyekeztek megoldani, hogy egyiknek se kelljen a másikra várakoznia, s ugyanakkor törekedtek a gépek galogos munkaerővel történő maximális ellátottságára, hogy ezáltal azokat jobban kihasználják.

A vezetés módszerei közül végül még kell említeni a folyamatos ellenőrzés módszerét, amely több szint, többszörösen és naponta valósul meg.

Elsőfokon a munkacsapatvezetők, majd brigádvezetők, ezután az üzemegységvezetők, főagronomus, végül a megfelelő felelős vezetők, elnök, vagy elnökhelyettes, ellenőrzi a munkákat. Ha kifogás merül fel, ezt azonnal a helyszínen közlik az illetőkesekkel.

Az ellenőrzés közvetett, de bevált módszere az, hogy a brigádvezetők - 1960-otól minden nap ún. napijelentéseket adnak le, amelyek tartalmazzák a munkában résztvevők számát és az elvégzett munkákat.

II. Üzemi- és munkaszervezet.

1./ Üzemi és munkaszervezet 1955-től 1963-ig.

A Lenin tsz. üzemi- és munkaszervezetének alapjai az 1955-től 1963-ig terjedő időszakban a termelés fő és azataira-növénytermelés, állattenyésztés, segéd- és melléküzemágak - szervezett állandó termelő brigádok. A fő termelési ágak szerint kialakított üzemi szervezet a szakirodalom egyöntetű megállapítása szerint /: :/ a termelőszövetkezetek megalakulásának általában első időszakában használható különösen eredményesen, mert "ez a gazdálkodás egyszerű tagolását" /: :/ adja, és "megfelel a közös gazdálkodás irányításában még nem gyakorlott vezetés felételeinek is" /: :/

Ezt a szervezeti felépítést a szakirodalom - szintén egyöntetűen - "a kisebb terület-, valamint a nagyobb új "/g/ tsz-ek számára tartja elősorban alkalmasnak, s hogy ez valóban így van, azt bizonyítja a Lenin tsz. szervezeti felépítési tapasztalatai is. A Lenin tsz. mindkét minőségben alkalmas az ezt a szervezeti formát, először, a kezdeti években mint később területi tsz., később pedig mint állandóan növekvő "új, nagyobb" terület tsz. Ez a termelés fő és azataira szervezett üzemi szervezet éveken át megfelelően, jónak bizonyult, azonban a tsz. területének nagyarányú megnövekedése, különösen pedig területeinek egymástól távol fekvő és egymástól teljesen elkülönült volta az utóbbi években már nagyon megnehezítette a közös gazdaság áttekintését, s mindez arra figyelmeztette a tsz. vezetőséget, hogy a szervezeti forma már nem alkalmas feladata betöltésére, hogy ezen változtatni kell.

Igy került sor az 1964. évvel a korábban alkalmasított üzemi- és munkaszervezet átalakítására, a brigádszervezetről az üzemegység szervezetre, amely a gazdálkodás szervezésének már nagyobb magasabb formája.

Küzdelmes és problémákban is gazdag fejlődés útját az alábbiakban részletesen ismertetem.

Mivel a Lenin tsz. üzemi és munkaszervezete az évek egymásutánjában szinte szakadatlanul alapvonását megtartva bár, de változott, ezért az évek egymásutánjában évenként ismertetem a fejlődés vonását megtartva. Ha nem sokbanis, ha csak egy- két vonásban, illetve kísérletben is, de mindegyik év hozott bizonyos változást, s ezeknek az éveknek a tapasztalatai kitöltötták és szilárdították meg a Lenin tsz. üzemi- és munkaszervezeti alapformáit, s a kísérletek, próbálkozások sikeres vagy sikertelen volta így, az évenkénti fejlődés vonalában

mérhető le leginkább.

a./ A növénytermelés munkaszervezete

Mintegy 4 éven át a Lenin tsz. gazdálkodásában szinte teljesen szántóföldi növénytermelés folyt, így természetesen munkaszervezetet is csak a későbbi időkben jelentkezik a maga speciális vonatkozásában, jellegzetességeivel.

Mint a Lenin tsz. egész üzemi és munkaszervezetében, úgy a növénytermelésben is az állandó, azonban taglétszámukban mindig növekvő brigádok, s ezeken belül a munkacsapatok képezték a termelőmunka fő szervezési formáit 1964-ig.

A kezdeti években azonban tulajdonképpen még nem volt szükség különösebb munkaszervezet kialakítására. Kis területen, kevés taggal kezdték meg működésüket. S bár már az első évben, 1955 őszén létrehozták azokat a szervezeti egységeket - egy brigád 3-4 munkacsapat - amelyek ha kezdetleges fokon is, de magukba hordták későbbi szervezeti felépítésüket csiráit, ezek tulajdonképpen inkább csak elméletileg léteztek. Elnököket és még néhány függetlenített vezetőt is választottak az első évben, de ez a vezetői tisztség, illetve vezetői tisztségek ez időben még nem jelentettek tulajdonképpen függetlenítést, ugyanis a fő cél a közös munka volt: azaz minél nagyobb erőfeszítéssel és igyekezettel dolgozni a tulajdonukat képező közös földön. Amikor a kora őszi esős idő beállta miatt a gépállomás a vetési munkálatok egy részét már nem tudta elvégezni, a tagok - az elvileg meglévő munkaszervezeti formákat félretéve - egy emberként valamennyien kézzel vetették a kölcsönként vetőmagot, s valóban ez a munkaszervezeti formákat is áttörő erős emberi összefogás volt a kezdeti időszakban a Lenin tsz. legnagyobb ereje. Így az első évben - ez évben meglévő szervezeti formák ellenére sem volt más a tsz., mintegy meghatározott földterületen a termelés munkáit közösen végző emberek csoportja, akik minden nagyüzemi tapasztalat nélkül szövetkeztek abban a reményben, hogy jobb életet teremtenek. 1956.-ban fokozatosan növekedett a tsz. tagjainak a száma. Bővítették az előző évi munkaszervezőket, elsősorban újabb munkacsapatokkal, így 1956. őszéig 6 munkacsapat dolgozott 1 brigádon belül, 4 női és 2 férfi munkacsapat.

Sem a területfelosztás, sem más speciális szervezési forma nem volt ez évben, a brigádvezető beosztotta a munkacsapatokat egymás mellett, s így dolgoztak. 1956-ban kevés volt a földterület, a tagok

sokszor munkanélkül volt k, s más tsz-ekbe is elmentek dolgozni a Lenin, illetve akkor még Haladás nevű tsz. munkaegység fizetése nagyságának elénében.

A kezdeti siku, de mégis fejlődésnek indult tsz. eredményei 1956. -őszre nemcsak gazdaságilag, de szervezeti tekintetben is erősen megtörté, s a törés nyomán a tsz-ben munkaszervezeti tekintetben is erős visszaesést jelentett az 1956/57-es év.

A termelőszövetkezet ekkor I. típusú tszcs. szervezete módjára művelte a rendelkezésre álló földterületet, s ez a művelési forma az 1955-ös első gazdasági év munkaszervezési formáihoz képest is erős visszaesést jelentett. A taglétszám arányában egynélően szétosztották a földet, s ki-ki a maga földterületén külön gazdálkodott. A közös munka előző évi gazdasági tapasztalata azonban ez évben már éreztette hatását, ha kezdeti formában is, nevezetesen: az emberek kisebb csoportjainak összefogásában a fontosabb munkákat illetően. Ketten, három, de gyakran négyen, öten is "összefogtak", s egymást segítve végezték el a növényápolás fontosabb munkálatait.

1957. őszével ismét III. típusú tsz-é alakultak, de ez év őszén még nem került sor költségsőbb üzemi és munkaszervezet kialakítására, amivel az őszi betakarítást ki-ki az előző évben kiosztott földterületen egyénileg végezte el, s a tulajdonképpeni közös munkák így csak a vetési munkálatokra korlátozódtak, ezt pedig éppugy, mint megalakulásuk - 1955 - évében, együttes erővel, munkaszervezeti formák alkalmazása nélkül végezték el. 1958. Az első gazdasági év tapasztalatátlanúsága, a második év visszaesése után ez az év volt az első, amely alaposabb újratekintést jelentett.

A termelőszövetkezet az 1958. évvelemény taglétszámban, mind pedig földterületben erőteljes fejlődésnek indult. A tagok létszáma év végére 150-re a földterület pedig közel 800 kh-ra emelkedett.

Ilyen körülmények közepette már szükségessé vált bizonyos munkaszervezeti kialakítása.

A munkaszervezet kialakítását ez évben, de az ezt követő években is a tagok települési viszonyai határozták meg. A Lenin - akkor még Haladás nevű - tsz. tagsága és földterülete 1958-ban két, egymástól meglehetősen távol fekvő helyen, Makón és Zomboron települt, s ez a körülmény a birgádok szervezésének lehetőségét eleve meghatározta.

Két birgádot szerveztek egyégy brigádvezető irányítása alatt, egyiket Makón, a másikat Kiszomboron fekvő földterületeik megműve-

lésére. A két brigád különböző létszámu, a makói kb. 90, a zombori kb. 60 főt számláló. A beépített tagok földterületeinek különböző, egymástól távol elhelyezkedő volta így sajátos helyzetet teremtett, amelykhez a munkaszervezet kialakítását is alkalmazni kellett. Mind a földterület, mind a tagok kb. 2:1 arányban /:Makó nagyobb arányszámával:/ oszlottak meg, s a nagy távolság miatt így nem lehetett az egyes brigádok számára azonos területi és művelési feltételeket teremteni, hanem mindegyik brigád a maga földterületén, a maga sajátos, egymástól eltérő feltételei között gazdálkodott.

A munkaszervezési mód azonban mindkét helyen azonos volt. A brigádok és munkacsapatok szervezésénél figyelembe vették a tagok önkéntes jelentkezését a munkacsapatokba, lakhelyüket, rátermettségüket, szakképezettségüket, tapasztalatukat, vagyis azt, hogy egyéni gazdálkodásuk idején milyen munkában szereztek különösebb jártasságot. Ezt a szervezési elvet később is megtartották, s ez önkéntesség jelentőségére legjobb pl., hogy ha újabb tag jelentkezik felvételre, jelentkezésével egyidőben már azt is bejelenti, hogy kinek a munkacsapataba szeretne dolgozni, bár még fel sem vették.

A brigádok vegyes brigádok voltak, s ezeken belül mindkét helyen külön férfi és külön női munkacsapatokat alakítottak. A munkacsapatok létszáma is azonos volt, általában 10-12.

A munkaszervezést 1958-ban részben brigád keretekben, részben tagonkénti területfelosztással oldották meg. A tagonkénti területfelosztást csak a belterjes kultúrák tekintetében alkalmazták, de itt is munkacsapatok keretében, s ezenbélül egyéni területvállalás alapján. Egy-egy munkacsapat a rá jutó területrészt egy táblában, egyhelyen kapta meg, ellentétben más országos hirtsz-ekkel, mint pl. a barcsi Vöröscsillag tsz., amelyben a tagok a brigád területén nem egy táblában kapták meg a rájuk jutó területrészt, hanem minden táblából kaptak egy arányos részt. Így a munkafeltételek a tagok számára szinte teljesen azonosak voltak, másrészt így lényegében közös brigádmunkát végezhettek az egyéni területfelosztás ellenére is. A tagok itt az egyéni területre is közös gyülekező helyről együttesen mentek ki, illetve együtt szállították ki őket. Kétségtelen, hogy ez egy kidolgozottabb munkaszervezési mód. Az egyenlő feltételeket a belterjes tsz. benugyigyekeztek biztosítani, hogy pl. ha egy munkacsapat belterjes kultúrát jobb, közelebbi helyen kapott, akkor más növényfélésekből viszont kedvezőtlenebb feltételűt adtak neki.

A munkahelyre történő kiszállítást sem volt még megszervezve ez évben a Lenin tsz.-nél, általában ki-ki munkacsapatától függetlenül maga végezte az egyéni felosztású területen a szükséges munkákat. A betakarítást azonban közösen végezték. A külterjes növényfélések megmunkálása is közös volt.

1959-ben ismét 2 brigád volt, egy Makón, egy pedig Zomborn. Az aránytalanság - a fejlődés sajátos körülményeiből adódóan - tovább nőtt a két brigád között, a makóiak 200, a zomboriak továbbra is 60 tagja volt.

A fejlődés tendenciája tehát a Lenin tsz.-nél a belépések nyomán nem újabb brigádok szervezése hanem a meglévő létszámának és területének fokozatos növelése, hogy így a belépők könnyebben azonosulhassanak amár ott kialakult kollektívával, könnyebben átvehessék azok munkastílusát.

1959-ben a Lenin tsz. munkaszervezete egy lépéssel előbb haladt, megszüntették az egyéni területfelosztását a belterjes kultúrákra is, s ehelyett a munkacsapatokénti területfelosztást alkalmazták.

1960. Az 1960-as felfejlesztés mind a makói brigád, /kb. 280 fő:/ taglétszámát erősen megnövelte. A makói területen új munkaszervezési móddal kísérleteztek ez évben. A belterjes kultúrákat két brigád között osztották meg maximálisan törekedve ezek azonos munkafeltételeinek megteremtésére. Egy pl. a két brigád létszáma azonos volt, /:130-140:/, mindkettőnek 2 brigádvezetője volt, a munkacsapatok száma is azonos volt a brigádon belül, stb. Egyenlő feladatok elvégzésére tehát egyenlő erők álltak rendelkezésre. Ilyen jellegű munkaszervezettel ért el kitűnő eredményeket a makói. Uttörő tsz. hosszú időn keresztül 4 brigád viszonylatában, a Lenin tsz.-nél azonban ez a munkaszervezési mód nem volt eredményes. Helytelen, egymás kárának örülő egészségtelen versengés alakult ki a két brigád tagjai és vezetői között, amely egyre inkább fokozódott, s a tagok ideges hangulata, állandó felhangoltsága, ilyen módon veszélyeztette a tsz. egységét. Személyi ellentétek is mélyítették a meglévő nehézségeket, úgyhogy a munkaszervezés ilyen módját a Lenin tsz.-ben azután soha sem alkalmazták.

Zomboron egy brigád volt, s ez sikeresen birkozott meg az adott évi rendkívüli nehézségekkel, Ugyan a fölfejlesztés révén nagyon sok különböző helyen lévő kis parcellát is meg kellett művelni, amely rendkívül megosztotta a munkaerőt, azonban a parcellákat is egy-egy munkacsapat közös munkával művelte meg.

1961-64-ig - kisebb változtatások mellett - a növény termesztési és munkaszervezeti felépítése tulajdonképpen azonos volt. Ekkora alakult ki az az irányítási és munkaszervezési rendszer, amelyet ezután mindvégig a kalmaztak. 1961-ben Mak-n a két brigád alapozott munkaszervezési módot felszámoltak, egy nagy központi-
lag irányított brigádot hoztak létre itt is.

A brigád létszáma kb. 600 fő, Kiszomboron továbbra is 250 fős növény termesztő brigád volt, s ez évben egy újabb, távolabb lévő terület is csatlakozott a Lenin tsz-hez, Bogárczó, a brigádlétszám itt 50. A brigádok létszáma - mint láthatjuk - a területi adottságokból következőleg nagyon eltérő, a munkaszervezési elv azonban most is azonos.

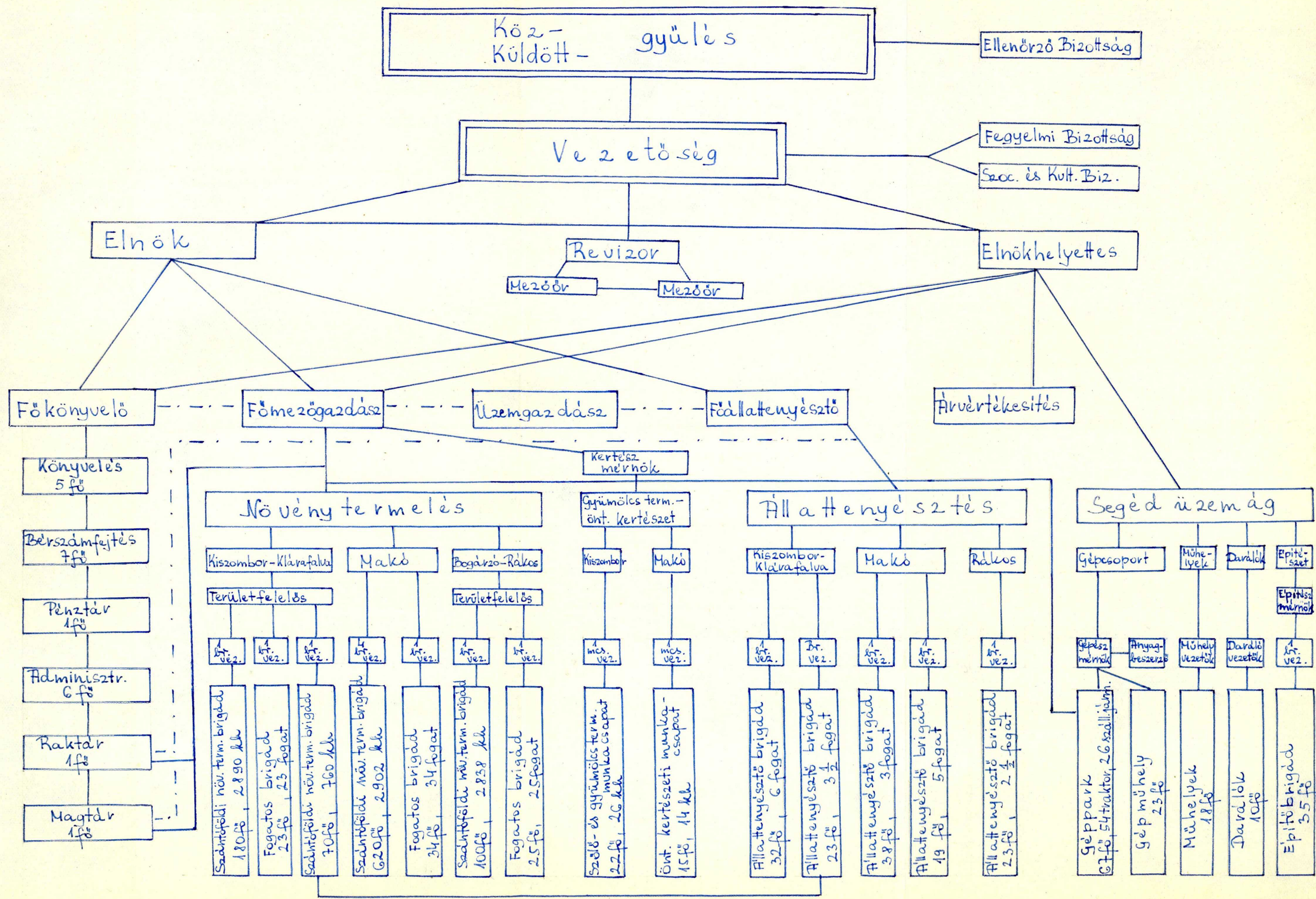
Területenként /:Maké, Kiszombor, Bogárczó:/ egy-egy nagy vegyes központilag - a főagronómus által - irányított brigádot hoztak létre. Egy-egy nagy vegyes brigád külön női és külön férfi brigádokra tagolódott, s ezeken belül szintén külön a nőknél és külön a férfiaknál munkacsapatokat szerveztek.

A munkacsapatok között csak a belterjes kultúrákat osztották fel. Minden táblát annyi részre osztottak, ahány női munkacsapat volt, s ezután sorshuzás alapján döntötték el, hogy melyik munkacsapat hol dolgozik. Területet tehát csak a női munkacsapatnak osztottak és osztanak ki, a férfi munkacsapatnak nincs terület kiosztva. A férfi brigád a nehezebb munkákban segít a női brigádnak, kiszorítja azokat a nehezebb munkákat elvégezni, ezenkívül a nagyobb fizikai erőt igénylő kapálást, aratást, és betakarítást végzik. Nők ilyen munkákat viszont általában nem végeznek. Természetesen ha a férfi munkásokat nehezebb munkán nem tudják foglalkoztatni, akkor ezek is a női munkacsapatok mellett a soronlévő munkákat végzik.

A munkacsapatok gyakran kisegítik egymást, addig nem mennek át másik táblába, még egy adott helyen a munkák be nem fejezve. Ilyenkor a kisegítő munkacsapat a fő terület ellenfele végén áll be a területbe.

Általában mindegyik brigád a maga területén végzi a növénytermelés munkáját, de adott esetben egy-egy sürgősen elvégezendő növényápolási, vagy betakarítási munka elvégzésére a nagy távolságok ellenére is elviszik, átszállítják az embereket. Pl. előfordulhatott, hogy Rákostól is vittek át embereket Zomborra, vagy fordítva.

A Lenin Tsz. 1963. évi üzemi - és munkaszervezete

A bit brigádoknak is vezetője volt.

Természetesen az volt a cél mindig, hogy a lehetőség szerint minél kevesebbet szálítsák az embereket, hiszen a szállítások növelik az üzemi költségeket, de ha szükség volt, a termelés sikeres érdekében ezt is megtették. Általában Makóról szállították az embereket - a szükségletnek megfelelően - ugyanis a hely közonti fekvése miatt ez volt a legelőszőrűbb, ezenkívül itt mutatkozott leinkább munkaerő felesleg.

A területenkénti egy brigádrendszer a Lenin tisz. Makórakéntában jól bevált, ezt a munkaszervezési módot alkalmazták a leírt formában 1961-től, s az üzemegységrendszer közvetlen munkaszervezési elve is ezen alapult.

A területek felosztása egy-egy helyen több brigád között nehezebbé tette volna a gazdálkodás áttekintését, az egybként is - éppen a területi széttagoltság, sőt szétagrozottság miatt - nagy nehézségekkel küzdő termelészövetkezeti vezetők számára, s a területek szétmérése a különböző brigádok között a legközség határába, a közel 100 bi toktagban fekvő termelészövetkezeti területen, ez nagyon sok többletmunkát is jelentett volna.

1962. Szintén 3 nagy vegyes brigád volt, közel azonos létszámmal, mint 1961-ben, s a munkák szervezése is ugyanolyan mint az előző évben, változás csupán a brigádvezetők számában és a munkacsoportok létszámában volt.

1962-ben ugyanis a tagsággal egyetértésben - ahol arra szükség volt, így Makón és Zomboron, növelték a brigádvezetők számát. Makón 2 helyett 4, Zomboron egy helyett 2 brigádvezető dolgozott ezután.

Másik változás 1962-ben, hogy növelték munkacsoportok létszámát, az eddig 10-14 főről általában 20-22-re. Így a munkacsoportvezetők is nagyobb részt vállaltak a felelősségből, s ez a brigádvezetők munkáját is segítette.

1963-ban újabb terület és létszámnövekedés mutatkozott. Új területként Klárafalva jelentkezik, a korábbi helyeken viszont a létszám bővül, így azonos munkavégzési feladatok mellett szükségessé vált a vezetők számának növelése, így az egyes - Makótól távolabb fekvő területekhez - területfelelősöket osztottak be. A területfelelősök rendszere tulajdonképpen átmenetet képez az üzemi és munkaszervezésében a brigádrendszerrel az üzemegységrendszerrel, amelyet éppen a következő

évben, 1964-ben szervezték meg.

Az 1963. év egyben a termelés különböző ágazataira szervezett brigádszerű teljes kialakulását és csúcspontját is jelenti a Lenin tsz.-ben. Az 1963. évi üzem- és munkaszervezetet a mellékelt kimutatás szemlélteti.

Gépi és fogatmunkák szervezése.

1961-ig a fogatokat a növénytermelő brigádokhoz osztották be, tehát nem voltak külön fogatos brigádok. 1961-től azonban különválasztották a fogatosokat a növénytermelő brigádtól, s külön fogatos brigádot szerveztek, természetesen a növénytermesztő brigádok kiegészítésére.

A gépek és szállítóeszközök azonban egészen 1964-ig központilag kezelésben voltak, s azokat a főmezőgazdász irányította, összehangolva a munkákat a növénytermesztő brigád munkáival.

A zöldségtermelés munkaszervezete

Üntözéses zöldségtermelés 1959 óta van a Lenin tsz. gazdaságában, így munkaszervezésről is ezeitől beszélhetünk. Általában 14-20 ember dolgozott a zöldségtermelésben. Ezek egyes években külön brigádot, más években viszont csak munkacsapatot alkottak, a gyakorlat azonban azt bizonyította, hogy mivel kevés a létszám ezen a területen elegendő csak a munkacsapatot szervezni e munkák végzésére.

1962-ig a főmezőgazdászhoz tartozott ezen munkák irányítása is. 1962 óta kertészmérnök irányítja az itt dolgozó munkacsapat munkáját. A munkacsapatvezető tőle kapja az irányítást, amelyet azután a munkacsapat tagjaival együttesen végrehajtanak. A munkacsapatvezető nem függetlenítt.

A szőlő- és gyümölcstermelés munkaszervezete

A szőlő- és gyümölcstermelés kisebb jelentőségű a Lenin tsz.-ben. Az itt dolgozók létszáma 16-20 általában, indokoltabb tehát itt is a munkacsapatszervezett kialakítása. A munkacsapatvezető nem függetlenítt itten. A gyümölcstermelést is 1962 óta kertészmérnök irányítja. A munkaszervezési elv azonos a zöldségtermesztésével elmondottakkal.

A szántóföldi növénytermesztésről mint láttuk termelőtevékenységét a Lenin tsz.-ben a területenkénti egy növénytermelő brigádszerűre építették. Minden évben annyi szántóföldi növénytermelő brigádjuk volt, - kivéve 1960-ban a makói területet -, ahány nagyobb,

viszonylag jól központosítható terület tartozott a tiszéhez. Így pl. 1958-ig csak Makón volt földterülete a tisz-nek, s csak egy növénytermelő brigád volt Makón. 1958 és 1960 között Makón és Kiszomboron voltak földterületei, így két növénytermelő brigád volt, mindegyik területen egy-egy. 1961-től 1963-ig Makón, Kiszomboron és B. gárzón volt földterülete a tisz-nek, s így 3 növénytermelő brigád volt, 1963-ban pedig Kéráfalva csatlakozásával négyre emelkedett aszántóföldi brigádok száma.

A brigádok száma a különböző adottságok következtében igen eltérő volt, pl. 1963-ban 70 és 620 voltak a szélső határok. Az új belépők mindig az adott terület brigádjához csatlakoztak, tehát a területenkénti egy brigád létszáma és területe az évek egymásutánjában fokozatosan növekedett. Így lett a makói brigád 1955. évi 40-45-ös létszámából 1963-ra 620, a 4ombori 1958-évi 60-as brigádlétszámából pedig 1963-ra 180. Ez a fejlődési mód a Lenin tisz-ben - tekintve a területek nagymértékű széttagoltságát - helyesebb volt, mintha az új belépőkből új brigádokat szerveztek volna, vagy ha a régi brigádokat időről-időre átszervezték volna.

A brigádezetők száma is - a terület, illetve brigádlétszámától függően - különböző volt, 1963-ban a szélső határok 1-4-e tekintetben.

Alapvető sajátossága a Lenin tisz. növénytermelésének munkaszervezetében az is, hogy a brigádterületek nem voltak szigorúan kötöttek, ugyanígy a különböző területek munkaerőellátása is erősen eltérő volt, pl. Rákoson munkaerőhiány, Makón munkaerőfelesleg volt, így embereket szükség szerint a feladatoknak megfelelően "mozgatták". Ez azonos feltételek megteremtése korlátozott és sajátos volt, ugyanis a különböző, egymástól távol fekvő területek adottságai különbözők voltak. Ezt a közel arányos vetésterületek kialakításával, illetve az előző bekezdésben jelzett munkaszervezési móddal igyekeztek kiegyenlíteni.

Jellemző még a fővonalak megtartása mellett - a munkaszervezési módok változó volt a szinte évenként. Így pl. 1958. az egyéni területfelosztás, 1960 az egy területen több brigád szervezési kísérletének éve. 1961-től viszont a kollektív művelési mód a jellemző.

Az ismertetett változások a Lenin tisz. vezetőinek szüntelen próbálkozásai jobbát akarása hívta életre, s ezek egy állandó fejlődés vonala mind magasabbra ível.

b./ Az állattenyésztés munkaszervezete

Az állattenyésztők termelőmunkája sok tekintetben különbözik a növénytermelők munkájától, mégis az állattenyésztésben dolgozók munkaszervezete alapjaiban hasonló a növénytermelés munkaszervezetéhez, az alapvető hasonlóság mellett azonban sajátos eltéréseket is mutat. A Lenin tsz. állattenyésztése munkaszervezetének alakulását szintén időrendben mutatom be.

A Lenin tsz.-ben az állattenyésztés területén dolgoztak már 1955-től, de a néhány állatgondozó éveken át nem alkotott külön brigádot. 1959-ben Zomboron már 11-12 fő dolgozott az állattenyésztésben, de még mindig a növénytermelő brigádvezetők felügyele alatt dolgoztak.

Az első különálló állattenyésztő brigádot 1960-ban szervezték. Az évben 2 állattenyésztő brigád létesült: Makón egy 16 fővel és Zomboron egy 13 fővel, egy-egy brigádvezető vezetésével.

A létszám mindkét helyen igen alacsony, tulajdonképpen csak egy-egy munkacsapatnak megfelelő, az állatállomány számára szükségessé váló helyek egymástól meglehetősen távol eső volta azonban két különböző brigád szervezését tette indokolttá. A Lenin tsz.-ben tehát az állattenyésztő brigádokat is a területi adottságok, az állatok területi elhelyezkedése alapján alakították ki. Az állattenyésztésben vegyes állattenyésztő brigádok voltak és vannak, azaz az első vétől kezdve mindegyik helyen nemcsak egy bizonyos állatfajt, hanem általában többféle állatot tartottak. Ezt szintén az adottságok, a rendelkezésre álló épületek - mint objektív adottságok - határozták meg.

A vegyes állattenyésztő brigádokat állatfajonként és hasznosítási irányonként külön kezelték és kezelik az állatokat, s lehetőség szerint külön is helyezik el azokat egy épületen belül is, leghatékabban külön csoportban, s így a jelzett szempontok szerint a munkaszervezés is elkülönült. A brigádokon belül 1960-ban a kiéletszám miatt munkacsapatokat nem szerveztek.

Az egy gondozóra bízott állatok száma fajonként, hasznosítási irányonként különböző. Az épületek technikai felszerelési színvonala tekintetben nem jelent különbözőséget, mivel általában régi, korszerűtlen felszereltségű istállókban történik az állatok nevelése. A tehenészetben például 12-14 tehenet lát el egy gondozó kézfifejével, általában a legkezdetibb időszakból, az itatásos borjunevelésig 30-40, anyakocáknál 35-40, sertéshizaldáknál 1950-200 állatot.

1961-ben továbbra is 2 brigád volt az állat tenyésztésben, Makón és Zomboron is egy, csupán létszámban volt jelentősebb növekedés. Mint két helyen általában kétszeresére nőtt az állat tenyésztő brigádok száma, s ez évenként állónként munkacsoportokat is szerveztek a brigádok között.

A munkák menete egyébként az évben is azonos volt az előző évvel, azzal a különbséggel, hogy ebben a brigádvezetőkön túl, állatfajonként még külön egy szakvezetőt is állítottak be, aki a különböző, egymástól sokszor 10-20 km-re lévő, de azonos állatfajtájú állatoknak a gondozását irányította. Ezt a szervezési formát "szakosított"-nak nevezték. Az öt állatfaj mindegyikének volt egy szakirányítója. A főállat tenyésztő maga is az egyik legjelentősebb állatfaj, a szarvasmarhatenyésztés közvetlen irányítója volt az általános kötelességei és feladatai mellett. Ez a szakosítási rendszer azonban nem vált be a Lenin tisz. -ben. A szakirányítók szüntelenül jártak egy helyről a másikra, a területi brigádvezetőknek külön-külön kellett azok irányítását fogadni, s a sok munka nem járt különösebb eredménnyel. A következő évtől 1962-től éppen ezért megszüntették ezt az ún. "szakosított" rendszert.

1962-ben tovább növekedett az állatállomány létszáma ugyanahogyan mind Makón, mind pedig Zomboron a meglévő egy-egy brigád számát kétszeresére kellett felemelni. A 4 brigád együttes létszáma 100 körül volt. Mivel mindkét helyen a két állattenyésztő telep egymástól meglehetősen távol volt, ezért kellett külön brigádokat létrehozni. A brigádok létszáma azonban általában igen alacsony volt s éppen ezért ez év őszétől a munkacsoportokat megszüntették. A brigádvezetők közvetlenül irányították és ellenőrizték a gondjaikra és felügyeletükre bízott 20-25 ember munkáját, s így a közvetlen felügyelet révén még világosabban tudták látni a problémákat.

A megszünt munkacsoportok helyébe az egyik zombori brigádban ott, azonos beosztásban több ember, pl. 5-6 dolgozott együtt, felelősöket, ahol pedig különböző beosztású emberek dolgoztak, ott istállófelelősöket állítottak be. Ezek a felelősök semmilyen plusz munkadíjazásbannem részesültek, de felelőséggel tartoznak a brigádvezetőknek, sőt egyes esetekben bizonyos adminisztrációs munkákat is elvégeznek, pl. tej átadása írásbeli munkái, stb.

A zombori telep kivételével azonban a felelősök rendszere nem működik. A többi helyeken - mint a brigádvezetők mondták - mindenki a maga munkájáért felel, hiszen azonos beosztásban gyakran csak 2-3

ember dolgozik s ez nagyon kevés.

1963-ban tovább növekedett az állattenyésztő brigádok száma 5-re. Kettő Makón, kettő Zomboron és egy Klárafalván működik. Működési elvük azonos az előbbieken elmondottakkal. Fejlődés ez évtől - bár korábban is történtek ez irányban kísérletezések - különösen abban mutatkozik, hogy lehetőség szerint bizonyos foku specializálásra törekedtek az egyes állattenyésztő telepek munkáját illetően. Az irányítás menete is egészen kialakult és gördülékeny lett 1963-ra.

Az állattenyésztő brigádok takarmányellátásáa 1960-tól mindig azonos rendszerű. A különböző területeken az állattenyésztő brigádok mindegyikének saját takarmányellátása van. Mindegyik állattenyésztő területen - az állatok létszámától függően - néhány fogat és megfelelő számú fogatos végzi a takarmányok beszállítását az istállóhoz, s az alon behordása is az ő feladatuk. A trágya kihordását is kezdetben ők végezték, később, az adott körülményektől függően - egyes helyeken az állatgondozók, ismét másutt az udvaros, stb. a telepen mindig rendelkezésre álló egy ló, vagy szamárfogat segítségével.

A takarmányosokhoz tartoznak még a takarmányelőkészítők is, akik az adott utasítás szerint keverik a rendelkezésre álló takarmányt, és végzik a takarmány előkészítésével kapcsolatos összes munkákat.

A takarmányosok létszámuk alacsony voltuk miatt sohasem képeztek külön munkacapatot.

A munkákat minden állattenyésztő telepen kezdettől kezdve meghatározott munkarend szerint végzik, amelyeket a helyi körülményeknek megfelelően alakítottak ki. A gyakorlatban kialakult napi munkarend általában csak a téli és nyári időszakokban tér el némiképp. A brigádvezetők mind a takarmányfelhasználás, mind a különböző munkák végzését rendszeresen ellenőrzik.

c./ A segédüzemnek munkaszervezete.

A segédüzemeket a Lenin Tsz-ben központilag irányítják, tövénységük közvetlenül az elnökhelyetteshez tartozik.

A segédüzemek egyes csoportjainak felelősei - így a gépcsoport vezető, műhelyek és darálók vezetői és az építő brigád vezetője -

rendszeresen tartanak megbeszélést az elnökhelyetessel, közösen megbeszélnek a feladatokat, a munkák elvégzésének sorrendjét bizonyos időszakra, s az egyes részfelelősök azután a hozzájuk tartozó emberekkel gondoskodnak a munkák elvégzéséről, vagyis ők a szak-

munkák irányítói és szervezői a maguk munkaterületének. Az elnökhelyettes tehát az egyes szakvezetőkön keresztül irányítja a segédüzem-ág munkáját. Az egyes szakvezetők munkái után bizonyos munkaegység-jóváírásban részesülnek.

Az építőbrigádon belül munkacsapatok is vannak, s ez a felosztás lehetővé teszi, hogy az építőbrigád különböző munkacsapatai egy időben több helyen is végezhessenek munkát.

A napi munkairányítás közvetlenül az egyes szakágak felelőseinek a feladata, a felmerülő problémák megoldásában azonban végsősoron az elnökhelyettes dönt.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a Lenin Tsz. vázolt - ágazati brigádszervezetre alapult üzemi- és munkaszervezete, amelyet mintegy 8 éven át alkalmaztak, a bemutatott viszonyok között jól bevált. A terület igen nagymértékű megnövekedése és rendkívüli széttagoltsága /3 központi terület~~et~~ körül/ azonban az utóbbi években sürgetőleg követelte ezen üzemi szervezet átalakítását, ugyanis az óriási terület teljes központi irányítása nagyon megnehezítette a kevés szakvezető munkáját, ellenőrző tevékenységét. Minden nagyobb, de részkérdések irányítása is túlzottan megosztotta a vezetés figyelmét, felaprózta tevékenységüket. Szükségessé vált tehát a vezetés szervezetét a megnövekedett feladatokhoz igazítani, azaz a feladatok megosztásával megkönnyíteni a munkák szakszerű irányítását és ellenőrzését. Ez az igény már 1963-ban is megmutatkozott, megvalósítására azonban csak 1964-ben, az üzemegységrendszerre történő átszervezéssel került sor, ez azonban nem jelent merőben új üzemi és munkaszervezést, mivel az üzemegységeken belül megtartották a korábban használt és jól bevált munkaszervezési módokat.

2./ Üzemi-és munkaszervezet 1964-től

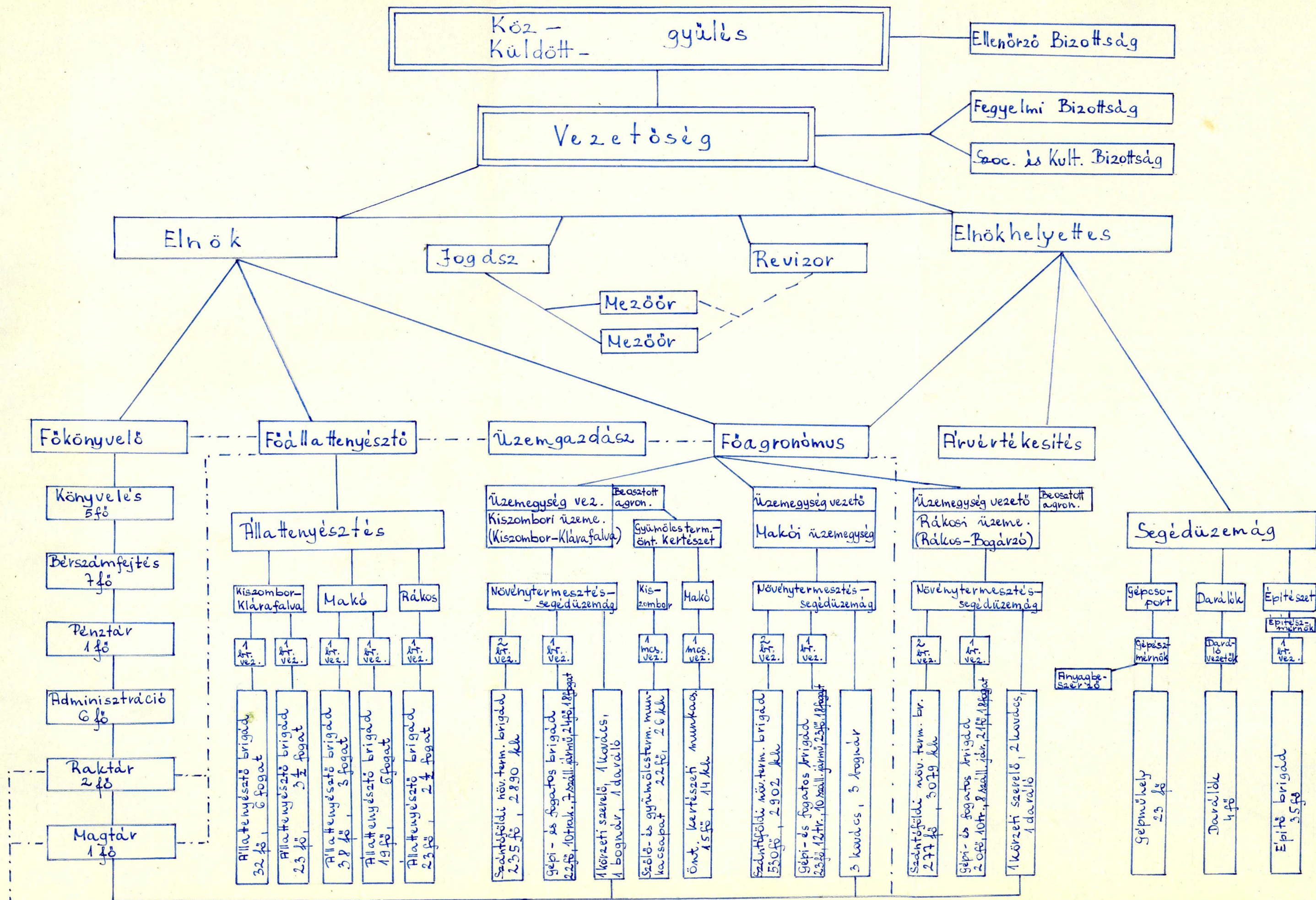
A Lenin Tsz. jelenlegi üzemi szervezete üzemegységekre, s ezeken belül az ágazatokra szervezett állandó termelőbrigádokra épül.

Az üzemegységek élén üzemegységvezetők állnak, akik mindhárom nagy gyakorlatlalt és hozzáértéssel rendelkező emberek. Van beosztva melléjük - a makói üzemegység kivételével - egy-egy mezőgazdász, akik bár még nem rendelkeznek az üzemegységvezetők~~höz~~ hasonló nagy tapasztalattal és gyakorlatlaltal, de az elméleti kérdésekben járatosabbak, így kölcsönösen segíteni tudják egymást.

Az üzemegységvezetők munkáját tehát a központi irányítás mellett a beosztott agronómusok és a brigádvezetők segítik.

A Lenin Tsz. 1964. évi üzemi- és munkaszervezete

Párt-szervezet

Az üzemegységek nem önállóak, de külön termelési területek van, s nem is szakosítottak. Egynáshoz közel azonos arányu és összetételű termelést folytatnak. Némi specializációt azonban - a természeti adottságok következtében - mégis mutatnak az egyes üzemegységek. Így pl. az egész fokhagyma-terület a zenbéri üzemegységben van, mivel a talajadottságok itt a legkedvezőbbek a növény termelése számára, viszont a nevezett fokhagymaterület arányosan fel van osztva a 3 üzemegység között a nagyobb, egy üzemegységet érintő munkacsúcsok elkerülése, és az arányos foglalkoztatás érdekében. Vagy pl. a petrezselyem termelése Makón koncentrált, szintén a talajadottságok miatt, a cukorrépa pedig Kiszomboron, munka szempontból azonban a két növény megmunkálása közel azonos feltételt teremt. Általában maximálisan törekedtek a munkaigényes növények, illetve munkák azonos elosztására, vagyis arra, hogy az emberek foglalkoztatása azonos legyen.

Az üzemegységek területéhez csak a szántóföldi növénytermelés és bizonyos segédüzemi tevékenység van felelősen, így pl. a gépek, fogatok, s az ezeket ellátó műhelyek és egyszerűbb gépjavító tevékenység.

A szőlő- és gyümölcstermelés és az öntözéses kertészet központi irányítás alatt van, a kertésztechnológiához tartozik közvetlenül.

Az állattenyésztés is - bár a 3 üzemegység területén vannak a telepei - központilag irányított, a főállattenyésztőhöz tartozik.

A segédüzemek egyes tevékenysége az üzemegységekhez kapcsolódik, más tevékenységük viszont az elnökhelyetteshez kapcsolódóan központilag irányított. Így a gépjavítás, építészeti és a darálók egyrészén központi kezelésben van.

Üzemegységek

Makói üzemegység

Vezetője nagy gyakorlattal, tapasztalattal rendelkezik, korábban már éveken át brigádvezetőként dolgozott. Beosztott mezőgazdász a makói üzemegységnél nem dolgozik.

Az üzemegységen belüli munkaszervezet a következő: 1 szántóföldi növénytermesztő brigád dolgozik az egész területen, 2 függetlenített brigádvezetője van. Létszáma: 530, brigádterülete: 2902 kh. szántó.

1 gépi- és fogatos brigád a szántóföldi növénytermelő brigádhoz tartozik. 1 függetlenített brigádvezetője van. Létszáma: 46 fő.

A géposztásnál dolgozók száma: 23 fő.

A rendelkezésre álló gépállomány: 12 db. erőgép /traktor/, 10 db. szállítójármű, 4 db. tehergépkocsi és 6 db. szállító Zetor. /A tsz. gépparkját és fogatait ui. felosztották arányosan a 3 üzemegység között.

A fogatosok száma: 23, a fogatok száma: 18.

Az üzemegységhez tartozik még egy segédüzemi tevékenységet végző, különböző munkafeladatokat ellátó kisebb csoport is, akiknek a feladata a területen adódó - hagyományos munkaeszközöket és fogatokat illető - javítási munkák elvégzése.

Körzeti szerelő a nakói üzemegység területén nincs, mivel a központi gépjavító az üe. területén van.

Kiszenbori üzemegység

Az üzemegységvezető mellett itt van egy beosztott mezőgazdász.

Az üzemegységen belüli munkaszervezet itt azonos felépítettségű a nakói üzemegységével. 1 szántóföldi növénytermelő brigád dolgozik itt is.

Létszáma: 235, területe: 2890 kh. szántó. A terület kb. azonos nagyságu, mint a nakói üzemegység területe, a növénytermelő brigád létszámában azonban nagy a különbség, a nakói brigád létszáma majdnem kétszerese a zenbori brigád létszámának.

1 gépi és fogatos brigád itt is működik. Létszáma: 46. A gépesorban 22 fő dolgozik. Gépállományuk: 10 traktor és az ezekhez tartozó munkagépek és 7 szállítójármű, 1 tehergépkocsi és 6 szállító Zetor. A segédüzemi tevékenység keretében itt 1 körzeti szerelő, 1 kovács és 1 bogár dolgozik.

Rákosi üzemegység

Az üzemegységvezető mellett itt is dolgozik beosztott agronómus.

A munkaszervezet itt is a már ismertetett két üzemegységével azonos felépítettségű. 1 szántóföldi növénytermelő brigád van, létszáma 277, területe: 3079 kh szántó.

Mint láthatjuk, az üzemegység területe itt a legnagyobb, viszont a munkaerőellátottság itt a legkisebb, u.i. a megjelölt brigádlétszámából csak mintegy 100 fő rákosi illetőségű, a többi, 177 fő a nakói területről van állandó jelleggel kihelyezve.

1 gépi és fogatos brigád működik itt is, létszámuk: 38. A gépesítésnél dolgozók száma: 20. Gépállományuk: 10 traktor és az ezekhez tartozó munkagépek és 8 szállítójármű, 3 tehergépkocsi és 5 szállító Zetor. A szállító járművek száma a nakói terület után itt a legnagyobb, u.i. ez az üzemegység esik legtávolabb a központi helyektől.

A segédüzemi tevékenység itt is megtalálható, 1 körzeti szerelő, 2 kovács és 1 daráló működése nyomán.

A brigádok tagolódása munkacsapatokra, a munkák szervezése és a munkák végzésének módja a növénytermelő brigádoknál azonos a brigádszervezetten alapuló üzemi- és munkaszervezettel. A gépi és fogatos brigádok is hasonló elvek szerint működnek, csupán ezek irányításában van eltérés az előző üzemi- és munkaszervezethez viszonyítva. A fogatokat és talajgépeket u.i. brigádvezetők, a szállításokat viszont az üzemegységvezetők közvetlenül irányítják.

A szőlő- és gyümölcstermelés és az öntözéses kertészet központi irányítás alatt van, a zombori üzemegység beosztott agrónómusa, a kertészmérnök irányítja. A létszám és területi adatok, s a munkaszervezés módja is azonos a korábbi - 1964. előtti - üzemi- és munkaszervezettel kapcsolatban olmondottakkal, így e területen nincs változás.

Az állattenyésztésben is mind a létszám és területi adatok, mind a munkaszervezés és irányítás azonos a korábbi üzemi- és munkaszervezettel olmondottakkal.

A szőlő- és gyümölcstermelést, az öntözéses kertészet és az állattenyésztés tevékenységét tehát nem osztották meg az üzemegységek között.

A segédüzemnek tevékenysége az üzemegységrendszerre történő áttéréssel bizonyos kettősséget mutat. Tevékenységük egyrészt u.i. - mint azt már láttuk - megosztották az üzemegységek között, más tevékenységük viszont központi irányításban maradt.

Az adminisztrációs munkákat a főkönyvelő irányítja. Közvetlen beosztottjai: a könyvelésben 5 fő, a bérszámfejtésnél 7 fő, 6 adminisztrátor és 1 pénztáros. A központi könyvelés és adminisztráció tehát 1964-ben 19 főből áll, de 1963-ban is azonos volt az e területen dolgozók száma.

Az üzemegységek elszámolási és adminisztrációs teendőit is a központi könyvelés végzi. A könyvelést és az adminisztrációs munkák végzését tehát szintén központi kezelésben hagyták, tevékenységüket nem osztották meg az egyes üzemegységek között.

A Lenin Tsz. utóbbi, üzemegységekre tagolódo üzemi- és munkaszervezete magasabb szintű a korábban alkalmazott, ágazatokra, s azokból brigádszervezetre épített üzemi- és munkaszervezettel, s az

utóbbi jobban meg is felel a tsz.adott fejlődési követelményeink.

Ennek továbbfejlesztése és tökéletesítése, az üzemegységek fokozatos szakosítása, az önelszámoló rendszer kialakítása, stb. a későbbiekben az üzemvezetés további fontos feladata, s hogy ezek megvalósítása lehetséges a Lenin Tsz viszonylatában, arra eddigi eredményeik biztosítékul szolgálnak.

A J Ö V E D E L E M R É S Z E S E D É S
A L A K U L Á S A

A közös gazdaságból származó személyi jövedelem
megoszlása:

	1958.		1960.		1961.		1962.		1963.	
Megnevezés:	évben százalékos megoszlás									
	L.T.	Orsz.	L.	O.	L.	O.	L.	O.	L.	O.
<u>Munka utáni</u>										
<u>jöv.</u>										
n.egys.szerint	99,9	98,3	92,9	86,1	94,3	82,8	94,7	77,0	95,8	
Nem munkaegys. szerint			2,6	4,1	1,8	6,5	1,5	16,0	0,7	
Prémium	-	0,8	-	1,6	-	2,3	-	-	-	
Együtt	99,9	99,1	95,5	91,8	96,1	91,6	96,2	93,0	96,5	
Földjáradék	0,1	0,9	4,5	7,2	3,9	7,5	3,8	6,5	3,5	
Szolgáltatások	-	-	-	1,0	-	0,9	-	0,5	-	
Szem.jöv.össz.	100	100	100	100	100	100	100	100	100	

Mint a szám adatok is jól szemléltetik, a tsz. tagoknak a közös gazdaságból származó jövedelme két részre tagolódik: 1./ a munka utáni jövedelem, 2./ a nem munka utáni jövedelem.

A munka utáni részesedés mind a Lenin Tsz-ben, mind országos viszonylatban, természetesen döntő többségű. A nem munka utáni jövedelemrészesedés a földjáradék.

A munka utáni - és nem munka utáni jövedelemrészesedés arányait összehasonlítva /Lenin Tsz. és országos adatok/ megállapítható, hogy a Lenin Tsz-ben e tekintetben kedvezőbb a helyzet, ugyanis a munka utáni jövedelenkifizetés magasabb, a nem munka utáni jövedelem pedig alacsonyabb, mint országos viszonylatban, az utóbbi kb. fele az országos ilyen jellegű kifizetéseknek. Ez a tény is mutatja, hogy a Lenin Tsz-ben a földdel belépők száma aránylag jóval alacsonyabb, mint országos viszonylatban, s hogy Makón és környékén a földkérdés - a sűrű lakottság miatt - sokkal nagyobb probléma volt, mint országos szinten általában.

A továbbiakban részleteiben is vizsgáljuk meg a személyi jövedelem e két forrásának alakulását a Lenin Tsz-ben.

A munka utáni jövedelem kifizetésére a Lenin Tsz-ben kezdettől fogva a munkaegység szerinti jövedelemelosztást alkalmazták és alkalmazzák. A munkaidő szerinti munkadíjazást csak kis mértékben és

ott alkalmazták, ahol más megoldás nem lehetséges.

A munkákat naponként a helyi munkanormák alapján mérik, amelyeket évenként felülvizsgálják. Mind a laza, mind a túlfeszített munkanormákat igyekeznek kiküszöbölni. Az 1 munkaegység jóváírásához szükséges munkák nagyságát úgy állapítják meg, hogy annak teljesítéséhez egész napi lelkiismeretes munkára legyen szükség. Egy nap általában 1 munkaegységet tudnak teljesíteni az emberek, és így a kellő értéke és megbecsülése is meg van a munkáknak.

A Lenin Tsz-ben a növényápolási munkák normái általában fessebbek, mint a betakarítási munkák teljesítményelőírásai. Ezt azért tervezik így, hogy minél többen és minél nagyobb lendülettel vegyenek részt a betakarítási munkákban, amelyek e vidék szélsőséges időjárása következtében különös fontossággal bírnak, ugyanis a nem kellemes ütemű betakarítási munkák veszélyeztethetik az egész évi termést.

A munkaegységek jóváírásának rendje is mindig azonos volt. A munkacsapat-vezetők írják be a munkaegységeket, s azokat a brigádvezetők igazolják, majd a bérelszámolók számféjtik.

A Lenin Tsz-ben a munkaegységrendszer mellett a prémizálást a növénytermelésben nem alkalmazzák, az állattenyésztésben viszont igen.

1960. óta hónap közepén munkaegységenként 20,- Ft. előleget fizetnek, 1964-től pedig 30,- Ft-t.

Az egy munkaegységre jutó jövedelemrészese
alakulása

Megnevezés:	Mértékegység	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Buza	kg/ne.	1,85	2,10	2	2,10	2	2
Árpa-zab	"	1,70	1,50	1,20	1,20	1	1
Kukorica	"	4,50	1,54	2,45	4,50	3,90	3,25
Cukor	"	0,30	-	-	-	-	-
Szálastakarmány	"	2,68	-	-	-	-	-
A természetbeniek pénzértéke	ft/ne.	22,08	10,13	10,97	12,03	13,18	12,01
Készpénz	"	20,50	28,50	42,00	47,00	50,00	50,00
1 ne.Ft.ért.össz.	"	42,58	38,63	52,97	59,03	63,18	62,01

A jó gazdálkodás és a helyesen alkalmazott munkaegységrendszer következtében az 1 munkaegységre jutó jövedelemrészese fokozatosan emelkedett, s mintegy 3 év óta a 60 forint körüli munkaegységérték magas színvonalát tartják.

Az 1 munkaegységre jutó jövedelem már 1958-ban is elég magas volt - tekintve az országos arányokat: 42,58 Ft. 1959-ben ez némi visszaesést mutat. Ennek az az oka, hogy az előző év őszén csatlakozott a

kiszombori területen igen jelentős számú egyéni paraszt igen jelentős területtel. Ezek a területek őszi szántást nem kaptak, csak tavaszt, s a kötöttebb talajban a tavaszi szántás már nem jelentette a szükséges mértékű talajelőkészítést, s ez gyengébb hozamokat eredményezett, ami aztán a munkaegységkifizetésekben is kifejezésre jutott. Ezt követően 1963-ig fokozatos az 1 munkaegységre kifizetett érték emelkedése, 1963-ban kisebb visszaesés mutatkozik /1,17 Ft./. Az 1963. évi értékesülés azonban nem lényeges, ugyanis a készpénzfizetés értéke maradt, a természetbeni is - a kukorica kivételével - ezt ugyanis munkaegységenként 0,65 kg-al kevesebbet osztottak, tekintettel az aszály miatti gyengébb termésekre. Az 1962. és 1963. évi munkaegység kifizetésében csak ennyi a differencia.

Az 1 munkaegység értékének 60 forint körüli nagysága országos viszonylatban is igen jónak mondható.

Az 1 munkaegységre jutó részesedés értékén belül érdekes megfigyelni a természetbeni és készpénzrészesezés arányának az alakulását.

A természetbeni - és készpénzrészesezés százalékos megoszlása

Megnevezés:	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Természetbeni	51,9	26,2	20,7	20,4	20,9	19,4
Készpénz	48,1	73,8	79,3	79,6	79,1	80,6
Összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kezdetben, 1958-ban a természetbeni részesezés volt a nagyobb, az összrészesezés több mint 50 %-a. 1959-ben a természetbeni részesezés az összrészesezés kb. 1/4-ére csökkent, majd 1960-tól 1/5-ére, azaz általában az összrészesezés 20 %-a a természetbeni. A készpénzrészesezés aránya tehát 1959-től tulnyomóvá vált 75-80 %-os részesezésével.

A tsz. gazdasági eredményei nyomán adva vannak a feltételek a teljes pénzbeni részesezés bevezetésére, erről azonban a tsz-ben nem beszélnek, mivel a tagok - legalábbis ilyen arányban, 20 % körül - igénylik a természetbeniek juttatását.

A nem munka utáni kifizetéseket a Lenin Tsz-ben földjáradék címén adják. 1960-ig a közgyűlések határozata alapján nem fizettek

földjáraadékok. 1960. óta a rendeletileg szabályozott érték legalsó határát jelentő 5 kg. buza értékét fizetik aranykoronánként. Idősebbek számára - ha ezt igénylik - lehetővé tesszik a földjáraadék természetbeni kifizetését is.

Egy dolgozó tagra és egy családra jutó jöv. alakulása

IV	1 dolgozó tagra		1 családra jutó			
	jutó jövedelem Ft.		jöv.Ft.	telj.mo.sz.	jöv.Ft.	telj.mo.sz.
	Lenin Tsz. Országos		Lenin Tsz.		Országos	
1958.	9388	9458	13054	286	11870	458
1959.	11456	.	14453	348	.	292
1960.	15436	8167	17216	375	8400	208
1961.	15864	8038	17477	274	7800	.
1962.	17310	9404	18677	279	9000	.
1963.	17736	.	18778	290	.	.

Az 1 munkaegységre jutó érték nagysága is utalt már arra, hogy a tagok jövedelme a vizsgált tsz-ben magas.

Az 1 dolgozó tagra jutó jövedelem az 1958. évi 9388,-Ft-tól az 1963. évi 17736,- Ft-ig közel kétszeresére nőtt. A fejlődés a két határvé között egyenletes.

A Lenin Tsz. adatait összehasonlítva a mezőgazdasági tsz-ek országos hasonló adataival különösen szembetűnővé válik a Lenin Tsz. kimagasló eredménye, a Lenin Tsz-ben ugyanis az 1 dolgozó tagra jutó jövedelem közel kétszerese a mezőgazdasági tsz-ek hasonló, országos átlagos mutatóinak.

Az 1 családra jutó jövedelem alakulása még kedvezőbb - különösen 1960-tól -, ugyanis ettől a Lenin Tsz-ben az 1 családra jutó jövedelem minden évben több mint kétszerese az országos átlagnak. Ez összefüggésben van azzal a körülménnyel, hogy a Lenin Tsz-ben az 1 családra jutó családtagok száma - különösen az utóbbi években - magasabb a mezőgazdasági tsz-ek országos hasonló adatainál, részben pedig az 1 dolgozó tagra jutó jövedelem a Lenin Tsz-beni átlagos magasabb mutatóival.

Ha az 1 családra jutó teljesített munkaegységek számát összevetjük az országos mutatókkal, ellentétes képet kapunk. 1958-ban

ugyanis a Lenin Tsz-ben egy családra jóval kevesebb munkaegység jutott /286/, mint országos viszonylatban /458/; 1960-ban pedig már fordított volt a helyzet, ugyanis a Lenin Tsz-ben jut több munka-

egység teljesítés 1 családra /375/, mint országos viszonylatban /208/. A tendencia további megfigyelése szempontjából érdekes lenne az 1960-t követő évek megfigyelése is, országos adatokat azonban e tekintetben 1960. után nem találtam. Feltehető, hogy az 1 családra jutó munkaegységek száma 1960. után is magasabb a Lenin Tsz.-ben, az 1 családra jutó tagok számának magasabb volta, valamint a tsz. gazdálkodásának az országos átlagnál bolterjesebb volta, s így magasabb tagsűrűsége miatt.

A tagok megoszlása a részesedés nagysága szerint

Jövedelmi kategóriák	A dolgozó tagok %-os megoszlása					
	1961.		1962.		1963.	
	L.	O.	L.	O.	L.	O.
4000 Ft-nál kevesebb	5,1	34,4	6,6	29,7	7,0	
4001-6000-ig	4,7	17,0	4,1	15,6	3,5	
6001-8000-ig	5,8	13,0	3,9	13,1	5,4	
8001-10000-ig	10,3	10,2	5,3	10,6	6,0	
10001-12000-ig	13,4	8,1	10,3	8,6	11,8	
12001-15000-ig	18,6	7,4	19,6	8,6	19,4	
15001-20000-ig	13,6	6,0	18,3	7,7	16,4	
20000 Ft-nál több	28,5	3,9	31,9	6,1	30,5	
Összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Az össztagság megoszlása a részesedés nagysága szerinti táblázat és kimutatás is meggyőzően bizonyítja a Lenin Tsz. kiváló eredményeit, különösen a mezőgazdasági tsz.-ek országos adataival történő összehasonlítás nyomán.

A Lenin Tsz. tagjainak részesedési aránya általában, amint haladunk az alacsonyabb jövedelmi kategóriákból a magasabbak felé, úgy egyre inkább növekszik. A legmagasabb jövedelmi kategóriában /20000 forintnál többet keresők/ tartozik a tagok legnagyobb, általában 30 %-a a vizsgált 3 évben. A mezőgazdasági tsz.-ek országos adatai viszont ezzel éppen ellentétes tendenciát mutatnak, ugyanis ott a legalacsonyabb jövedelmi kategóriába /4000 forintnál kevesebbet keresők/ tartozik a tagok legnagyobb, általában 30 %-a, amint haladunk a magasabb jövedelmi kategóriák felé, úgy csökken a tagok részesedésének % aránya, s a legmagasabb jövedelmi kategóriába a tagok legkisebb része tartozik, általában 3-6 %-a.

A Lenin Tsz. tehát a tagok jövedelemrészesedése szempontjából

is kiváló, az országos arányokat és átlagokat messze meghaladó eredményeket ért el, így a tagság természetesen a tsz-ben megtalálta a boldogulás útját, amint ezt már az előzőekben is több tényező bizonyította.

V A G Y O N I H E L Y Z E T

É S H I T E L G A Z D Á L K O D Á S

A tsz. vagyoni helyzetét illetően, mindenekelőtt a termeléshez szükséges álló- és forgóeszközök alakulását, valamint ezek arányának alakulását szükséges megvizsgálni.

Állóeszközök értéke és szerkezete

1000 Ft-ban

Év	Összes áll- lóeszköz		Épületek építmények		Ültet- vények		Gép-és gépi ber.		Bef-tlen beruházás		Igas és. teny.áll.		Egyéb	
	ért.	%	ért.	%	ért.	%	ért.	%	ért.	%	ért.	%		
1958.	1776	100	543	30,8	-		426	23,9	15	0,8	514	28,9	278	15,6
1959.	3420	100	1364	39,8	-		1126	32,8	-	-	896	26,2	32	1,2
1960.	8423	100	2519	29,9	79	0,9	3358	39,8	15	0,1	1672	19,8	778	9,5
1961.	13631	100	5291	38,8	94	0,6	4513	33,1	76	0,5	3182	23,3	472	3,7
1962.	21410	100	7950	37,1	130	0,6	8365	39,1	437	2,0	3839	17,9	687	3,3
1963.	35607	100	8900	39,0	243	0,6	13378	37,5	834	2,3	6345	17,8	907	2,8

Év:	1 tagra jutó áll. eszk.ért. Ft.	1 kh.szántóra jutó állóeszk.ért.Ft.
1958.	11533	2288
1959.	12906	3172
1960.	9401	2119
1961.	10827	2712
1962.	13777	3452
1963.	17352	4013

Az állóeszközök értéke a Lenin Tsz-ben 1958. és 1963. között mintegy 20-szorosára növekedett.

Az állóeszközök legnagyobb értékét - 1960. és 1962. kivételével - a Lenin Tsz-ben mindig az épületek és építmények tették és mutatják ki, bár az épületek részesedése az összes állóeszközök százalékából általában csak kis mértékben, s 1958-tól egyre kisebb mértékben múlja felül a gépek és gépi berendezések részarányát.

Az állóeszközök összetétele utal a termelés irányára és az

üzemágak arányaira is. Így pl. az épületek részaránya az összesonból bár a legnagyobb, a főként állattenyésztéssel foglalkozó tsz-ek épület és építmények részesedési arányához képest kicsi. Fl.Hódmezővásárhelyen, ahol a tsz-ekben az állattenyésztés sokkal nagyobb arányban részesül a termelés szerkezetéből, a város 13 tsz-ének állóeszköz szerkezetében -3-4 tsz. kivételével - az épületek részaránya 50-60 % körül van. A Lenin Tsz-ben 40 %-ot sem ért el soha, s ez utal az állattenyésztés nagy férőhely hiányára is.

Az ígás és tenyészállatok részesedésének viszonylag alacsony és csökkenő tendenciája is a Lenin Tsz-ben az állattenyésztés kisebb szerepét mutatja.

A gépek és gépi berendezések viszonylag nagyobb részesedése viszont a növénytermelés fontosságát hangsúlyozza a vizsgált tsz-ben - ugyanis mint láttuk - itt csak a növénytermelés van gépesítve tulajdonképpen. Ezek részaránya a gépesítés további fokozásával méginkább növekedni fog.

Míg az állóeszközök értéke az évek egymásutánjában fokozatos fejlődésről tanuskodik, az 1 tagra és 1 kh szántóra jutó állóeszközök értéke a Lenin Tsz-ben 1960-ban visszaesést mutat. Ennek az oka, hogy az 1960. évi nagy felfejlesztés terület- és taglétszámnövekedése jóval nagyobb arányú volt, mint az állóeszközök értékének a növekedése. Ezévből két tsz. fuzionált és egyéni parasztek is léptek be a tsz-be, de ezek inkább taglétszámban és földterületben növekedtek a Lenin Tsz-t, állóeszköz behozataluk nem állt az előbbiekkal arányban.

Az 1 kh szántóra jutó állóeszköz érték fejlődésének üteme egyébként nagyobb értékű, mint az egy tagra jutó állóeszköz érték alakulása.

Forgóeszközök értéke

Év:	Összesen Ft.	1 tagra jutó Ft.	1 kh. szántóra jutó Ft.
1958.	974464	6327	1256
1959.	1275237	4812	1182
1960.	6009991	6708	1511
1961.	13648227	10840	2715
1962.	19470197	12529	3139
1963.	23796000	11596	2682

A forgóeszközök értéke 1958. és 1963. év között 24-szeresére emelkedett, tehát a növekedés üteme e tekintetben nagyobb, mint az

állóeszközök növekedése. A növekedés üteme nem egyenletes. Legnagyobb mértékű a forgóeszközök növekedése 1960-ban, majd 1961-ben, s ez összefüggésben van a tsz. ezen években történő nagyarányú fejlődésével.

A forgóeszközök összetételét vizsgálva, a zárszámadások alapján megállapítható, hogy az általános növekedés mértékénél nagyobb ütemben nőtt a vetőmagalap, ez összefüggésben van a tsz. termelési irányával, vagyis a hagymatermesztéssel, ugyanis a hagymafélék vetőmagalapja igen nagy értéket képvisel.

A mezei leltár anyagának növekedése is kedvező, ugyanis a gazdasági munkák jobb elvégzését jelenti.

Az anyagok és fogyóeszközök aránya mérsékelten csökkenő tendenciát mutat, s ez szintén kedvező jelenség, ugyanis arra utal, hogy a gazdaság növekedésével viszonylag kisebb anyag és fogyóeszköz felhasználás szükséges, ugyanis gazdaságosabb ezeknek az eszközöknek a felhasználása.

Az 1 tagra és 1 kh szántóra jutó forgóeszközérték az általános fejlődő tendencia mellett 1959-ben és 1963-ban visszaesést mutat. Ez szintén a fuziók nyomán kialakult adott évi sajátos helyzettel van összefüggésben.

A termelőalap - állóeszközök és forgóeszközök összetételének aránya az évek egymásutánjában különböző. Így pl. 1950-ben a termelő alapoknak csak 27 %-a a forgóeszköz, 1963-ban pedig már 40 %-a.

Az állóeszközök és forgóeszközök helyes aránya kialakítására a Lenin Tsz-ben nagy figyelmet fordítanak, s egy-egy beruházás megvalósítása nyomán gondoskodnak az illető állóeszköz működtetéséhez feltétlenül szükséges forgóeszközökről is, hogy az jól kihasználható legyen, ugyanis a kihasználatlan állóeszközök a veszteségek egyik jelentékeny forrását képezik.

A megfelelő mértékű forgóeszközellátottságra való törekvés tükröződik a Lenin Tsz. termelő alapjaiban a forgóeszközök részarányának növekedésében is.

Mind az álló, mind a forgóalapok növelése a közös gazdálkodás alapvető feladata.

Hogy az álló- és forgóeszközök bővítését a tsz. saját erőforrásból oldotta-e meg, vagy nagyobb mértékben állami segítséget vett-e

igénybe, arra a tsz. tehermentes, valamint a terhelt vagyonának aránya kellő válasszal szolgál, s ez egyben rávilágít a tsz. hiteligazdálkodására, jellegzetességére is.

A tsz. tehermentes és törhelt vagyonának
alakulása:

	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Tehermmentes va- gyon %	43,9	40,9	60,5	83,8	80,8	78,8
Törhelt vagyon %	56,1	59,1	39,5	16,2	19,2	21,2

A számadatok tanúsága szerint az első években igen jelentős és nagyarányú volt az állam részéről nyújtott hitelek nagysága, ami a törhelt vagyon magas % arányában jut főként kifejezésre. Ez a jelenség országos viszonylatban is általános, ugyanis az állam minden tsz-t elsősorban a közös gazdálkodás megszervezésének, illetve kialakításának időszakában támogatott legnagyobb mértékben különböző hitelekkel és egyéb módon is, ugyanis a tsz-ek ekkor rendelkeznek a legkevesebb saját eszközzel és pénzzel, ekkor a leggyengébbek.

Anint a Lenin Tsz. is az évek folyamán egyre inkább megerősödött, úgy megerősödése mértékében csökkent az állam által nyújtott hitelek nagysága és ez érthető is, ugyanis az állam a nagyobb hitelösszeget igyekezett és igyekszik a gyengébb gazdálkodási eredményű tsz-eknek juttatni.

Az utóbbi 3 évben - a számadatok tanúsága szerint - igen mérsékelt a Lenin Tsz. hitelgazdálkodása, ugyanis a vagyonának általában csak 16-20 %-a törhelt. E mérsékelt hitelpolitikát azonban nem szívesen alkalmazzák a Lenin Tsz.-ben. Különösen állattenyésztésük fejlesztésére, férőhelyek létesítésére szükségük lenne nagyobb, hosszulejáratu hitelekre, ezt azonban eddig még nem kaptak, pedig öncélú az állattenyésztést illető nagyobb beruházásokat nem tudják megvalósítani. Hiteligénybevételük 1963-ban azonban már növekvő tendenciát mutat.

A hitelgazdálkodás áttekintése tehát választ ad az álló- és forgóeszközök bővítése forrását illető kérdésre is: 1958-1959-ben döntő részben állami hitelekből valósították meg mind az álló- mind a forgóeszközök bővítését, 1960-tól kezdve 1963-ig fokozatosan emelkedő mértékben saját erőforrásokból.

A halmozott termelési érték alakulása is fokozatos fejlődésről tanuskodik a Lenin Tsz.-ben. /Célszerű lett volna ennek kimutatása 1958-tól, de kellő adatok csak a kettős könyvelés bevezetése óta állnak rendelkezésre./

Halmazott termelési érték és szerkezete

/1000 Ft-ban/

Megnevezés:	1961.		1962.		1963.	
	összesen	%	összesen	%	összesen	%
Növényterm.	26784	76,1	36292	69,2	47128	69,1
Ebből hagymaf.	8397	23,8	13912	26,5	21942	33,6
Állattenyésztés	5932	16,8	9439	18,1	12091	18,1
Segéd és melléküzemág	2493	7,1	6655	12,7	9016	13,2
Mindösszesen	35209	100,0	52386	100,0	68235	100,0
1 kh. Meg.-i ter.-re jutó halmazott term. érték	6761		8002		6029	

A halmazott termelési érték összege különösen 1962-ben emelkedett nagy mértékben, 1963-ban már mérsékelt az emelkedés, sőt 1 kh-nyi területre vonatkoztatva visszaesés mutatkozik. Ez összefüggésben áll a terület 1963. évi igen nagy mértékű növekedésével, s főként azzal a körülménnyel, hogy 1963-ban, mintegy 2000 kh. legelőterülettel is bővült a tsz. területe, amely viszont termelési érték-előállítására szempontjából nem mérkőzhetik az egyéb művelési ágak hozamával, így ez lerontja az 1 kh területre jutó halmazott termelési értéket 1963-ban.

A halmazott termelési érték szerkezetét vizsgálva megállapítható, hogy a termelési értékek több mint a felét minden évben a növénytermelés adta, bár ez 1961-től 6-7 %-os csökkenést mutat. A növénytermelésen belül a hagymafélék részaránya viszont növekvő. 1961-ben még a megtermelt termelési érték 1/4-ét sem érték el, 1963-ban pedig már a megtermelt termelési értékek több mint 1/3-át adják.

Az állattenyésztés részesedése mérsékelt fejlődést, majd stagnálást mutat; a segédüzemek viszont eleinte erőteljesebb, majd mérsékelt fejlődést.

A jövedelem és a jövedelemfelhasználás alakulását a következő oldalon levő táblázat mutatja.

A tsz. jövedelem is évről-évre növekvő tendenciát mutat. Figyelemre méltó, hogy az összjövedelemnek a hagymafélék 1961-ben 27 %-át, 1962-ben 26 %-át, tehát kb. 1/4-ét, 1963-ban pedig már több mint 1/3-át, 37 %-át adják.

A jövedelem felhasználásának alakulása évenként eltérő bár, de minden évben olyan mértékben tervezett, hogy a tagok személyes jö-

vedelme megfelelő megelégedettségi szinten legyen, s hogy az évek egymásutánja fokozatos előrelépést is jelentson e tekintetben. Így pl. 1961-ben az előző évihez viszonyítva az összjövedelemnek mintegy 14,3 %-kal kevesebb hányadát fordították a tagok személyes jövedelmére, ugyanakkor az 1 munkaegységre jutó érték - az 1960. évit 100 %-nak tekintve - 1961-ben 11 %-kal emelkedett. Ez a körülmény azt bizonyítja, hogy jelentősen javult a gazdálkodás, ugyanis a közös jövedelemből bár kevesebb hányadot osztottak ki a tagoknak, ennek ellenére az 1 munkaegységre eső jövedelem, s ezen keresztül az 1 dolgozó tagra eső jövedelem is növekedett.

A Lenin Tsz. jövedelme és a jövedelemfelhasználás alakulása

/1000 Ft-ban/

Megnevezés:	1960.	1961.	1962.	1963.
	Összesen %	Összesen %	Összesen %	Összesen %
Rendelkezésre álló brtó jöv.	15225 100,0	27731 100,0	37270 100,0	37892 100,0
Tagok személyes jövedelme	11211 73,6	16448 59,3	22299 59,8	30252 79,8
Felhalmozás	4014 26,4	11283 40,7	15010 40,2	7640 20,2

A felhalmozás részletezése:

Fonosza növe- lése	1752 11,6	1611 5,8	2148 5,8	3221 8,5
Állattalap növe- lése	- -	- -	585 1,6	1447 3,8
Szoc.kult.célokra	200 1,4	323 1,2	610 1,6	590 1,6
Forgóalap növe- lése	285 1,8	232 0,9	- -	2382 6,3
Biztonsági alap növelése	- 10 - 0,1	3016 10,9	2000 5,3	
Termelési alap növelése	1504 9,8	3792 13,6	5118 13,7	
Tartalékolások és ellentétele- zések	283 1,8	2309 8,3	4549 12,2	

1963-ban mind a jövedelem alakulásában, mind annak felhasználásában bizonyos stagnálás, sőt némi visszaesés tapasztalható.

A bruttó jövedelem stagnálásának ugyanaz az oka, mint amelyet a halmozott termelés tárgyalásakor 1963-ra vonatkoztatva már láttunk.

A jövedelem felhasználásban a visszaesés a következőképp jelentkezett: 1963-ban a tagok személyes jövedelmére a bruttó jöve-

dolomnak jóval nagyobb, mintegy 20 %-kal nagyobb hányadát kellett fordítani, ugyanakkor az 1 munkaegységre jutó részesedésben is némi - jelentéktelen bár, de - visszaesés mutatkozik.

Ágazati nyereségek, ill. veszteségek

/1000 Ft-ban/

Megnevezés	1961.		1962.		1963.	
	Nyere- ség	Veszte- ség	Nyere- ség	Veszte- ség	Nyere- ség	Veszte- ség
Növényterm.	16617	-	19422	-	29574	-
Ebből hagymaf.	7724	-	6866	-	9278	-
Állattenyésztés	-	620	94	-	1610	-
Segéd- és mellék- üzem	1494	-	1080	-	2043	-
Mindösszesen	18111	620	20596	-	33227	-

Az összjövedelem alakulását nagymértékben befolyásolja a nyereségek, illetve veszteségek alakulása. Mind a táblázatból látható, a Lenin Tsz. egyes üzemegyei általában nyereségesek voltak, oltokintve az állattenyésztés 1961. évi ráfizetéses voltától. Ez összefüggésben van az állattenyésztés általában elmaradt voltá-
ban a Lenin Tsz. viszonylatában.

Az ágazati nyereségek alakulása is az évek egymásutánjában fokozatosan fejlődékről tanuszkodik.

A vagyoni helyzet alakulását az alábbiak szemléltetik:

A vagyoni helyzet alakulása

/1000 Ft-ban/

Év	Összes közös vagyom	Ebből egy tagra jut Ft.	Tiszta Ebből egy teherm. tagra jut vagyom Ft.	Tiszta va- gyonból FENOSZA	Ebből 1 kh szántóra jutó Ft.	
1958.	2979	19344	1308	8499	835	1077
1959.	5336	20137	2181	8232	1316	1220
1960.	14937	16670	9049	10099	5247	1320
1961.	28235	22427	23680	18885	11209	2230
1962.	42648	27444	34472	22182	13254	2137
1963.	62001	30214	48909	23834	23901	2694

A vagyoni helyzet alakulása is a Lenin Tsz. fokozatos gazdasági erőssödéséről tanuszkodik.

Legnagyobb ütemben a tiszta, tehermentes vagyom növekedett, amely

az 1958. évinek 1963-ban 37-szerese, ezt követi a fel nem osztható szövetkezeti alap alakulása, amely 28-szorosára nőtt. Az összes közös vagyon 20-szerese az 1958. évinek 1963-ban.

Bár az összes közös vagyon az évek egymásutánjában növekvő, az 1 kh-ra jutó vagyonérték 1960-ban és 1963-ban csökkenést mutat. Ez a felvett tsz-ek gyengébb vagyoni helyzetével magyarázható, amely nem állt arányban a területek nagyságával, így a felvevő tsz. eredményeit is lerontotta.

A fel nem osztható szövetkezeti alap a tiszta vagyonnak 1958. és 1960. között több mint 50 %-a, 1961-től azonban már nem éri el aránya az 50 %-ot.

Az 1 kh-ra jutó fel nem osztható szövetkezeti alap - 1962.kivételeivel - fokozatosan fejlődést mutat. Az 1962. évi visszaesés összefüggésben van a fel nem osztható szövetkezeti alapnak az összes tiszta vagyonhoz viszonyított alacsonyabb /33 %/ arányával.

A gazdálkodási eredmény alakulása:

Év:	Összesen Ft.	1 tagra jutó Ft.	1 kh. szántóra jutó Ft.
1959.	3656473	13797	3391
1960.	15397470	17184	3848
1961.	29898867	23749	5948
1962.	30780000	19807	4962
1963.	37301000	18177	4204

A gazdálkodási eredmény vizsgálata az összes értékeket illetően fejlődést mutat. Legnagyobb arányú a fejlődés 1960-ban, legkisebb 1962-ben.

A gazdálkodási eredménynek az 1 tagra, illetve 1 kh. szántóra jutó mutatói azonban csak az 1961. évvel bezárólag mutatnak fejlődést. 1962-től fokozatos visszaesés tapasztalható, bár a gazdálkodási eredmények mutatói még így is jók. Az utóbbi két évi visszaesés összefüggésben van részben a tsz. nagyarányú felfejlődésével, részben pedig a tsz. művelési ágainak, elsősorban a szántóterület arányának a romlásával.

Az állami támogatás mértéke évenként eltérő. Ennek oka jórészt az árutermelési mutatók teljesítésének különböző mértéke, de a kedvezmények nagysága és különbözősége, valamint a könyvelés rendszerének az ezzel kapcsolatos változása is hozzájárul az évenkénti ingadozáshoz. A legfőbb tényező azonban a gazdálkodás körülményeinek változása, ennek eredményesebb, vagy kevésbé eredménye volta határozta meg döntően a kedvezmények mértékét.

ÖSSZEGEZÉS

A maktói Lenin Tsz. közel 10 éves fejlődésének útját, fejlődésének fővonásait a következőkben foglalhatjuk össze:

A Lenin Tsz. viszonylag későn, 1955-ben alakult meg, s már az első évtől kezdve lendületes fejlődésnek indult.

Gazdaságuk fejlődésében jelentős nehézségeket jelentettek 1957-től az évenkénti állandó fuziók, ezeket a nehézségeket azonban sikeresen leküzdötték, s gazdasági erejüket, jó szervezősüket, stb. mutatja, hogy ezeket az általában gyengén, vagy ráfizetésesen gazdálkodó tsz.-eket minden évben föl tudták emelni a saját gazdálkodásuk színvonalára.

Természeti- és közgazdasági szempontból kedvező feltételekkel rendelkezik a tsz., a közös gazdálkodás megszervezését azonban nagyon megnehezíti gazdálkodási területeiknek rendkívüli mértékű szétszórt-sága, u.i. földterületeik 18 község határában helyezkednek el. Igen szükséges lenne a tsz. földterületeinek egy tagban, de legalábbis egymáshoz közelebb levő birtoktagokban való kialakítása.

A növénytermelés - s ezen belül az hagymafélék termelése - gazdálkodásuknak mindig fő iránya volt. Természeredményeik igen jók. Összehasonlítva termésátlagaikat az országos mutatókkal megállapítható, hogy a Lenin Tsz. termésátlagai a legtöbb, s általában jelentősebb növényféléseknél felülmulják az országos eredményeket. A növénytermelés jövedelmezősége is megfelelő mértékű, legjövedelmezőbb a hagymafélék termelése. A növénytermelés jövedelmezőségének fokozásában a kézi munkaerő további csökkentésének, vagyis a géposítás fokozásának van elsősorban szerepe, különös tekintettel a hagymafélékre.

Öntözéses kertészetük kismértékű, elmaradott technikai berendezésű. Célszerű lenne ennek olyan öntözőművel történő ellátása, amely a géposítást lehetővé tenné, s amely ezáltal fokozná a termelési ág jövedelmezőségét.

Szőlő- és gyümölestermelésük szintén kismértékű. Célszerű lenne ezen művelési ág fejlesztése, hiszen a megfelelő területek - főként a zombori üzemegység területén, Zugolyban - rendelkezésre állnak, se ez a művelési ág jövedelmezősége, gazdaságossága folytán is jelentősen emelhetné a tsz. jövedelmét.

Az állattenyésztés a legalmaradottabb ága a Lenin Tsz. gazdálkodásának. Állatsűrűségük alacsony, minden évben minden állatfajt illetően alatta van az országos átlagnak. Oka a nagy férőhelyhiány,

de a meglévő férőhelyek és berendezések is egészen korszerűtlenek, így az állattenyésztés teljes kisüzemi módszerekkel termel, a géposítás szinte teljes mellőzésével. Éppen ezért az állattenyésztés jövőbelmezősége erősen mérsékelte, sőt 1961-ben kimondottan ráfizetéses volt. Az állati termékek átlagos hozamai szempontjából az állattenyésztés egyes ágazatai különbözöek. A szarvasmarha- és juhtenyésztés hozamai általában az országos szint fölött, a sertés- és baromfitenyésztés hozamai pedig az országos szint alatt vannak. Az állattenyésztés kisüzemi jellege következtében általában rosszul illeszkedik be a viszonylag jól géposított, és általában magas hozamokkal rendelkező gazdálkodás egészébe. Fontos feladata a tsz.-nek az állattenyésztés korszerűsítése és férőhelyhiányának megszüntetése, u.i. az utóbbi nélkül az állatsűrűség növelése nem lehetséges, az előbbi nélkül pedig a jövőbelmezőbb termelés megvalósítása lehetetlen. A tsz. vezetői látják ezt a problémát, s nagyobb beruházásokkal kívánják a közeljövőben ezen üzemet is a növénytermelés színvonalára emelni.

A segéduzemi tevékenységük megfelelő, szakképzett emberekkel ellátott, korszerű technikai berendezésekkel felszerelt műhelyekben folyik.

Jelenlegi munkaszervezetük megfelelő gazdálkodásuk jellegének, ennek továbbfejlesztése azonban - az üzemegységek fokozatos szakosítása, az önelszámoló rendszer bevezetése, stb. - még a tsz. vezetőinek további fontos feladata.

A tagok közül származó jövőbelme nagyon az országos szint fölött van. A pénzbeni munkadíjazás bevezetése jelentene előrelépést ezen a területen.

Vagyoni helyzetük alakulása szintén kedvező, általában évről-évre felfelé ívelő, egy-két évben - 1961-ben és 1963-ban - van csupán némi visszaesés.

A Lenin Tsz. termelőtevékenysége tehát - bár vannak kevésbé eredményes gazdálkodási területeik is - igen pozitíve értékelhető, hiszen mind a termelés színvonalának emelésében, mind az emberek jobb életfeltételeinek, magasabb életszínvonalának megteremtésében igen jelentős eredményeket értek el. Kétségtelen, hogy a Lenin Tsz.-nek a már elért magasabb termelési- és életszíntről nehezebb tovább-

jutni, mintha gazdálkodásuk kevésbé lenne eredményes, a gazdálkodási eredmények továbbfejlesztése azonban - a hiányosságok pótlása és a már meglévő eredmények megszilárdítása mellett - így is feltétlen követelmény.

Irodalmi utalások

- /1/ Stenczinger László: Az Uttörő Termelőszövetkezet és közös gazdálkodás szervezése Mezőgazdasági Kiadó, 1959. 7. oldal
- /2/ Dr. Barna János: Makó története Bp. 1929. 328. oldal
- /3/ Uo. 332. oldal
- /4/ Uo. 333. oldal
- /5/ Stenczinger László: Az Uttörő Termelőszövetkezet és a közös gazdálkodás szervezése Mezőgazdasági Kiadó 1959. 15. oldal
- /6/ Uo. 14. oldal
- /7/ A Lenin Tsz. földterületei elhelyezkedésének földrajzi meghatározását, a felszín kialakulásának rövid történetét, a felszíni-, domborzati viszonyok, vízrajzi- és talajviszonyok feltárását Nagy László, a Szegedi Délalföldi Kísérleti Intézet intézeti mérnöke végezte. A közlekedési- és szállítási viszonyok c. fejezetben a számadatok szintén az ő felmérései alapján vannak közölve.
- /8/ A zord, fagyos és téli napok száma Szegedre vonatkozó adat
- /9/ Szegedre vonatkozó adat
- /10/ Koller József: Orosháza éghajlata Az orosházi Szántó Kovács János Múzeum Évkönyve 1955. 218. oldal
- /11/ Erdei-Bocsor-Kiss-Varga: Távlati üzemi tervezés a mezőgazdaságban /Solt község és a Szikra Termelőszövetkezet gazdasági fejlesztés c. könyv adatai alapján minden esetben/
- /12/ Bruder János: Korszerű hagymatermesztés Bp. 1959. 8. oldal
- /13/ A termelőszövetkezeti üzemszervezés gyakorlati kézikönyve Bp. 1960. 325. oldal
- /14/ Statisztikai időszakos közlemények: Mezőgazdaságunk a szocialista átszervezés idején Bp. 1963. 139. oldal
- /15/ A termelőszövetkezeti üzemszervezés gyakorlati kézikönyve Akadémiai Kiadó 1960. 368. oldal
- /16/ Enese László, Iosonczy Mihály, Tóth Tibor: Üzemszervezési módszerek a barcsi Vörös Csillag Termelőszövetkezetben Bp. 1963. 76. oldal
- /17/ A termelőszövetkezeti üzemszervezés gyakorlati kézikönyve. Bp. 1960. 352. oldal
- /18/ Uo. 352. oldal
- /19/ Stenczinger László: Az Uttörő Termelőszövetkezet és a közös gazdálkodás szervezése Bp. 40. oldal
- /20/ A fentebb már idézett művek
- /21/ A termelőszövetkezeti üzemszervezés gyakorlati kézikönyve Bp.
- /22/ Uo. 1960. 368. oldal
- /23/ Uo.

Forrásmunkák és irodalom

1. KSH. Járási Kirendeltség /Makó/ adatszolgáltatása
2. KSH. Csongrád Megyei Igazgatóságának adatszolgáltatása
3. Makói Járási Tanács Felvásárlási Csoportjának adatszolgáltatása
4. A makói Lenin Tsz. könyvelésének adatszolgáltatása
5. A zárszámadási közgyűlések elnöki beszámolóí
6. A Lenin Tsz. vezetőinek információi
7. Dr. Barna János: Makó története Bp. 1929.
8. Erdei Ferenc: A makói parasztság társadalomrajza Makó, 1934.
9. Mezőgazdasági Statisztikai zsebkönyv Bp. 1959.
10. Mezőgazdasági statisztikai zsebkönyv BP. 1963.
11. Statisztikai időszaki közlemények: Mezőgazdaságunk a szocialista átszervezés idején /1958-1962/ KSH. 1963/7.
12. Keller József: Orosháza éghajlata /Orosházi Szántó Kovács Muzem Évkönyve, Orosháza, 1955./
13. Stenczinger László: Az Uttörő Termelőszövetkezet és a közös gazdálkodás szervezése Mezőgazdasági Kiadó, 1959.
14. A termelőszövetkezeti üzemszervezés gyakorlati kézikönyve, Bp. 1960.
15. A makói Lenin Tsz. "A mi gazdaságunk" c. kiadványai 1960-1963-ig Hódmezővásárhelyi Nyomdaipari Vállalat 1961., 1962., 1963.
16. Enese László, Losonczi Mihály, Tóth Tibor: Üzemszervezési módok a barcsi Vörös Csillag Termelőszövetkezetben Bp. 1963.
17. Erdei-Bocsor-Kiss-Varga: Távlati üzemi tervezés a mezőgazdaságban, Bp. 1964.
18. Udvari László: A kápolnásnyéki "Vörösmarty" Mezőgazdasági Termelőszövetkezet monográfiája Bp. 1957.
19. Szenes Lajos: A kisbér-batthyánypusztai "Virágzó" Mezőgazdasági Termelőszövetkezet gazdálkodásának közgazdasági elemzése Bp. 1957.
20. Hajas-Rázsó: Mezőgazdaság számokban Bp. 1962.
21. Farkas Pálné: A termelőszövetkezetek szarvasmarhatenyésztésének megszervezése Bp. 1961.
22. Termelőszövetkezeti ABC Kossuth Kiadó 1960.
23. Kovács Kálmán: Hódmezővásárhely város mezőgazdaságának fejlesztése Szeged, 1963.
24. Bruder János: Korszerű hagymatermesztés Bp. 1959.
25. Mezőgazdasági üzemtart Bp. 1961.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	2	oldal
<u>I. Történeti áttekintés</u>	3-4	"
<u>II. A Lenin Tsz. fejlődésének főbb adatai</u>	5-21	"
A tsz. megalakulása és "fejlődésének" vázlatos képe	5-8.	"
Tagok	9-16	"
Földterület	16-21	"
<u>III. A gazdálkodás feltételei</u>	22-35	"
Természeti feltételek	22-34	"
Közlekedési- és szállítási viszonyok	34-35	"
<u>IV. Az üzemágak és fejlődésük irányai</u>	36-101	"
Növénytermelés	43-71	"
Állattenyésztés	71-96	"
Segédüzemág	97-101	"
<u>V. Gépesítés</u>	102-109	"
<u>VI. Üzemi- és munkaszervezet</u>	110-139	"
Vezetés	110-123	"
Üzemi- és munkaszervezet	124-139	"
<u>VII. A jövedelemrészesezés alakulása</u>	140-145	"
<u>VIII. Vagyoni helyzet és hiteligazdálkodás</u>	145-152	"
<u>IX. Összefoglalás</u>	153-154	"
Irodalmi utalások	155	"
Forrásmunkák és irodalom	156	"
Tartalomjegyzék	157	"

